

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

DS

55 893 [42]

351912191

COBISS ®

REMIZOV
NA SINJEM
POLJV

LJUDSKA KNJIŽNICA

[42]

NA SINJEM POLJU

ALEKSEJ REMIZOV

NA SINJEM POLJU

1931

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

55893

ALFRED HEMINGWAY

NA SINJEM POLJU

55893

FZC 12191/1951
(7)

**AVTORIZIRAN PREVOD IZ RUŠČINE
PREVEL MIRAN JARC
VSE PRAVICE PRIDRŽANE
TISKARNA SV. CIRILA V MARIBORU**

Въ полѣ, блажити мнѣ - дѣтство и первые заревые дни юности Оли - повесть отъ
кылибели и до „порога“ жизни. Еще неразделенность съ вещами, ~~еще~~ ^{еще} слитность
съ людьми и безпрепятельная вѣра въ теловѣка: глаза открыты, но еще не разли-
чаютъ - „все хорошо!“ - и улыбка всѣмъ свѣтитъ.

„Я всѣмъ вѣрила, - говоритъ Оля, - я во всѣхъ подозревала хорошихъ людей и,
конечно, во всѣхъ видѣла людей, желающихъ добра.“

Тмо можетъ быть прекраснѣе этого дѣтскаго мира чувствъ, окутаннаго голубой
завѣсой!

Другая повесть жизни - для книги юности: - „Съ огненной пастыль“ Какой
неровный загадочный миръ взиланетъ на теловѣка, когда разстется голубое облако,
какіе разные люди и какаѣ жестокаѣ судьба! Познаѣе міра полно горячи. Но,
чтобы стать теловѣкомъ, надо пройти черезъ всю горестъ креста. И тогда
уццуренные сердце раскроетъ глаза, и глаза засвѣтятъ міру, какъ: та чубъ бѣ
изъ „Голубого поля“

Одна изъ характерныхъ чертъ Оли - еѣ правдивость и додумываніе думъ
до конца - никакаѣ поддѣлки, всѣ изъ цѣльнаго камня. И не мѣтѣ харак-
терная другая черта. отзывчивость еѣ пламеннаго сердца, готоваго на смерть
за какаѣ то мшри на землѣ. Но можетъ ли теловѣка еѣ такоѣ безкометной
думой остановиться на какомъ-нибудь опредѣленномъ рѣшеніи устроить жизнь
на землѣ? Никогда. Оля не можетъ быть „дѣлатель“, но сердце еѣ всегда
останется на сторонѣ „бѣдныхъ“

Судьба Оли - судьба странника, не находящаго на своемъ пути вѣрнаго крова,
потому что тамъ нѣтъ такоѣ крова, и всѣхъ для неѣ будетъ тѣснѣ. И одно
тѣснѣ при всей еѣ распыленности къ теловѣку, потому что гдѣ найти те-
хумъ вѣрнѣму. еще другое такоѣ не правдивое и пламенное сердце, не при-
мирное и непримиряющееся! Жизнь для Оли вочетинну испытаніе
Но для дружики образъ Оли и еѣ жизнь есть и останется свѣточѣ, кото-
рый свѣтитъ въ стѣнахъ будни труда и работы

РАГІС

12 7 1931

А ЛЕКСІЙ РЕМИЗОВЪ

Original Remizovljevega uvoda za slovenski prevod

ALEKSEJA REMIZOVA PREDGOVOR ZA SLOVENSKI PREVOD

»Na sinjem polju« — detinstvo in prva zarja Olginih mladih dni — povest od zibelke do praga življenja. Še neločljiva povezanost s stvarmi, še strnjenost z ljudmi in brezmejna vera v človeka. Široko razprte oči, ne znajo pa še razlikovati — vse je še lepo in dobro — smehljaj sije vsemu.

»Vsem sem zaupala,« pravi Olga, »v vseh sem zrla samo dobre in lepe ljudi, slednjič, v vseh in v vsakomur sem gledala ljudi, ki hrepene samo po dobroti.«

Ali je še kaj krasnejšega kot svet takih otroških čuvstev, pregrnjen s sinjo zaveso?

Drugačna pa je povest življenja: škrlatna knjiga mladosti »Z ognjenim žrelom«.

Kako pokvarjen, zagoneten svet pogleda na človeka, kadar se pretrga sinja megla! Kako različni se pokažejo ljudje! Kako hudobna usoda! Spoznanje sveta je polno grenkobe. Ali, če hočeš postati človek, moraš prebroditi trpljenje križevega pota! In izkušeno srce odpre oči in oči se zasvetijo v svet kakor tisti smehljaj s »sinjega polja«.

Ena izmed zelo značilnih črt Olgine podobe je njeno resnicoljubje in trdovratno razpletanje sleherne misli do konca. Nič ni v njej razkosanosti, vsa je iz celega kamna. A nič manj ni zanjo značilna druga poteza:

odmevnost njenega gorečega srca, ki je pripravljeno tudi umreti za neki mir na zemlji.

Ali pa se bo človek s tako neizmerno dušo kedaj odločil za stalno, opredeljeno življenje na zemlji? Nikoli! Olga se ne more ponašati z »dejanji«, ali s srcem bo vedno ostala na strani »bednih«.

Olgina usoda — usoda tujca, ki ne bo nikoli našel zvestega doma, kajti nikjer ni takšnega zvestega doma, in vsak bi ji bil pretesen.

Pa njena samotnost kljub njeni močni priljudnosti: kje bi vendar srečala še takšno bitje, še prav takó resnicoljubno in goreče srce, nespravlljivo in nespravno?

Življenje je za Olgo zares preizkušnja. Za druge pa je Olga in njeno življenje luč, ki sveti v sive delavnike muk in težav.

ALEKSEJ MIHAJLOVIČ REMIZOV,

rojen l. 1877. v Moskvi, je izmed najbolj značilnih ruskih pisateljev v ruski književnosti poleg Dostojevskega in Ljeskova, obenem je tudi predhodnik čisto novih pokretov v sodobni literaturi. Obnovil in izbrusil je takozvani »skaz«, povest pisano v stilu žive govornice in jo uvedel v leposlovje, skušajoč ohraniti vse posebnosti in odtenke govornice, podrejujoč skladnjo in obliko stavka zakonom žive govornice in ne mrtvim pravilom. Tako je njegov stavek neverjetno živ in sočen, gibčen in valovit in če ga čitaš glasno, se ne moreš ubraniti vtisa, da poslušáš svežega pripovednika-kramljavca. Njegove povesti so biseri sodobne ruske proze, na katere poznejši razvoj je prav Remizov močno vplival.

Povest »Na sinjem polju« spada v tisti krog Remizovljevih romanov, ki jim je vsebina tiho in idilično življenje nekdanjih ruskih vlastelinov in ruskih kmetov. Ljudske bajke in povedke, narodne pesmi, čudaška vraževerja, doživljaji pravljicnih in bajnih junakov se prepletajo z realističnim dejanjem in nehanjem ruske vasi. V Olgi, okrog katere se odigrava povest »Sinjega polja«, je pesnik vtelesil najčistejšo postavo tistega čudovito lepega na pol sanjskega, na pol resničnega življenja otroške duše, pred katero se šele plaho in počasi odgrinja vsa zagonetnost in zamotanost tega, čemur pravimo »svet«. Iz vsake sličice, iz slehernega prizora diha silna ljubezen do vsega stvarstva, do najneznatnejše bilke, ki hrepeni po sončnih

žarkih. Vse se druží v tej brezmejni sončni ljubezni, rastline in živali in ljudje, potopljeni v ozračne onstranske miline. Ali je to samo sen zlate dobe, ki nenehoma misli nanjo nesrečno človeštvo? V iskanju te zlate dobe se pogloblja Remizov v svet starih ruskih kronik, zapiskov, bajk, povedk, proučuje davne šege in običaje, iz katerih diha še pristno življenje človeka, ukoreninjenega v rodni zemlji. Sonce in Bog sta eno, molitev, pesem in igra se družno spajajo in prepletajo, zagrinjajoč človeka pred strahotno podobo vseirskega kaosa. Tudi v temó in grozo je Remizov pogledal in iz tega sveta nam je napisal mračno fantastične zgodbe, groteske in privide, skoz katere se vleče prastara ruska vera v Satana in v borbo proti njemu (na pr. Vzviharjena Rusija, Ognjena Rusija, Ura, Satanski klanec« itd.). V prikazovanju dveh tako polarno nasprotnih si svetov — idile tihožitja in vihnosti apokaliptičnih potresov — sličí Remizov Gogolju, s katerim ima tudi sorodno nagnjenje h groteski.

Zdaj živi Remizov v Parizu, kjer se posebno bavi s proučevanjem in primerjanjem bajk indoevropskih narodov, išoč v njih pračloveškega izraza hrepenenju po »večnih daljah onstranskega miru«.

NA SINJEM POLJU

IZ OBRATKA U "DNEVNIKU" 1904.

1904.

U Sinjem polju, na tom Sinjem polju, je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji. Ima tu mnogo lijepih stvari, a posebno je zanimljivo to što se zove Sinje polje. To je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji.

U Sinjem polju, na tom Sinjem polju, je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji. Ima tu mnogo lijepih stvari, a posebno je zanimljivo to što se zove Sinje polje. To je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji.

U Sinjem polju, na tom Sinjem polju, je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji. Ima tu mnogo lijepih stvari, a posebno je zanimljivo to što se zove Sinje polje. To je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji.

U Sinjem polju, na tom Sinjem polju, je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji. Ima tu mnogo lijepih stvari, a posebno je zanimljivo to što se zove Sinje polje. To je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji.

U Sinjem polju, na tom Sinjem polju, je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji. Ima tu mnogo lijepih stvari, a posebno je zanimljivo to što se zove Sinje polje. To je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji.

U Sinjem polju, na tom Sinjem polju, je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji. Ima tu mnogo lijepih stvari, a posebno je zanimljivo to što se zove Sinje polje. To je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji.

U Sinjem polju, na tom Sinjem polju, je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji. Ima tu mnogo lijepih stvari, a posebno je zanimljivo to što se zove Sinje polje. To je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji.

U Sinjem polju, na tom Sinjem polju, je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji. Ima tu mnogo lijepih stvari, a posebno je zanimljivo to što se zove Sinje polje. To je jedno od najljepših mjesta u našoj zemlji.

HIŠA Z BELIMA STOLPOMA

1.

V Vatagino in čez Vatagino je hodilo mnogo popotnikov. Skozi vas vodita dve cesti: ena v Kijev, druga v Černigov. Potniki so prenočevali pri Iljmenjevih.

Aleksander Pavlovič je naročil, naj vsakogar sprejmejo. V hiši so imeli sobo s klopmi in polomljenimi omarami; tu so dajali popotnikom jesti in piti, tu so jih tudi prenočevali.

Po vasi se je klatil bebec Karl Karlovič, živa nesnaga, ves kakor ščetinast. Olga se ga je bala. Karl Karlovič je govoril neke stvari o Olgi, toda, kdo bi ga mogel razumeti. Njenega brata Mišo pa ni drugače nazival kot »služabnika plemiškega pokroviteljstva« in tedaj se je začel smejati in kazati jezik.

Pohajala je tudi potepuška Štunja; Bog ve radi česa je niso pustili v hišo. Pred Veliko nočjo ji je Olga skrivaj dala kuliča.*

Štunja je bila na slabem glasu: pravili so, da potepuška čara.

Ko je Natalija Ivanovna dojila Tanjo, mlajšo Olgino sestro, je šla nekoč čez vrt; na stezi je opazila zvitek papirja, prevezan z ozkim trakom. Pobrala ga je in razvila: na papirju — kri. Že drugi dan je zbolela: na prsih se ji je pojavilo pet tvorov.

Papir, ki se ga drži sveža kri, je zelo slabo zname nje, ki prinaša mnogo nesreč.

* Kolač iz pšenične moke, ki ga spečejo za Veliko noč.

Zaradi tega so sumničili klateško Štunjo; in morda upravičeno.

Na vasi se je pripetilo mnogo nečednih dejanj in vataginski pop, oče Evdokim, je s križem blagoslavljal brstje in cvetje ter tako uničeval uroke, kar je nemalo povzdignilo njegov ugled. V hišo tudi niso pustili gluho-nemega »gada« Mikitke, ki pa se je vendar utihotapljal pod okno, kjer je grozeče kričal, kazaje zdaj na zemljo, zdaj na svoje prsi, zdaj na nebo.

Kar mučno ga je bilo gledati, tako je bil zloben in strašen. Nekega dne so ga bili zapodili z dvorišča na dež. On pa ni hotel oditi, marveč je obstal pri ograji in se drl.

Olgo je prevzel strah. Zazdelo se ji je, da jim bo storil nekaj hudega, morda jim je že storil s samim vpitjem, ko je kazal na zemljó, na svoje prsi in na nebo.

Ne meneč se za dež, je Olga stopila iz hiše in dala glušču petnajst kopejk in tedaj je on odšel.

»Kod pa si hodila?« jo je strogo vprašala Natalija Ivanovna.

»Nekoliko sem se sprehajala,« je odvrnila Olga in čeprav je imela obleko vso mokro in noge zmočene, je vendar to povedala s takim glasom in s takim pogledom, da je Natalija Ivanovna niti pokarala ni.

Vsi drugi razen Štunje in gluho-nemega Nikitke pa so smeli v hišo.

Samo nekoč je Aleksander Pavlovič zapodil nekega berača — to pa se je zgodilo prav na dan Marijinega Rojstva, ki je za vataginsko faro velik praznik.

Za Olgo je to zelo znamenit dan. Po kosilu je sedela Olga z Mišo pod zgodnjo jablano. Pa je padlo jabolko na tla. Olga je kar poskočila od veselja, pobrala jabolko in z redko najdbó odhitela v hišo: te zgodnje

sadeže trgajo v juniju, v septembru pa so to velika redkost. Po poti pa je Miša iztrgal Olgi jabolko iz rok in se pred vsemi pohvalil, kakor da je on našel to dragocenost. Pa najsi jih je Olga še tako prepričevala, da je ona prva jabolko opazila in pograbila, vendar ji ni nihče verjel. Vsi so verjeli Miši.

Gostila se je poletna nevihta. Močno se je stemnilo in stišilo — tako tiho je samo pred silnim neurjem — pa je prišel berač. Prosil je, če bi ga sprejeli. Odgnali so ga.

Nevihta se je razbesnela.

Olga se hude ure ni bala, pač pa se je morala vsakokrat, na materin ukaz, skriti v posteljo in si pregrniti glavo s svileno rjuho. To pot pa jo je prevzela osamelost. Kar dušilo jo je. Aleksander Pavlovič se dolgo ni mogel umiriti in zelo je obžaloval, da ni sprejel berača in da je pognal človeka v dež in vihar.

Olga je bila zelo usmiljenega srca. Vataginske kmetice so jo klicale »Zaželena«. Ker ni vedela, kako bi pomagala starki Mitrihi — o Mitrihi je zvedela pri njanki Fatevni — je vzela iz omare makarone in jih odnesla starki, da bi si skuhala juho iz makaronov.

Vsako leto pogosteje so popotniki in romarji obiskovali Iljmenjeve. Prihajali so dobri ljudje, ki so pripovedovali lepe in svetle zgodbe in prepevali otožne pesmi. Z njimi ste prišli v hišo svetloba in spokojnost.

Pojavljali pa so se tudi sumljivi brezdomci in človeka je obšel strah, kadar so taki prestopili prag stare hiše.

Nekoč je na duri potrkala neka samostanska sestra. Spustili so jo v hišo. Poprosila jih je za prenočišče. Natalija Ivanovna si jo je ogledala in nenadoma jo je na-

padla zla slutnja: redovnica ji ni ugajala in ni je hotela sprejeti. Aleksander Pavlovič pa je ugovarjal:

»Čemu je ne bi sprejeli? Kako da ne! Na božjo pot roma!«

In tako so jo vendar sprejeli.

Ko pa so redovnici dali samovar, da bi si skuhalo čaja, je Olga zbežala v sobo za tujce. Pa kar hitro se je vrnila.

»Mama, saj to je mož!«

Natalija Ivanovna se je z deco zaprla v otroško sobo, a vso noč ni zaspala.

»Zaspi, dete moje!«

»Ne, ne, tam hodi nuna!«

Tudi Olga ni mogla zaspati.

Pa tudi redovnica ni spala. Vso noč je hodila po sobi, pred zoro pa je odšla.

»Nekaj zlega je nameravala ta redovnica!« je nato rekla Natalija Ivanovna, »poglejte, kako se je otrok prestrašil!«

Celo Aleksander Petrovič je sklenil poromati. Ko mu je bilo devetnajst let, je bil težko bolan in ko je ozdravel, se je zaobljubil. Zato se je zdaj odločil, da obljubo izvrši.

Z njanko Fatevno, ki ni samo enkrat obiskala svetih krajev, in še z vataginskimi in meženinskimi starčki in starkami, se je odpravil peš v Kijev.

2.

Aleksander Pavlovič je suhoten in visok. Brada mu je dolga in siva, oči temno modre, pogled pozoren. Kadar se nasmehne, se Olga vsa vzradosti.

Ves svoj čas preživi v svojem kabinetu tik čumnate svoje matere, babice Ane Mihajlovne. Čita stare, v usnje vezane knjige, piše ali pa moli. Včasih stopi pozno zvečer v dvorano in sedi tam sam v temi. Nikamor ne gre. Nekaj časa je hodil v cerkev, a zdaj je tudi v cerkev prenehal zahajati.

Še pred nedavnim je v Vatagino prihajalo k Iljmenjevim mnogo gostov. Do jutra so kvartali. Zdaj pa niso nič več odpirali mizic za »l'hombre«.

Samo, kadar otroci igrajo »kralja«, ali pa »rams«, posebno »rams«, se Aleksander Pavlovič, če slučajno vstopi, pridruži in pomaga pri igri. Komur pa on pomaga, ta prav gotovo v igri dobi.

Kako se Olga zveseli, če ji pomaga on. Olga strastno ljubi karte, toda če se ne zateče k prevari, vedno izgublja. Kadar pa ji pomaga njegova zvesta roka, lahko mirno zakliče »kralj«.

Kako vesel človek je bil nekoč Aleksander Pavlovič.

Soseda Iljmenjevih — stara Borova — je pripovedovala, kako se je vračal od vojakov na dopust in kake darove je prinašal s seboj. Svoji mlajši sestri Nadeždi je na primer prinesel dvanajst parov čeveljčkov različnih barv. Po zimi pa je dal zapreči svoje velike sani. Zbral je vse svoje sosede in — hi! O, pri njem se nisi dolgočasil.

In kako se je znal šaliti! Tako lepo je pel in pripovedoval, da si ob njem dočakal petelinjega klica. Borova pa je tudi povedala, kako je bila Natalija Ivanovna zaljubljena v Aleksandra Pavloviča.

Bili so v gosteh v Meženinki: Borova, sestra Aleksandra Pavloviča Nadežda Pavlovna in ženin Aleksander Pavlovič.

»Ko pa se je bilo treba vrniti v Vatagino, se je Natalija Ivanovna tako dolgo poslavljalala od Aleksandra Pavloviča, da so se mu medtem, po tako jasnem dnevu, dvignili snežni zameti. S prav težko muko so se vrnili. Zgrešili so bili pot.«

Marija Petrovna Voljska, sestrična Natalije Ivanovne, ki je bila večkrat gost v Vataginu, se je često spominjala, kako je Aleksander Pavlovič predsedel vse plesne večere pri kartah, kakor hitro pa je godba zaigrala mazurko — on: karte na mizo, pa urno v dvorano. Za Aleksandra Pavloviča — je zasoplo pripovedovala Marija Petrovna — so se dekleta kar trgala. Da so le zaigrali mazurko, so srca kar mrla: o, da bi prišel Aleksander Pavlovič!

Ko pa je postal maršal plemstva, je prirejal tako bleščeča slavja in plese, da nikoli tega!

Stara, z belima stolpoma obdana hiša Iljmenjevih je vsa blestela v sijaju. Po ribnikih so se pomikali otoki in plavajoči monogrami. Razsvetljeni vrtni drevoredi, umetni ognji, rakete, godba.

Pravili so, da so prišli povabljeni kar iz treh gubernij. Plesali so, prihajali na balkon občudovat veličastni razgled in tudi na balkonu so pričakovali goste godci in pevci z godbo in s petjem.

Leta in leta so ostali plesi pri Iljmenjevih v spominu.

»Pripovedovali so, da se je sam gostitelj pripravljaj nanje ves mesec, gospe pa so šivale obleke že dva meseca prej. Tedaj si lahko predstavljate, kako bogato, sveže in izbrano so bile opravljene. Od vsega, kar ga je nekoč zanimalo, je ohranil samo še ljubezen do konj.

Aleksander Pavlovič je ljubil konje: nikoli jih ni tepel, a konji ga vendarle ubogajo. Z njimi se čisto po svoje razgovarja in razume.

Olga ga vedno prosi, naj jo vzame s seboj na sprehod. To je tako lepo! Konji drviyo kot veter, pa vendar nikoli ne zdivjajo. In Aleksander Pavlovič jo vzame s seboj. Zdrvita preko polja ali pa poletita v Meženinko k dobri babici Tatjani Aleksejevni.

Aleksander Pavlovič je redko zaživel z otroki.

Včasih, kadar so se otroci igrali, je stopil med nje, se usedel v naslanjač in jih začel loviti z roko. Otroci zaženejo velik vrišč in se mu z begom skušajo izmakniti, on pa jih, ne da bi vstal, vendarle polovi.

In kako so bili tega veseli: to je bila najlepša vseh iger.

Olga v vsem soglaša z Mišo. Vse dni sta skupaj na vrtu. Igrata se popotnike, pod slivo postavljata stojnice iz desk. Samo v nečem si nista složna: Olga obiskuje svojega očeta v njegovi sobi, Miša pa nikoli ne.

Kako se on zveseli, kadar prihiti Olga. Po glavici jo pogladi:

»Mucika moja!«

Nihče je tako ne naziva, nihče je ni še tako ljubkoval, nihče ji ne govori takih besed:

»Mucika moja!«

Olga se usede kraj njega, na ročaj naslanjača, on pa — prasketaje z nohtom ob noht palcev — to je bila priljubljena navada Aleksandra Pavloviča — govori tako lepo. O, nihče ni še tako govoril z Olgo. In pripoveduje ji o Kristu. Kako je Kristus prišel na zemljó in učil Olgo ljubiti Krista in bližnjega.

»In tudi tebe bo Kristus ljubil in srečna boš!«

Ko pa mu je nekoč Olga povedala, da ji je njanka Fatevna dejala, da Olga ni preprosta deklica, temveč generalova hčerka, jo je Aleksander Pavlovič strogo posvaril, da ne sme biti zaradi tega ošabna.

»Če te kdo vpraša, čigava si, moraš preprosto odvrniti: Hčerka poštenega človeka.«

Tudi je pravil Olgi, da ni važno, če si na svetu prvi ali poslednji.

»Važno je samo, kdo je prvi pri Bogu.«

Včasih je našla Olga očeta skupaj z babico Ano Mihajlovno pri molitvi. Pa sta jo pridržala in pustila pri sebi, da je tudi Olga molila.

Neke stvari pa Aleksander Pavlovič ni mogel videti: denarja. In vselej, kadar se je beseda dotaknila denarja, se je ves spremenil. Vstal je in odšel. Tako so pripovedovali, da je nekoč prejel precej velik znesek — bil je to denar, ki bi ga moral že davno prejeti kot odkupnino za zemljo, ki jo je bil odstopil kmetom. Povrnil se je bil iz mesta, položil ta denar na mizo in se onesvestil.

3.

Hiša Iljmenjevih je bogata. Z belima stolpoma zre preko prostranih polj na široko stepo. Kako razkošno so jo opremili predniki: s počrnelim srebrom, z motnim zlatom, z dragocenim žametom in s tihimi preprogami. Po stropih obledeli Amorji in ovenele cvetlice. Težki lestenci, zrcala, stari portreti v salonu, v predsobah, v vežiščih s slikami — trdno zidovje in trdna tla pod njimi. Zares — starinska hiša. Na kaminu pa že vek za vekom, brez prestanka ruži bronasta ura zvonke minute.

»V tej hiši ni miru, ta hiša bo propadla!« je Aleksander Pavlovič češče dejal.

Včasih sredi noči, kadar sta se pogovarjala oče in mati glasneje kot sicer, je pritekla Olga na balkon, da bi zavpila: »Na pomoč, dobri ljudje!«, misleč, da bodo na

njeno vpitje prišli in storili nekaj, kar bi izgnalo tisto neznano, ki polni hišo z žalostjo in nemiro.

Pa ni niti zavpila, niti poklicala — saj še sama ne ve, zakaj ni poklicala. Morda ji je pošepnilo njeno malo umno srce, da tu ne more nihče na svetu pomagati. In se je tiho vrnila v sobo.

»V tej hiši ni miru, ta hiša bo propadla,« je Aleksander Pavlovič venomer ponavljal.

Zvečer, kadar je Aleksander Pavlovič šel skozi jedilnico, kjer so navadno sedeli otroci, in kadar jih je vse prekrizal, rekoč: »Kristus bodi z vami!«, je to pomenilo, da se ne bo več vrnil v njihovo sobo, ampak da bo v svojem kabinetu čital, molil in se odpravil k počitku.

»Lahko noč!« je dejala Olga. Čeprav se je že privadila, da je samo ona izrekla pozdrav, kadar se je od očeta poslavljala, vendar jo je zdaj obšla otožnost osamljenja.

To noč je Olgo prebudil močan hrup. Zbežala je v vežo, kjer je našla njanko Fatevno sedečo. Pa je še ona sedla poleg Fatevne. Njanka ji je povedala, da je Aleksander Pavlovič nenadoma zbolel in da so hoteli poslati po zdravnika, on pa se je temu uprl, češ: »Če mi Bog pomaga — dobro, če ne, mi pa tudi zdravniki ne morejo pomagati.«

»Že davno sem, Olgica, opazila, kako rije krt po zemlji!«

In starka je umolknila.

Olga pa je sedela in podrhtevala.

Ko pa se je nemir v hiši polegel, je Fatevna odvedla Olgo v otroško sobo. Aleksandru Pavloviču je odleglo.

»Vidite, Natalija Ivanovna, saj sem vedela, da je vse skupaj sama domišljija!« je začula Olga v svojo

posteljico: bila je to tetka Marija Petrovna, ki je prišla v Vatagino na obisk.

Olga je že hotela vstati in zaklicati, da bi se razleglo po vsej hiši, zdaj takoj, da bi jo vsi slišali.

»Ni res! On si pa že ne domišlja. Nikoli si ni domišljjal.«

A zakričala vendarle ni in tudi odločila se ni. Mar ji ni spet pošepnilo njeno malo, umno srce, da s tem ne bo ničesar dosegla?

Po tej bolezni, ki ga je zapustila čez teden dni, je Aleksander Pavlovič le še redko kdaj stopil iz sobe. Osamel je tu posedal in zvečer ni nič več posvetila svetilka v kabinetu.

»V hiši ni miru, hiša bo propadla!« se je spomnila Olga in nenadoma se je spet začela tresti kot v oni noči, ko je sedela v sami srajci z njanko Fatevno v veži.

4.

V Vatagino je prišla stara mati Tatjana Aleksejevna, mati Natalije Ivanovne. Čeprav je prihajala pogosto in čeprav so otroci dalje časa ostajali pri njej, vendar je bil njen prihod vedno velik dogodek.

Tatjana Aleksejevna je zares dobra babica. Natalija Ivanovna je vedno pravila otrokom: »Ljubite babico!« Olgi pa še posebej: »Tebe ljubi babica bolj kot vse druge!« In to je res. Olga je njena ljubljenska. Babica ji vse dovoli. Pa naj njena rdečelična, sivooka vnučica napravi še take polomije, pa naj ji natvezi še take izmišljotine, še rajša jo ima. In kadar se Natalija Ivanovna nanjo zjezi, se vedno zavzame zanjo.

Kadar pa se mora babica vrniti domov v Meženinko, se razlega po vsej hiši Olgin jok.

In da bi se Olga potolažila, ji podari babica novce za dvajset kopejk, in mnogo, mnogo novcev ji da — našteva jih v Olgino drobno ročico, dokler se ji ne posreči zvijačno oditi.

S prihodom drage babice se vse dobessedno spremeni. Dnevi se skrajšajo, noči so še bolj zvezdne.

Od jutra do večera se otroci ne ločijo od babice, posebno Olga ne.

Aleksander Pavlovič, ki je vstopil v jedilnico na čaj, je povedal, da je v salonu pravkar videl vraga.

»Vraga!«

Tatjana Aleksejevna je stisnila ustnice — kadar se je ujezila, jih je vselej tako stisnila.

»Vi pa vidite vraga že res povsod. Zakaj ga pa jaz nisem še nikdar videla?«

»Ker vas on vleče za nos. Kaj bi se vam še posebej prikazoval!« je odvrnil Aleksander Pavlovič.

»Konje, konje!« je kriknila babica vsa iz sebe.

In najsi jo je Natalija Ivanovna še tako prosila, najsi je Olga še tako plakala — ona ni nikogar poslušala. Pobrala je svoje stvari in se takoj odpeljala s pretujo, da se nikoli več ne prikaže v Vatagino.

Pa tudi brez tega je v stari hiši Iljmenjevih zavladal nemir in strah.

Vse se je pritajilo, ko da so vsi onemeli in samo bronasta ura na kaminu kakor prejšnje čase venomer ruži iz veka v vek zvonke minute.

Skrita v kotu je Olga prejokala večer za večerom.

Trpke in težke so bile te solze. Žal ji je bilo drage babice, matere in očeta. A še žalovaje je v srcu čutila, da ni nihče kriv: ne babica, ne mati, ne oče.

»Babica — saj jo vsi ljubijo, mama — bolj kot vse na svetu ljubi svoje otroke, atek — kako jih ljubi. Toda ona ljubi še nekaj drugega.«

Kaj vendar? Saj si niti domišljati ne more.

Trpke in težke so bile njene solze — pomoči ni, utehe ni.

»Hiša, v kateri ni miru, bo propadla!« je hreščavo ponavljala njanka Fatevna in blodila v mraku.

Že kar neznosno je bilo poslušati besede stare, sive njanke, ki je dojila vse otroke, celo Aleksandra Pavloviča; neznosno je bilo njeno hreščanje in mrmranje! Solze v očeh so usahnile, kot da so izgorele. A to je še bolj peklo.

Aleksander Pavlovič se je odpravil v Meženinko in privedel babico — babica mu je vse odpustila.

Zaprto v svoji sobi je preživel samotni vse dni in vse noči. Samo Olga se je zatekla k njemu kot v prejšnjih časih.

O, kako se je razveselil, kadar je prihitela Olga.

»Mucika moja!« je šepnil tiho in ljubko. Kako jo boža. O, nihče je ne zna tako milovati, nihče je ne kliče: »Mucika moja!«

5.

Nekega dne pa je Olga med različnimi drugimi besedami in opazkami začula nerazumljivo, strašno besedo, ki se je nanašala na njenega očeta:

»Blazen!«

Mnogo je Olga premišljala o tej nepojmljivi in tuji besedi in iz meglene prošlosti so vstali pred njo dnevi, ki jih ni mogoče pozabiti.

Pred tremi leti. Olga je bilá še prav majhna, tri-letna. Na jesen.

Natalije Ivanovne ni bilo v Vataginu. Spremila je Irino v Kijev, v institut. Babica je ostala pri otrocih doma. Andrjuška, Mitrihin vnuk, je ves dan prepeljeval Olgo in Mišo v samokolnici po dvorišču. Veselo so se zabavali.

Ko se je znočilo, je šla babica ležat z otroki v otroško sobo. Preden pa je zaspala, je iz posebnega razloga zaklenila dver in jo še zastavila z mizo in s stoli.

Sredi noči pa so otroke nenadoma zbudili, jih oblekli in skrivaj odvedli iz hiše v paviljon na koncu vrta.

Zjutraj jim je babica strogo prepovedala uteči v hišo. Olga pa je ni poslušala in ji je ubežala.

Aleksander Pavlovič je z rokami na hrbtu stopal po dvorani in na ves glas nekaj govoril. Pred kaminom pod uro pa je sedel neznan gospod v črnem.

Aleksander Pavlovič se je Olge silno razveselil.

»Na, — Bogá!« je vzkliknil in ji dal z vodo napolnjeno dišavno kristalno stekleničico. »Ali se znaš pokrižati? Tako. In še tako!«

Pokrižal se je po prsih in po hrbtu. Nenadoma se je ostró ozrl v Olgo in vzkliknil:

»Ti si Ivan Vojnik!«

Tedaj je sobarica Neonila odvedla Olgo.

Pozneje je Olga slišala, da so pripovedovali, kako je Aleksander Pavlovič zapodil iz veže svojo mater — babico Ano Mihajlovno, da je udaril tudi njanko, ki je imela v naročju Leno — Lena še ni znala hoditi — staro njanko Fatevno pa je odgnal z omelom.

Opoldne se je vrnila Natalija Ivanovna in tedaj so otroke odpravili k sosedovim, k Lupičevim. Tudi Natalija Ivanovna je odšla k njim.

Pri Lupičevih so govorili, da bega Aleksander Pavlovič po dvorišču in da se vzpenja po ograji okrog vodnjaka. Zvečer je prišel k Lupičevim oče Evdokim.

Natalija Ivanovna je jokala.

»Batjuška,« je ihtela, »pazite, prosim vas, da ne bodo Aleksandra Pavloviča pretrdó zvezali.«

Oče Evdokim jo je blagoslovil in jo znova in znova tolažil, češ, da naj se ne razburja.

Ko so se drugi dan vrnili domov in stopili v sobe, so našli v sobah vse razmetano: opravo polomljeno, okna razbita, po tleh pa so ležale velike steklenice z oljem in zlati gumbi od uniforme.

Natalija Ivanovna je ves večer jokala. Olgo pa so zanimali rdeči krožniki, ki jih je bila iz Kijeva prinesla v dar Natalija Ivanovna, in tista dišavna stekleničica, okrogla, obrušena in z dolgim vratom.

Babica je ostala v Vataginu.

Proti koncu jeseni je vzela Natalija Ivanovna Mišo in Olgo s seboj v gubernijsko mesto Pokidoš, petin-sedemdeset vrst od Vatagina.

»Atek bi vaju rad videl.«

V mestu so našli Aleksandra Pavloviča pri zdravniku. Zelo se jih je bil razveselil, poljubljal jih je in jokal.

Zimo so preživelí samí.

Pred Veliko nočjo so se spet pripravili na pot.

»Pojdimo po atka. Vzamemo ga domov,« je dejala Natalija Ivanovna Miši in Olgi. In ko so se vračali — Olga se še dobro spominja — je šel prvi pomladni dež. Kako so bili srečni!

Olga se še tudi spominja, kako ji je njen oče kazal rane na rokah in nogah — to so bili sledovi vrvi, s katerimi so ga bili povezali. In bil je tega vesel:

»Kajti tudi Kristus je imel rane.«

Prvi dan Velike noči je odšel Aleksander Pavlovič na vas k onim kmetom, ki so ga bili zvezali. Hotel jim je dati velikonočni poljub. Kmetje pa so se iz bojazni poskrili.

Spočetka se ga je tudi Olga bala: njanka Fatevna ji je povedala, da je Aleksander Pavlovič takrat, ko so ga hoteli zvezati, razbil klopico.

Tako so se drug za drugim pred Olgo obnavljali motni dnevi, ki jih ni mogla pozabiti, in spominjajoča se jih, je premišljevala o nepojmljivi in strašni besedi: blazen. Nejasno je v svojem srcu čutila, da je to nekaj strahotnega, a tudi silno — lepega, kajti njen oče ni tak kot so vsi drugi.

»Takega sploh ni kot je on!«

SKRIVNOSTNI ZAJČEK

1.

Vsak dan prinese zajček babici Ani Mihajlovni sladkorčke, babica pa jih daje Olgi.

Ali kako strog je ta zajček! Če bi vsaj enkrat prinesel sladkorčke pred kosilom.

Pa najsi je Olga še tolikrat prihitela zjutraj k babici v sobo vprašat, če je morda zajček že prišel, vedno je odgovor isti:

»Še ne.«

Komaj pa mine kosilo, priteče Olga k babici in babica ji naravnost v ročico natrosi sladkorčkov: torej je bil zajček res tu.

Olga sicer zajčka še nikoli ni videla, toda babica ji je pravila o njem in ona niti malo ne dvomi, da zajček res prihaja in prinaša sladkorčke. Kako naj bi dvomila? Vsak dan so sladkorčki tu in ne samo po kosilu, ampak tudi po večerji.

Babica Ana Mihajlovna je stara, svoje sobe nikoli ne zapusti, v postelji sedi, ker jo bolé nogé. Olga ve to in pazi, da se ne bi kdaj dotaknila babičinih nog. V sobi pri babici je vroče, tako vroče kot v kopalnici.

Babica v beli čepici je tako majhna, a nad njeno posteljo visi slika iz časov njene mladosti — na tej sliki ima rožnata lica, visoka je in ogrnjena z dragocenim šalom, ki je ves posut s cveticami.

Človek kar ne bi verjel, da je ona na sliki in ta v postelji ista babica.

Toda Olga verjame, saj ji je babica pojasnila: tam, na sliki, je bila ona »mama«, zato je bila visoka in rdečih lic, zdaj pa je »babica«, zato je majhna in stara.

Babica vse dni premoli, ob večerih pa pripoveduje Olgi zgodbice o sivem volku in lisici, o regljajoči žabi in o tem, kaj žaba prepeva. In babica tudi pripoveduje, kaj je delala Olga, ko je bila še čisto majhna: z devetimi meseci je začela hoditi, prav kmalu je začela spraševati. Pa so Olgo slekli in jo pustili, da je gola tekala po sobi. Njeno telesce je bilo dobesedno vse vprek povezano in povito. Kako je znala Olga poljubljati in kako krepko je znala pljuniti — ded Aleksej Ivanovič jo je za vsak poljub in za vsak pljunek nagradil z zlatnikom.

Babica pa ji tudi pripoveduje o Olginem očetu — Aleksandru Pavloviču, iz časov, ko je bil še majhen, ko se je še učil, ko je stopil v polk Karla Pruskega in odšel na vojno — o, kak potres je bil takrat! — še svetilka pred ikono se je majala. In o Olginem pradedu — Petru Mihajloviču, ki je bil nenavadno močan in drzen.

»Divjega volka je raztrgal, tako močan je bil.« In o dedu Pavlu Petroviču — svojem možu: ta je bil strog!

»Kadar je, na primer, moral iti po opravkih v mesto, je zahteval, da ga mora vedno pri povratku čakati na mizi krožnik juhe — in gorjé, če bi juhe ne bilo, ali pa, če bi bila že shlajena!«

In kako so zaradi varnosti na petnajst vrst dolgi cesti od doma do mesta postavili konjenike! Pozneje pa se je duh Pavlu Petroviču pomračil.

»A najtežje je bilo,« se je babica spominjala, »da ni nihče spoznal njegove nesrečne bolezni. Vedno potr in zamišljen se ni hotel z nikomer razgovarjati, nikamor ni hotel več iti, nikogar ni sprejel in venomer in vsako-

mur je pravil, da je zanj ni več stvari na svetu, ki bi mu bila draga in bi ga zanimala in da mu je postalo življenje neznosno. Vsaka malenkost ga je vznemirila in razburila, spal je zelo malo. Čutil pa ni nikakih bolečin, tudi slabosti ne in vedno je vsakomur pravil, da je zdrav. Zdravniki ga niso hoteli zdraviti, češ, saj ga ozdravi čas. Rekli so, da izvirata njegova potrnost in bolezen iz duševnosti, duše pa zdravnik ne more ozdraviti. Babica ji je tudi pripovedovala o strašni smrti Pavla Petroviča — vrat si je bil prerezal. Od strahu je spala šest tednov in prebudila se je bila šele, ko se je je njena hčerka Lizika dotaknila z ročicami. Tudi Lizika je umrla in ostal ji je samo »atek«. Potem pa je prišla Olga:

»Olgo je prinesel labod. S perotjo je potrkal na okno, pa jo je položil pod uro na kaminu.«

To se je zgodilo v juliju ob zori, štiri dni po prazniku svetega Andreja Kretskega in prikazanja presvete Bogorodice v Pergiji. Babica se je omožila, ko ji je bilo štirinajst let in imela je štirinajst otrok. Za doto pa je dobila štirinajst okovanih, z vrha polnih skrinj.

»Toliko je bilo stvari, da človek ni mogel prešteti,« je kaj rada pripovedovala babica, »nimaš dovolj prstov, da bi preštela: kar poslušaj, —

dve ikoni — ena z Rešenikom, druga z Materjo božjo, obe z dragimi kamni,

tri skrinje denarja,

pozlačeni srebrni dukati,

tri dvanajstice velikih srebrnih žlic in prav toliko žličic,

dvanajstica srebrnih pladnjev,

na vsakem pladnju sedem čašic: šest pozlačenih, sedma pa ne,

zlat prstan,
tri sklede,
tri čaše s pokrovci,
kožuh iz lisičjega krzna,
načipkano krilo,
jopič iz atlasa,
jutrna halja rjave barve,
krilo in jopič iz tafta spreminjajoče se barve,
višnjevo krilo,
kožuh iz zajčje kože, obšit z rdečim žametom,
kontuš iz višnjevega blaga,
in še eden golobje sinji,
kožuh iz ovčjega krzna, prevlečen z višnjevimi
suknom,

in še manjši, prevlečen s sinjim suknom,
jutrna halja iz navadnega, zelenega sukna,
jopič in krilo iz zelenega ripsa,
krilo iz beneškega platna,
dvoje iz polžameta,
dvoje platnenih,
na roko stkan predpasnik,
še eden iz belega tafta,
jopič iz sivega friza,
jopič iz višnjevega friza s črnimi pikami,
še eden iz rdečega žameta,
svilena ruta za vsak dan, iz bele svile in progasta,
in druga, nazobčena,
in še tretja iz rdečega damasta,
in četrta iz škrlatnega tafta,
peta iz zelenega tafta,
dve platneni, obnošeni,
dva steznika iz tafta,
tri skrinje lanenih namiznih prtov z vezeninami,

vezeni žepni robci,
in svileno tkani,
in beli,
predpasniki,
dva in trideset ženskih srajc,
osem moških,
tri skrinje platna iz konoplje,
posteljna odeja,
velike prevleke za blazine,
majhne prevleke,
platnene rjuhe,
ena rjuha z vezenino,
zavese,
avbe,
preproge —

v štirinajsti in poslednji skrinji pa:

pregrinjala za preproge,
dva in dvajset svilenih halj,
in še šest halj,
deset različnih predpasnikov,
pernica,
dva velika podzglavnika,
dva manjša,
in dva, še manjša,
deset ogrlic z rdečimi dragulji,
in deset bisernih ogrlic,
trije klobučevinasti predpasniki,
pikast pas,
statve,
devet klobčkov niti,
sedem navadnih rut,
štirinajst molznih krav in še nedoleten teliček, —

Olga poslušā, poslušā. Niti ene besede ne pusti mimo sebe. Pred njo pa se odpirajo skrinja za skrinjo, vsaka zvrhano polna, v poslednji — štirinajsti pa so — krave.

»Ko pa so jih zamolzli,« se babica spominja, »je namesto mleka pritekla kri. Pa so iskali in iskali in za mlinom prijeli dolgolaso čarovnico v beli srajci. Bila je še dekletce.«

Včasih vzame babica v roke umetno rezano škatlico in začne kazati Olgi dragocenosti.

Olgi najbolj ugaja verižica z zlatimi prstani in s smaragdi — ali še bolj — o, kako rada bi si obesila okrog vratu — zlat obesek s podobico: dva strašna leva z odprtimi žreli, iz katerih sikajo plameni.

In vsakikrat zaprosi Olga za to verižico s smaragdi in za obesek z ognjenima levoma. Babica pa spravi vse te dragocenosti kar nazaj v škatlico.

»Ko boš velika,« ji babica pravi, »ti bo že atek vse izročil in vse bo tvoje. Na obesek pa pazi kakor na punčico v očesu — kajti takega ni nikjer več — to je družinska svetinja Iljmenjevih z atkovim grbom: levja glava s sivo grivo in z ognjenim žrelom na sinjem polju.«

»Levja glava s sivo grivo in z ognjenim žrelom na sinjem polju,« ponavlja Olga.

Nekoč je babici izpadel zob.

»Spravi zob v kovčeg pod ikonami,« veli babica Olgi.

Olga pa se je hotela poigrati z zobom. Začela ga je premetavati iz roke v roko in ga sukati kot vrtavko.

»Ta zob mi bodo morali položiti v grob,« ji je rekla babica, da bi jo prekinila, »tako mi ob vstajenju ne bo

treba predolgo zbirati svojih kosti po zemlji. Vse mora biti na enem kraju.«

2.

Zvečer se Natalija Ivanovna često usede h klavirju. Kako lepo igra! Olga jo vsa zavérovana poslušá. Kadar pa njena mati neha igrati, stopi Olga h klavirju, na stol si nagromadi celo goro not, usede se in poizkusi še ona igrati.

»Olga bo naša muzikantinja!« vzklikne Natalija Ivanovna.

Po kosilu Olga spet prihiti k babici kot po navadi zaradi zajčka, ali babica molči; tudi sladkorčkov ji ne da. Olga je tedaj spoznala, da je babica bolna in je ni več nadlegovala.

In zvečer ni stopila k babici zaradi zajčka, sedla je h klavirju in začela s svojimi prstki odgonetati note, kar jo je tako zamotilo, da je celo na zajčka pozabila. Tedaj pa se je na pragu nenadoma pojavila babica. Privlekla se je do duri in je spregovorila s tako tihim, suhim glasom, da so Olgi prstki kar vztrepotali:

»Olga, pokličí ateka!«

Še dolgo za tem se je Olga bala teh duri, do katerih se je priplazila babica. O, kako zelo se je takrat prestrašila! Kako ji je zastajalo in utripalo srcé!

Dan poprej so povedli otroke k sosedovim Lupičevim na večerno zabavo.

Vsako leto na sv. Petra in Pavla so Lupičevi priredili večer v proslavo rojstnega dne in godovanja svojih dvojčkov Petra in Pavla. Tisto noč je šla Olga pozno spat in vso noč ni zatisnila očesa.

Vse ji je begalo pred očmi: stari oče Pavel Petrovič, tak kot ga je videla na sliki, v rdeči uniformi in z bodalom, dolgolasa čarovnica v beli srajci, še čisto dekletce, — glej jo, pritekla je na dvorišče — z rokami nekaj brska po mlinskem kamnu — tam: skrinja, v skrinji štirinajst molznih krav izteza rogove, zajček pribliška s sladkorčki — za zajčkom pa levja glava s sivo grivo in z ognjenim žrelom na sinjem polju — tedaj pa se je spet, kakor zvečer k vratom, priplazila babica in ji dejala s tihim, suhim glasom:

»Olga, pokliči ateka!«

In objele so jo mučne sanje.

Sanjala je, da gre po pomladnem vrtu k ribniku. V visoki travi, v trsju pa stoji mužik s koso na rami, ves zmršen, slep na eno oko.

Olgi se je zazdelo, da se mužik zdaj pa zdaj požene iz trave, da zamahne s koso po njej — —

Tedaj se je prebudila.

In komaj je spet zaspala — vsa je trepetala — ne-
prestano se ji je povračal zmršen mužik s koso na rami,
slep na eno oko.

Komaj pa se je zdanilo, že je oče poklical Olgo in jo odvedel v sobo k babici . . . Tam so bili Irina, Lena in Miša, in tudi vataginski pop, oče Evdokim s cerkovnikom. Babica je sedela v postelji, vsa bela, vsa v belem, in v roki je držala svečico.

»Olga, poljubi babici roko!« je dejal oče.

Babica je z drhtečo roko pokrižala Olgo.

Aleksander Pavlovič je sédel na posteljo tik babice, pomagal ji držati svečko in šepnil:

»V tvoje roke, o Gospod, izročim svojo dušo!«

Okrog poldne, ko so bili otroci pri svoji priljubljeni igri — gnetli so hlebčke iz peska — so jih poklicali z vrta in odvedli v dvorano.

»Poslovite se od babice, ki je umrla.«

Vsa v belem je ležala babica na mizi, nasproti kaminu z bronasto uro, z obrazom obrnjena proti čudodelni Materi božji Iljmenjevih. V rokah je stiskala križ. Obraz ji je zastiral mezlan.

Na lica in roke so ji sedale muhe. Njanja Fatevna je odganjala muhe. Spomladi, ko je umrla mlajša sestra Tanja, ni mogla Olga razumeti in je venomer vpraševala: »Kako vendar to: babica, ki je že stara — še živi, Tanja pa, ki je bila še tako majcena, je umrla?«

»Zdaj pa je prišla tudi babica na vrsto,« je spoznala Olga, »vendar leži babica v beli in ne v golobje sinji obleki kot Tanja. Tudi na oči ji niso položili novcev, kot so jih Tanji.«

Begoten, zlat zajček je švigal po babici, poigral se s križem in vencem in šele proti večeru je nenadoma skočil na kamin, utonil za bronasto uro in za vedno izginil. Njanka Fatevna je položila babici pod glavo vse njene zobe, na vzglavje pa je postavila čašo vode.

»Da se bo njena duša skopala!« je pojasnila Olgi.

Olga ni odmaknila oči od čaše. V čaši so se dvigali mehurčki in Olgi se je zdelo, da se tam koplje duša umrle babice.

»Glej, glej, že se potaplja v čaši . . .«

Mnogo ljudi je prišlo v Vatagino. Pri Iljmenjevih so bili vsi paviljoni prenapolnjeni, vse sobe so bile oddane.

Iz Meženinke se je pripeljala babica Tatjana Aleksejevna, iz mesta pa so prispeli ded Aleksej Ivanovič,

doktor, brat Natalije Ivanovne, tetki, sestri Aleksandra Pavloviča, Ljudmila Pavlovna in Nadežda Pavlovna. Prišli so tudi sosedge Borovi, Lupičevi, Sahnovski, Gračevi in stari čudak iz Lubencev, Ksaver Matvejevič z Aleksandrino Kensorinovno, ki se je pripeljal v kočiji z vpreženimi »apostoli«, kakor je imenoval ta čudak svoje — vole. Nabralo se je še mnogo in mnogo sorodnikov in znancev, katerih ni Olga še nikoli videla in o katerih ni slišala niti besedice.

Ko so babico nesli, so vso pot zvonili zvonovi. Plač zvonà — vedno in vedno bi ga poslušalo ganjeno srcé.

Babico so položili na sredo cerkve in odšli, cerkev pa so zaprli.

Olga je bila nemirna in neprestano je prosila, naj bi že babico pokopali.

»Saj bo babico strah prenočevati v prazni samotni cerkvi.«

Drugi dan so babico pokopali.

Olga je jokala; žalovala je za babico.

»Ne joči, Olgica,« jo je tolažila njanka Fatevna — »kadar boš umrla, boš gotovo spet našla babico. Tudi ti prideš na vrsto in babica te bo vesela. Do tedaj pa bo babica zate molila pri Bogu.«

Olga se je pomirila in nehala jokati.

»Kako? Nič ne jočeš?« je opazila njanja Fatevna. »Malo pa le moraš jokati, Olgica! Če bo duša babice videla, da ne jočeš, si bo mislila, da ti ni nič hudo in bo žalostna . . .«

In Olga je mnogo jokala in se silila k zbranosti. Babico so pokopali poleg deda, tik cerkve — na tistem koncu pokopališča, kjer stoji križ pri križu — vsi so Iljmenjevi.

Babice ni več — njena soba je prazna. Zajček nič več ne priskače, nič več ne prinese sladkorčkov.

Tudi ni več mize, na kateri je ležala babica vsa bela, vsa v belem. Belo je zastrto zrcalo nad kaminom.

Pred čudodelno Materjo božjo Iljmenjevih gori svetilka, bronasta ura na kaminu enakomerno tiktaka.

»Tistega dne, ko je babica umrla,« je pripovedovala njanka Fatevna, »se je babici sanjalo, da je stopila k njej v sobo deklica z belo ruto v roki. Takoj je vedela: deklica je prišla, da bi v beli ruti odnesla njeno dušo.«

»Vsak človek lahko sleherno minuto umre,« je oče dejal Olgi.

A Olga se je na vso moč bala smrti.

»Kadar prideš na vrsto, se prikaže deklica z belo ruto v roki. Spraznijo se vse sobe, vsi paviljoni, cela hiša.«

Stara je bila babica Ana Mihajlovna, svoje sobe ni nikoli zapustila, vedno je sedela na svoji postelji. Toda njanka Fatevna je še starejša, pa vendar gre še vsako leto peš na božjo pot.

Olga posluša njanko Fatevno, saj pravijo, da je Fatevna vsevedna.

Vsako soboto okoplje njanka Fatevna otroke v kadi.

Kadar umiva Olgi glavó z milom, ji vedno kaj pripoveduje; njanka pravi, da si že šestdeset let ni umila glave.

»Ne spodobi se, da bi si omožena umivala glavo. Greh je že, če ima omožena žena le en sam trenotek razpuščene lase.«

In pripoveduje ji, koliko let je že preživela — in koliko let bo še živela — in vse to samo zato, ker je spoštovala svoje starše.

»Ti, Olga, pa ne boš tako dolgo živela: mame prav nič ne poslušáš, vedno ji utečeš k mlinu.«

»Že sedem let živim na tem belem svetu,« ji odvrne Olga in si otira oči s svojimi drobnimi prstki. Pa vzklikne presekljivo:

»Kaj pa zajček, ki je nosil babici sladkorčke? Ali je tudi on umrl?«

SODČEK

1.

Kadar se Olga zlekne po starem ilmenevskem divanu, ki daje mir in brezskrbnost, ji noge še dolgo ne dosežejo kraja, in še ostane prostora za koga drugega — tako majhna je še Olga.

Lutk pa Olga ne mara. Če ji podarijo čecho, jo da drugim otrokom, ona sama se noče igrati.

Vso svojo ljubezen izkazuje drobnim stvarcam: različnim čašicam, škatlicam, sodčkom in ž njimi se igra kot s čechami: skriva jih, prenaša in oskrbuje.

Vse te dragocenosti spravlja Olga v veliki črni škatli, katero ji je podarila ljubljena babica — v to škatlo tudi polaga vsa druga darila: košarice s sladkorčki, ki jih ji pa skrivaj odvezemajo, ne da bi Olga količkaj opazila ali posumila — v to škatlo je ob »masljanici«* spravila tudi gibanice, da bi ležale lepo na toplem.

»Vse mora biti skupaj!«

So pa stvari, ki jih ima Olga prav posebno rada. Redkokdaj jih pusti na miru in jih, svoje ljubljenske, vedno nosi s seboj.

2.

Olga je obiskala sosedove. Pa, glej: ko se je povrnila domov, je opazila, da ni njenega sodčka nikjer.

* Teden pred velikim postom.

Sodčka ni več. Nekje ga je pozabila. Takoj ga mora iti iskat.

Sodček je ostal tam, ona že ve, kar stekla bo ponj in spet bo pri njej njen ljubi sodček.

In Olga je kar odbrzela po stopnicah, da bi bila že hitro čez dvorišče.

Na dvorišče pa se je priklatil pes, kdo ve odkod, pa še: stekel — stekel pes! To se je razlegel po dvorišču vik in krik! Vse pokonci! Otroke so odvedli v hišo, Olga pa je njanka Fatevna kar s silo odgnala v sobo.

Okna so zaprli kot pred nevihto. Vsa vrata so zapahnili. Divje so lajali psi po dvorišču. Groza in strah na dvorišču! Kar zamižal bi.

Z vseh strani so se pripodili psi, toda stekli pes je bil najbolj divji: skakal je vanje, podiral jih in jih naskakoval z zobmi. Enega je vrgel ob tla in se zagrizel vanj, da so kosmi dlake kar puhnilo v zrak.

Psi so se prevračali na hrbet, bevskali v strašnih bolečinah in pretresljivo besno lajali.

Po celem dvorišču se je razlegalo rjojenje. Človek se ne bi upal niti nosu pomoliti skozi vrata, kaj šele, da bi, četudi le za trenotek, stopil na dvorišče — in komaj bi se kdo ojunačil, da bi po zares važnem opravku stopil iz hiše.

Na vas so bili poslali po kmete. Zdaj jih pričakujejo. Prišli bodo mužiki, oboroženi s potrebnimi koli in pobili steklega psa.

Kaj pa stori Olga? Ali naj mar tako dolgo ostane brez ljubega sodčka? Ne, ne bo več čakala — takoj ga mora imeti.

In Olga joka na ves glas.

Olga je pač taka: takoj ji moraš ustreči vsako željo! Kar na tla se ti vrže, bije z rokami in nogami — moraš ji ugoditi!

Pri Iljmenjevih so imeli goste.

Vsak po svoje je skušal Olgo pregovoriti in potolažiti: saj bodo zdaj zdaj prišli kmetje s koli in potem bo Olga lahko odšla, kamor ji drago, ali zdaj si pač nihče ne ve pomagati. Ni ga, ki bi šel iskat sodček, ni ga, ki bi to dovolil, vsi so se poskrili.

Vse zaman! Nemogoče!

Toda Olga noče o tem nič slišati: meče se po tleh in joče, da se Bog usmili — dajte sodček, dajte sodček, takoj zdaj —.

Sodček!

Pa glej: Aleksander Pavlovič, ki ljubi Olgo tako iz srca, je vzel palico, dvignil Olgo v svoje naročje — Olga se ga je tesnó oklenila okrog vratu in pri priči nehala jokati — in ž njo odšel iz sobe. Odprl je duri, po stopnicah naravnost na dvorišče. Stekli pes je popustil vse druge pse in se zakadil nanj.

3.

Pot iz veže do malih dveri se je zazdela Olgi tako dolga kot iz veže do cerkve, o, ne, še daljša — kakor do mlina.

To jo je bilo strah!

Oče je s palico tepel in odganjal psa in si tako delal pot — s palico je suval psa v gobec, prav v grlo.

Pes se je že dušil in odskakoval, pa nenadoma je spet naskočil še bolj besen kot prej.

Olga se je vsa prestrašena še tesneje oklenila očeta okrog vratu. Tako močno ga je stiskala s svojimi rokami, da še kričati ni mogel na psa. Olga ga je kar dušila.

Pa vsega tega ni ne slutila, ne opazila, saj je samo mislila: »Atek se nikogar ne boji. Samo njo, samo Olgo je tako strah!«

Dolge poti od stopnic do duri je bilo vendar že konec. Aleksander Pavlovič je prinesel Olgo do vrat.

In spet je Olga imela v rokah svoj ljubi sodček.

Tedaj pa so dospeli tudi kmetje, da bi se s koli vrgli na steklega psa.

PRAVOPISNI NAPAKI

1.

Olga piše pravilno, ne dela napak.

Iz ruščine dobi Olga vedno: »pet«.

Učiteljica Natalija Vasiljevna ima Olgo rada prav zato, ker piše pravilno. Pa zakaj piše pravilno?

Olga samo sebe o tem sprašuje, o tem razmišlja in si išče pojasnil. Še najverjetnejša se ji zdi taka razlaga.

Ko je bila še v najnežnejših letih, jo je že mučil nespanec, in ko je tako ležala v posteljici in bdela, je, da bi se zamotila, zlogovala besede:

kra — va

kroč — nik

med — ved.

»Prav gotovo,« sklene Olga, »sem v tistih nočeh vse besede razstavila, zato pa jih zdaj pišem pravilno.«

Olga vam pa tudi takoj opazi vsako napako, čeprav hodi šele v tretji razred.

Ima šele enajst let.

2.

Prazniki se bližajo — božič.

Olga sanjari o domu: živi v penzijonatu v mestu, njeni domači pa so tam daleč v Vataginu.

Čaka in čaka, kdaj pridejo ponjo. Ali namesto Nataše Grigorjeve je prišel njen brat — Grigorjevi bivajo

tri vrste daleč od Iljmenjevih — in prinesel Olgi pismo od matere. Natalija Ivanovna piše Olgi, da jo bo v Vata-gino spremil Jurij Vasiljevič Grigorjev: ona ga je za to že naprosila. Olga je prečitala pismo in opazila v njem dve napaki.

Dve napaki!

Drugo jutro je odšla Olga v gimnazijo zaradi dopusta.

Ravnateljica pa ji ni dala izpustnice in ji ni dovo-lila iti domov.

»Ne morem vas pustiti v spremstvu mladega moža, ki je sploh tujec. Če mi pokažete kakršnokoli dovolje-nje, na pr. pismo vaše matere ali vašega očeta, v katerem naročajo, da odpotujete ž njim, tedaj vama seveda do-voлим . . .«

Olgo je zbolelo do srcá.

Pismo ima v žepu: samo pokazati ga ji je treba, pa ji ravnateljica takoj da dopust in jutri bo že doma, in še pravočasno bo prispela.

»Toda v maminem pismu sta dve napaki. In rav-nateljica bi opazila, da je moja mama napravila dve napaki. Ne, ne, za nobeno ceno se ne sme to zgoditi!«

In Olga pisma ni pokazala.

In ostala je brez dopusta.

Olga se je povrnila v zavod. Vse njene sošolke od-hajajo domov. Po nekatere je prišel oče, po druge mati. Zopet druge je poklicalo pismo.

Samo Olga bo ostala tu.

Ves dan, vso noč, in še naslednji dan in še naslednjo noč je Olga jokala in jokala.

Dan pred svetim večerom je prišla v zavod tetka Marija Petrovna in vzela Olgo k sebi. Pravkar je bila zvedela, da Olge niso pustili domov.

Tudi pri tetki je Olga prejokala ves dan: od solz so se ji oči že vse pordečile in otekle, tudi nos ji je pordel in otekel.

In venomer joče in joče.

»Zakaj vendar nisi pokazala pisma?« se je vznemirila Marija Petrovna.

»Notri sta dve napaki.«

In spet se spomni doma: božično drevesce je prižgano, vsi sede zbrani v krogu, babica pripoveduje o modrih, kako so potovali za zvezdo repatico . . . in Olga si vsakokrat predstavlja veliko množico teh modrih — in vsi so ženske — pa neso v roki zvezdo in zvezda jim sveti pot — in ko se Olga vsega tega spominja, ji spet privró solze.

Šele zvečer se je pomirila — takrat, ko so pri tetki prižgali božično jelko.

3.

Na vse zgodaj — na božični dan — je prispel Aleksander Pavlovič. Vso noč se je s pošto vozil iz Vatagina.

Olga se mu je kar vrgla v naročje. Kako se ji je zdaj vse zdomačilo, vse je postalo njeno: težak vojaški plašč in siva očetova glava, do katere je mogla komaj poskočiti. In te njegove oči! Olga je kar vriskala od veselja.

No — zdaj pa na pot.

Kosila niti počakala nista — takoj sta se odpeljala.

Na poti se Olga ni počutila nič kaj dobro — voznja na saneh je bila zanjo prenaporna — bila pa je tudi vsa izmučena. Slednjič jo je enakomerno pozibavanje tako prevzelo, da je zaspala.

Zbudila se je šele, ko so konji zarezgetali. Saj so že doma.

Za oknom gori božično drevesce.

Na stopnicah pa stojé Natalija Ivanovna, draga babica in njanka Fatevna — vse so prišle, da pozdravijo Olgo.

Olga je skočila s sani — in spet novo veselje — poprosila je čaja, a zanjo je že pripravljen čaj z limonovim sokom.

»Mama je razumela, da mi na vožnji ni bilo dobro!« In Olga je pila čaj iz svoje najdražje čašice, čaj z limonovim sokom.

Prišli so tudi sosedovi otroci.

Neprestano so skakali in tekali okoli božičnega drevesca.

In dobili so najraznovrstnejših slaščic. Najraje pa so imeli tiste, ki so jih napravili sami: ob sveči so zapalili sladkor — iz tega so nastali bombončki — to jim je tako ugajalo! — A le redko kdaj so jim dovolili — ali so bili to sladki bombončki!

Ko pa se je znočilo, so Olgo prekrižali oče, mati in babica.

Oče je dejal:

»Kristus bodi s teboj!«

Mama je rekla:

»Angel varuh naj te čuva!«

Babica pa je šepnila:

»Svet, svet si Gospod!«

Ko pa je Olga že ležala v postelji pod svojo ljubljeno odejo, se je njanka Fatevna ozirala po vseh kotih:

»Vse svetilke moramo prižgati. Nocoj bdi zli duh.
Ves je razljučen, ker se je rodil Rešenik.«

In ko je šla mimo, je prekrizala Olgo. In Olga je
trdo zaspala in s svojim noskom zagodla pesmico sreče.

VELIKA NOČ

1.

Zdaj nosi Olga že precej dolgo kito, povezano s sinjim trakom.

Če vprašate Olgo, kaj ima najrajši, vam odvrne:
»Veliko noč!«

In tudi dni šteje od Velike noči do Velike noči.

Za svojo starost — enajst let ima — ve mnogo, vse ve, kar je potrebno za proslavo Velike noči.

Kadar vložijo torto v peč, se Olga uleže in joče v podzglavje, kajti nekoliko je pač treba jokati, da bo torta lepša.

Kadar kolači vzhajajo, se Olga boji hoditi po hiši, kajti če hodiš, je to kolačem v škodo. Le v največji sili smeš iti bos.

S kolači so vedno velike skrbi in težave. Če se ne posrečijo, če na primer nastane v testu votlina, tedaj vedi, da bo še isto leto v družini kdo umrl. Pri kolačih moraš biti ostroslušen.

Pri vsakem opravilu, pri vseh velikonočnih pripravah igra Olga prvo vlogo.

Olga opazuje njanko Fatevno, kako tolče testo, preden ga vloži v peč. Opazuje jo, kako ga vzame iz ponve in udari ž njim po deski, enkrat, dvakrat, trikrat, — da, Fatevni je celo testo poslušno. Olga pomaga razstavljati sveže »kuliče« po blazini, kajti sveže »kuliče« je treba vsekakor razstavljati po blazini.

Olga tudi izrezuje lične krožničke iz papirja za torte.

Izvrši pa še mnogo — mnogo vsakovrstnih opravil, ki so potrebna za tako velik dan, po katerem urejuje Olga vse dni v letu.

Samo v eni stvari pa nima uspeha: nikoli se ji ne posreči ločiti rumenjaka od beljaka. Tudi ji ne dovolijo stepati kislega mleka s tolkačem v možnarčku: lansko Veliko noč ga je stepala tako dolgo, dokler ni razbila možnarčku dna.

»Saj sem rekla, da iz te moke ne bo kruha,« je vzkliknila njanka Fatevna.

»Pa, kaj bi: s časom bo prišla Olga tudi do te modrosti, saj je bistra in modra deklica.

2.

Cvetna nedelja je že minila.

Še dan, dva, pa se prično velikonočne počitnice.

Olga je prejela z doma pismo: oče in mati ji isto pišeta: Olga ne bo mogla v Vatagino.

»Cesta je razdrta — velika poplava — nemogoče priti.«

To je Olgo silno razburilo. Še nikoli ni preživela Velike noči v mestu in ne more se zamisliti, kaka je tu Velika noč. Ona pozna in ljubi svojo, vataginsko, njo pričakuje, o njej razmišlja.

* * *

Že je napočil véliki teden — dan za dnem minevajo v neki mrzlici.

Na véliko soboto je beganje na vse strani, povsod nered. Če si na srečo použil kosilo — dobro, če ne — tvoja stvar! — vsakdo ima dela čez glavo.

In slednjič je tu sobotni večer.

Vsi otroci gredo spat do enajstih, točno ob enajstih pa jih vse zbudi njanka Fatevna: zdaj se je treba pripraviti na zornico.

Olgo je kar strah, ko stopa po dvorani, vsa praznična, v beli halji s sinjim trakom. V kotu pred čudodelno iljmenevsko Materjo božjo gori svetilka, ena sama svetilka razsvetljuje ogromno dvorano.

Sredi dvorane, od klavirja do kamina z bronasto uro, stoji bela, s cveticami okrašena miza. Na mizi kuliči in paske:*

bela paska,
rjava paska,
velika paska,
majhna paska,
še manjša paska.

In torte:

peščena torta,
maslena torta,
medena torta,
čokoladna torta,
krušna torta,
mandljeva torta;

in ščetinasta gnjat

in puran, nadevan z belo mandljevo kašo

in telečja noga

in vina in likerji

rožnate barve,
iz kresnega grozdičja,
iz češmina,
iz žoltih sliv,
iz rdečih sliv,

slednjič pa še — oddojek.

* Paska = velikonočna pogača iz kislega mleka.

Kako se Olga oddejka boji.

Čim stopi v dvorano, že ji pred vsem drugim stopi v oči oddejek: imeniten in važen leži na pladnju prav pod lestencem, iz ust pa mu gleda hren. Saj niti sama ne more Olga povedati, zakaj se ga tako boji, toda vsako veliko noč, kadar mora stopiti v dvorano, se ga tako prestraši: na pladnju leži in hren mu gleda iz ust.

Vsa hiša gre v cerkev peš — to noč se ne sme nihče voziti. Prvi stopa kočijaž Grigorij s svetilko, za Grigorijem Miša in Lena, za Mišo in Leno Natalija Ivanovna z Irino, za Natalijo Ivanovno ključar Fedot Krivi in sluga Fedot Ravni, za Fedotoma njanka Fatevna s culico, daleč spredaj, daleč pred vsemi pa gresta Olga in Aleksander Pavlovič.

In vso pot ji umira srce:

»Kaj pa, če letos« — premišljuje Olga — »ne bo tako? Če nenadoma ne bodo zapeli Kristus je vstal?«

Pri cerkvi sede kmetice — glave jim pokrivajo bele rute, dolge kot mrtvaški prti. Poleg kmetic pa ležijo z belim platno pokriti oddejki in paske in kuliči, ki so jih prinesle v cerkev k blagoslovu.

Olga se spominja — nekoč ji je pravil njen oče, pa tudi njanka Fatevna ji je često povedala — da se v noči Vstajenja dvignejo mrtvi iz grobov.

Olga pogleduje kmetice.

O, saj to sploh niso kmetice, — to so mrtveci s pokopališča, ki so prišli sedet k cerkvi.

Olga bi si jih rada поблиže ogledala, ali od strahu pomežikuje.

V procesiji stopa Olga v isti vrsti z vataginskim popom o. Evdokimom, za njima pa korakajo med ljud-

stvom kmetov in kmetic tudi mrtveci, pokojniki in pokojna babica Ana Mihajlovna in sestra Tanja.

Olga to ve, ona sliši in čuti njihove korake za seboj — mnogo jih je: oblečeni so v bele mrtvaške halje, stari so vsi v belem kot babica, otroci pa v sinjih oblekah kot sestra Tanja.

In srce ji burno utripa.

Ko pa zavije procesija mimo gomile, v kateri počiva babica, vztrepeče Olgina svečica kot srce in ob svitu trepetajoče sveče vidi deklica, da je babičin grob odprt.

V Vataginu je bil tak običaj: Grigorij, kočijaž pri Iljmenjevih, je na veliko noč predstavljal vraga.

Med procesijo je ostal sam v cerkvi, za glavnimi vrati se je z vso silo z rameni upiral ob vrata, da bi preprečil procesiji povratek v cerkev. Toda komaj je popred vhodom v cerkev spregovoril: »Kristus naj vstane!«, komaj so mu odpeli »Kristus je vstal«, že je bilo satanove moči konec. Vrag se je skrivenčil, zapustil vrata in se jadrno pognal v beg, hiteč bogvekam.

Vrata so se široko odprla in v blišču sveč je zadelo:

»Kristus je vstal!«

Olga joče — solz niti ne opazi — okrog sebe vidi samo bleščečo radost, čuti, da ji je ta sijaj napolnil srcé, dušo, njo vso, — kaj čudnega, če joče.

»Kristus je vstal!«

»Olgica!« ji šepne njanka na uho, »kako ti žare ličeca! Olgica, Kristus je vstal!«

Po zornici počakajo še obhajila, potem pa se napotijo proti domu.

Prvi stopa kočijaž Grigorij s svetilko v roki, za Grigorijem Miša in Lena, za Mišo in Leno Natalija Iva-

novna z Irino, za Natalijo Ivanovno ključar Fedot Krivi in sluga Fedot Ravni, za Fedotoma, zadnja, pa njanka Fatevna s culico v roki. A Olga gre s svojim očetom prav spredaj.

Srečavajo kmete in kmetice s kuliči, z odtojki in s paskami.

Na obzorju se že daní — v kočah so luči prižgane.

Doma čakajo popa — vsa hiša je razsvetljena — nestrpno ga čakajo.

Nazadnje se vendar pojavi o. Evdokim. Poblago-slovi paske in da vsakemu velikonočni poljub. Olga pa je že mnogo prej poljubila ne samo svoje domače in služinčad, marveč tudi cvetlice in škatlice, ki jih ima tako rada in vse knjige, razen — »zemljepisja«, ki ga ne more videti.

Oče Evdokim si odreže kos kuliča in paske in prvi pokusi. Šele zdaj smejo pokusiti tudi vsi drugi. In zdaj se prične gostija. Posta je konec.

»Kako neki, da očka ne počí?« si misli Olga, ko opazuje o. Evdokima, ki mora vsako jed prvi pokusiti, pa ne samo pri njih, tudi pri vseh sosedih: pri Borovih, pri Lupičevih, pri Sahnovskih, pri Grigorjevih, celo v Lubencih pri čudaškem starčku Ksaveriju Matvjejeviču.

Kako radostno mine prvi dan!

Kako prijetno se je ta dan pozibavati v gugalnici, skakati po deski, kotaliti piruhe! In ves dan zvonijo, zvonijo.

* * *

Olga ve, da živi na tem svetu samo zaradi velike noči, zaradi prvega dne teh praznikov.

Ali je res mogoče, da bi na noč Vstajenja Olge ne bilo doma, v Vataginu? Ali je mogoče, da mora ona

ostati tu v mestu, v zavodu, kjer se je vso zimo dolgočasila?

Ne, ne, — Olga ve samo eno in neprestano si ponavlja: domov bo šla, mora iti, pa naj se zgodi karkoli.

O, tako bo zadovoljna, tako bo srečna, celo »zemljepis« bo poljubila.

Olga se zaveda, da je storila »zemljepisu« krivico.

Že je minila cvetna nedelja, že so prešli prvi trije dnevi — ponedeljek, torek, sreda — Olga se je postila, bila je pri sv. obhajilu — prešla sta že véliki četrtek in véliki petek.

Po Olgo pa ni nikogar.

Ko pa se je že zdelo, da je ugasnilo zadnje upanje, je na véliko soboto na vse zgodaj dospel sosed Sohmovskij, poiskal zavod in — Olga je smela odpotovati ž njim domov.

3.

Ko je Olga prispela v Vatagino, je bilo že vse pripravljeno, tudi miza je že bila založena. Njej je bilo treba samo še prepričati se, če je vse v redu: če so jajca pobarvana, kakšni so kuliči, paske in oddojek.

»Kaj ne, da nisi mislila, da se vrneš za veliko noč?«

»O, pač, mamica! Prav zatrdno sem vedela, da pridem.«

»Srce vidi naprej! Niti z besedo, niti s pismom ga ne prevariš!« pravi Aleksander Pavlovič in se ljubeče ozre na svojo sivooko hčerko.

Ko pa se je znočilo, se je zgodilo vse kakor prejšna leta.

In prav tako kot prejšnja leta se je Olga prestrašila oddojka, ko je šla po dvorani. Na poti v cerkev pa se je

vznemirila ob misli, da ne bi morda zdaj več zapeli »Kristus je vstal«. Pri cerkvi so se ji prikazali mrtveci, v procesiji pa je ob svitu trepetajoče sveče zeval babičin grob. Ko pa so zapeli: »Kristus je vstal!«, je od radosti jokala, njanka Fatevna pa ji je šepnila:

»Olgica, kako ti žarijo ličeca! Olgica, Kristus je vstal!«

Olga je sklenila, da hoče za vsako ceno počakati sončnega vzhoda.

Njanka Fatevna ji je povedala, da je na veliko-nočno jutro sončni vzhod čisto svoje vrste:

»Na soncu se vidi prav razločno, kako Kristus vstaja iz groba —, ali pa, da gre Kristus v nebo, ali pa se sploh iz sonca vzpne križ.«

Ko pa so se nagostili in ko jih je o. Evdokim zapustil, in ko je vsa hiša legla k počitku, je Olga odšla v stolp, kjer imajo knjižnico, in je sedla na okno, da bi pričakala sonca. In prikazalo se je žarno, zlato sonce. Ves vrt je vzplamenel, vse ptice so zaščebetale. Sonce se je vzdignilo nad vrt, posijalo je naravnost v stolp, da so se Olgi oči kar zaslepile.

In Olga ni videla ničesar.

Pa je odšla k njanki in jo prebudila.

»Kako to, da nisem na soncu ničesar opazila?«

»O, najbrž si prav tisti hip zamižala,« ji je dejala stara njanka, »jaz pa sem videla! Videla sem, kako je Kristus vstal iz groba!«

Olga je Fatevni verjela.

»Kristus je vstal iz groba!«

Pa njena žalost ni trajala dolgo. Prihodnjo veliko noč pa bo Olga široko odprla oči in bo videla. Naj se ji oči tudi zasolzijo, nič ne bo trenila, nič ne bo zamižala, vse, vse mora videti.

ČRNA BABICA

1.

Olga je nagajivka, da je ni kmalu take. Niti minuto ne miruje. Razpne svoje perotke, vriska in skače po dvorani in ni je sile, ki bi jo ustavila. Vso gimnazijo vam spravi pokonci.

In kako je tudi ujezljiva.

»Kadar se razjezim, postanem kakor ta oblekca!« je Olga često vzkliknila, še preden je vstopila v gimnazijo, in pri tem je pokazala na svojo lepo rdečo flanelasto obleko s črnimi pikami, »vidite, taka sem jaz!«

Najbolj se ji je priljubil profesor fizike Jakov Stepanóvič Feofilaktov, ki predava v četrtem razredu zemljepis. V Pokidošu so namreč profesorji fizike poučevali zemljepis. V četrtem razredu je prišla na vrsto Rusija. Smatrajoč za važna samo gubernijska mesta, se Jakov Stepanóvič sploh ni dosti brigal za ostali del zemljepisja, ampak je napravil kar po domače: pripovedoval je vse dogodivščine, ki so se mu pripetile, ko je peš potoval s svojim prijateljem po Rusiji, pri tem pa je bil njegov prijatelj vseznalec, on pa nevednež. Vsakikrat, kadar je bilo treba kaj pojasniti, se je pojavil vsevedni prijatelj.

Ko je nekoč potoval po neprehodnih močvirjih, se je Jakov Stepanóvič pogreznil do kolen v mlakužo, da ni bilo že nobenega upanja več na rešitev, — njegov vsevedni prijatelj se je kakor nalašč nekam izgubil —. Nekoč drugič sta s končkom vžigalice zapalila grmado na gozdnem obronku, pri tem pa sta zažgala ogromen,

star pragozd in Jakov Stepanóvič se je rešil sam pod neki grmič, pa še to čisto slučajno.

In vse se je vrstilo v tem redu: živo, nazorno, zanimivo.

Ne ve se zakaj, morda zaradi teh povestic o prijatelju, morda pa je kdo Jakova Stepanóviča ovadil, češ, da je v četrtem razredu dejal, da izvira človek iz opice — skratka, zgodilo se je, da sta že nekaj časa prihajala k zemljepisnim uram ravnateljica in ravnatelj.

Taka presenečenja pa niso Jakova Stepanóviča niti malo vznemirila. Vso uro je spraševal najslabše učenke in nobene zgodbice ni povedal, za prihodnjo uro pa je dal ponoviti staro gradivo. Tako je odšlo ravnateljstvo praznih rok.

Najljubša stvar je bila Olgi njena majhna zemeljska krogla, ki jo je hranila s škatlicami vred, do katerih je gojila neko posebno ganljivo nežnost. Zemljepisja pa Olga ni marala in kadar so jo poklicali, je začela klatiti vse, kar ji je padlo v glavo, toda spretno in brez strahu.

Jakov Stepanóvič je odobral:

»Dobro, prav dobro, le tako naprej!«

Toda Olga je ljubila Jakova Stepanóviča še radi nečesa drugega.

»Kak drugi profesor na primer pa ti je, če si mu le poskušala reči, da se nisi naučila naloge, takoj prismolil dvojko, ali pa te je celo zapodil skozi vrata, Jakov Stepanóvič pa ni tega storil nikoli, samo odkrito si mu moral priznati resnico.«

Taka »odkrita priznanja« si često utegnil slišati pri zemljepisni uri.

Neka dijakinja se ni naučila naloge.

»Zakaj se niste pripravili?«

»Sankala sem se.«

»Kje pa ste se sankali?«

»Za Kijevskim mostom.«

»Tako? No, no. Pa kakšna je zdaj pot? Jaz se že dolgo nisem sankal.« Jakov Stepanóvič se je rad pomudil pri takem razgovoru, kajti bil je velik ljubitelj sankanja.

»S kom ste se pa šli?«

»Z nekim znancem.«

»No, no, to mi ugaja. Sankali ste se . . . Sankali ste se, nič hudega. Ampak, kadar mi katera pride z izgovorom: glava me je bolela, po zobeh me je trgalo — to, to so vam odgovori.«

Toda sankanje in še celo s kakim znancem — ti je v pokidoški gimnaziji, kjer so razrednice nadzorovale gojenke celo po ulicah in če je o tem zvedela ravnateljica, prineslo v vedenju »tri« ali pa so te celo izključili.

O, kako sladkó je zdehal Jakov Stepanóvič, posebno sladkó ob najneprimernejših prilikah, kadar so bile izkušnje, ko trepetajo od strahu celo klopi, stene, miza in strop. Tako visok je bil, da se je skoraj krivil, svetloplavi kodri so mu segali do ramen, nos mu je bil pri vrhu razcepljen v dvoje, kot da sta mu rastla dva nosa, a ustnico je imel samo eno. Pa glej in opazuj, kolikor hočeš — na tej zgornji ustnici Jakova Stepanóviča ne najdeš ničesar, prav ničesar.

Jakov Stepanóvič se je zaljubil v učiteljico pripravniškega razreda, v Faino Aleksandrovno Gromovo. Učenke so to že davno opazile, vsem je že bilo vse preveč znano. Nestrpno so pričakovale razpleta. Kar samé so že določile dan ženitve in se pripravljale, da mu skupaj čestitajo, ko je nenadoma Jakov Stepanóvič izjavil:

»Danes sem med vami zadnjič, ali pa predzadnjič. Odhajam.«

»Kako to?« se je dvignil ves razred.

»Odhajam.«

»Ostanite!« vrišče, »ne zapustite nas, Jakov Stepanóvič!«

»Ne, ne morem,« Jakov Stepanóvič si je zmršil lase in si podprl obraz s svojimi pestmi, da ni bilo videti več ne njegovih oči, celo nosu ne, tega na dvoje razcepljenega nosu, in ostala je samo še edina ustnica in plava, koničasta brada, — »ne morem. Po nekod človek ne more obstati. Ne razumejo ga, stran ga pošljejo.«

»Ostanite! Me vas razumemo!« so vpile dijakinje.

Vsem je jasno: Jakov Stepanóvič se je razodel Faini Aleksandrovni, ona pa ga je zavrnila.

»Ne, ne, ne morem. Odidem!« vztraja Jakov Stepanóvič.

»Ne odidite, ostanite, ostanite!« vpije in kriči ves razred in kdo bi vedel, ali iz nagajivosti, ali iz iskrenosti.

»Oprostite mi, oprostite mi, pa tudi iz ljubezni do vas ne morem ostati!«

In je odšel. Ves mesec ni bilo o njem ne duha ne sluha. Šele ob koncu meseca se je spet prikazal ves radosten, z ognjem v očeh.

»Gospodične moje, pri vas ostanem.«

Nobeni ni več prikrito, vse so uganile: seveda se bo Jakov Stepanóvič oženil s Faino Aleksandrovno. In v takih pogovorih je minilo mnogo šolskih ur. Jakov Stepanóvič je imel tako navado: kadar je nekaj časa hodil po razredu, se je kar usedel v prazno klop. Nekoč se je usedel pred Olgo. Olga mu je pričela nagajati:

tiho je ovila njegov las okrog svojega svinčnika in ga izpulila.

Nesrečni Jakov Stepanóvič se je pričel česati in drugi dan je imel vse kodre razdrte. Glavo si je bil umil, ker je iskal bolho.

* * *

Najhujši profesor pa je zgodovinar Filimon Petróvič Kurapov. Njemu pa se ne izviješ s še tako prevejanim izgovorom.

Nekoč je neka dijakinja poizkusila hliniti nezavest, pa je takoj vstal od mize in zavpil: »Kar nič komedije, pojdite v klop!« To je bilo vse.

In je odšla.

Kako sočne in repate enojke zapiše! Kar čez celo vrsto. Še z nožem jih ne izbrišeš in — za prazen nič.

Neka učenka je imenovala papeža Leona X:

»Pop Lev X.«

»Nezadostno!«

Druga je odgovorila, da je bil v vojni s Turki sklenjen mir v Štefanu Batoriju.

»Nezadostno!«

Tretja, ki je pripovedovala življenje Julija Cezarja, ni napravila presledka, kjer bi bilo treba, in je prevajala:

»Ko je zagledal med zarotniki Bruta, ki mu je storil toliko dobrega, je Julij Cezar vzkliknil: ‚Tudi ti, Brut, si se zavil v svojo togo in padel mrtev k podnožju Pompejevega kipa.‘«

»Nezadostno!«

Kadar Filimon Petróvič skonča svoje predavanje, séde, si popravi sive, zmršene lase in se ves poglobi v razredni zapisnik. Zimski mraz objame ves razred. Tolika tišina nastane, da bi slišal ne samo muho, ampak najneznatnejšo mušico. Neko tako strašno minuto pa je

Olga napihnila lica in počila po njih s svojimi pestmi.

»Pa razbij vso mizo s svinčnikom« — ob taki priliki je je Filimon Petróvič vedno tolkel s svinčnikom po mizi — »nikoli ne izveš, odkod ta zračni pljusk.«

* * *

Olga se dobro uči. Bistro glavico ima. V razumnosti je nihče ne presega. Takrat, ko so mlajšo sestro Leno — Lena je tri leta mlajša od Olge — odstavili od prsi — je Olga, ko je slišala, da je babica nasvetovala materi, naj si prsi namaže z gorčico in z medom, prinesla Leni krpico, da bi otrla prsi:

»Če ne, ti bo pregrenko.«

Razsodna je in jasno pripoveduje — vse ohrani v spominu, ničesar se ne »nadrdrá«, ampak se igraje uči, brez napake piše nareke in kakršnokoli nalogo reši pravilno.

Strah in trepet gimnazije, učiteljica aritmetike Katarina Fedorovna je z Olgo zadovoljna.

Katarina Fedorovna, ki je bila radodarna ne samo z »dvojkami« in »enojkami«, ampak tudi z domislicami, je znala zastaviti zvita vprašanja: dala je, na primer, nalogo, ki je ne bi mogel razrešiti, če bi se je lotil pri začetku, temveč, če si jo načel pri — koncu! No, pa poizkusi!

Olga je znala razrešiti nalogo tudi od zadnjega konca. Neustrašeno je odgovarjala na vsa vprašanja, in potem je šla od konca nazaj k začetku in v tem je bila vsa prekanjenost.

A pri prestopu iz drugega v tretji razred je morala Olga vendar napraviti izpit iz aritmetike. Do tega pa je prišlo tako. Nadzornik je želel slišati najboljšo učenko. Poklicali so Olgo. Ta pa je molčala ko grob. Bila je namreč vprašana že prejšni dan, in tako je razumljivo,

da ni bila doma knjige niti odprla in da pri pouku ni pazila.

Katarina Fedorovna ji je napisala »dvojko«. Pri izpitu pa je dala Olgi tako težko nalogo — ne take kot drugim — da je Olga iskala in ugibala in je poslednja oddala svoj zvezek, a brez rešitve. Tako je dobila premestni izpit. Spet isto vprašanje, pa spet »dvojka«. Določili so ji ponavljalni izpit. Komurkoli je Olga pokazala svojo nalogo, nihče je ni znal rešiti. Naloga pa je bila sploh nerešljiva. Tudi takih nalog najdeš v knjigi.

»Pri nas imamo čisto posebne račune!« je pojasnila Katarina Fedorovna profesorju, ki je prisostvoval izpitu in se čudil, kako da je Olga padla, ko je videl, da zna vse.

* * *

Olga se hoče učiti. Že od drugega razreda dalje je sklenila, da se bo mnogo, mnogo učila.

Olga je zbolela na trebušni bolezn. Zdravila jo je doktorica Schreiber in enkrat na teden je morala Olga priti k njej. Že takoj prvič ji je zelo ugajala ploščica iz medi z napisom:

Zdravnica Frida Lazarevna Schreiber.

In odslej je začela Olga premišljevat, kako bi postala kedaj zdravnica. Za ta poklic pa se je treba — kakor je zvedela — mnogo učiti.

In trdno je sklenila, da se bo mnogo, mnogo učila. Samo škoda, da je Olga nekam površna, ne zna se obvladovati: zdaj prevrne črnilnik, zdaj zlije vodo, spotakne se in se udari, pa prav tja, kjer bi vsaka druga odnesla zdravo kožo — ona pa ima že modro liso, — ali si obžge roko, ali se zadene v nos, da zakrvavi. Kakor

da je niti zemlja ne drži, zato jo seveda vsak dan čakajo nove nezgode.

Ko je bila Olga še čisto majhna, je malo manjkalo, da se ni za vse življenje pohabila. Nekoč so prinesli samovar in ga postavili na čajno mizico. Kot nalašč ni bilo v jedilnici nikogar razen Olge. Ona se je seveda približala samovarju in — ali se je spotaknila, ali je butnila vanj — samovar se je prevrnil naravnost nanjo: in vsa se je opekla po nogah.

In ko so ji slekli nogavice, so ji z njimi vred potegnili še kožo.

Nesreča ne počiva — čudno, da so ji noge ostale še cele.

Pa to je bilo komaj pol nesreče: zgodile so se še opasnejše reči.

Olga se je vedno in vedno izgubljala. Šla je, recimo, z odrastlimi na sprehod: ali je vedno zastajala ali pa je uhajala naprej. Slednjič se je izgubila. Kam neki gre? Še sama tega ne ve: kakor je božja volja, kamor jo žene veter.

Ko opazijo, da ni Olge nikjer, jo iščejo vsepovsod, slednjič pa jo najdejo v kraju, kjer so jo najmanj pričakovali — bodisi v kaki jami, bodisi na tujem dvorišču, ali pa kje sredi poljá.

Nekoč je zašla že čisto na konec vasi blizu koč nekega Žida. Ker ni vedela kam ne kod, se je usedla na zemljo in začela jokati. Iz hiše so prišli ljudje in jo poklicali, naj vstopi, ona pa se ni in ni hotela odzvati in je še bolj jokala. Posebno pa jo je ujezilo, ker so jo Židje klicali Dragica, kajti bila je prepričana, da pozna ves svet njeno ime. Tistikrat so jo komaj našli: stari Žid jo je privedel domov.

Včasih pa se je Olga izgubila celo doma: tako je na primer zašla v kako bolj oddaljeno sobo — hiša Iljmenjevih je starinska in ogromna, saj ima devetnajst sob — pa ni mogla nazaj. Duri so težke, kljuke okorne, zapreš jih že, toda kako jih odpreti! Ne, res so pretežke. Pa se deklica splazi ali pod divan ali pod posteljo in zleknjena joče in vpije, dokler je ne najdejo.

»Če se izgubiš na ulici,« ji je nekega dne dejal Aleksander Pavlovič, »kar povej kakemu mimoidočemu, da si Iljmenjeva, pa te bodo privedli k meni.«

Od tedaj pozna Olga svoj priimek in nič več se ne boji, da bi se izgubila.

»Če se izgubim, povem svoj priimek, pa me pospre-mijo domov k atku. Atek vse ve!« tako je modrovala Olga in če se je poslej še kedaj izgubila, ni več jokala, pač pa je imela na koncu jezika pripravljen svoj priimek za prvega človeka, ki bi ga srečala.

Zdaj se je sicer v mestu že privadila, a prej si jo moral vedno držati za roko in niti za trenotek ne izpustiti.

* * *

Olga je velika čudakinja.

»Mama, kako dobro se še spominjam tvoje svatbe!« je Olga večkrat dejala.

Ko pa ji je Natalija Ivanovna razložila, da se Olga nikakor ne more tega spominjati, saj je takrat še ni bilo na svetu — rodila se je vendar šele dvanajst let pozneje — je začela Olga oporekati: sklicevala se je na najmanjše podrobnosti opreme v sobi, kjer je ležala še v povojih na posteljici na dan svatbe.

In res je Olga nekoč ležala prav v tej sobi, — ni si izmislila — toda takrat ji je bilo šest tednov in Na-

talija Ivanovna jo je vzela s seboj na neko svatbo na njihovem posestvu v sosesčini, pet vrst od Vatagina.

Olga je nekaj časa tudi trdila, da se je rodila na sedlu in da Natalija Ivanovna sploh ni njena prava mati, njena prava mati da jo neprestano išče in Olga jo bo tudi našla, ko ji bo šestnajst let, takrat pa bo našla tudi svojo tovarišico — svojo sestro, ki jo bodo tudi klicali Olgo.

»Rodila sem se na sedlu sredi polja in moja prava mati me išče,« je ponavljala Olga.

Primerilo se je, da se je Natalija Ivanovna peljala z Olgo in Leno v vlak. Na neki postaji sta Olga in Lena zaprosili, če smete iti pit vodo. Natalija Ivanovna je dovolila samo Olgi, Leno pa je obdržala pri sebi, češ, »Lena bi utegnila pasti, naj gre Olga kar sama«.

Olgo pa je to zelo ogorčilo.

»Saj vem, dobro vem, to ni moja prava mama, prava mama bi me ne pustila izstopiti, saj jaz prav tako lahko padem.«

Tako sta ostali obe brez vode: Olga ni hotela sama izstopiti.

Olga je silno želela, da bi ji bila prav Natalija Ivanovna tista prava mati, ki jo bo našla v svojem šestnajstem letu. Zato je Olga doma v Vataginu včasih tako rada nekoliko zbolela: takrat je bila Natalija Ivanovna tako dobra ž njo in jo ljubila bolj kot vse druge.

»Kot prava mama!«

Če je pa Olga zdrava, jo Natalija Ivanovna ljubi mnogo manj — tako modruje Olga sama s seboj — ona najbolj ljubi Irino, Irina pa je šest let starejša od Olge, ljubi jo deloma seveda zato, ker je ona najstarejša, de-

loma pa, ker je poslušnejša, in jo tudi vedno postavlja Olgi za zgled.

Olga je res čudakinja, povrhu pa še šegava.

Kakšno komedijo je napravila, ko je bila še čisto majhna.

Navadila se je bila sedati na tla. Sedla je in takó ostala nepremična, brez glasu. Skušali so jo vprašati, zakaj sedi tako odrevenela, ona pa sploh ni odgovorila, ampak je samo lokavo pogledala in če jo je kdo poskusil vzeti v naročje, je začela vpiti in se upirati.

Kot pa so zvedeli pozneje, je bilá stvar sledeča: Olga je bila namreč opazila, da je njanka Fatevna vedno, preden je legla spat, slačoč se prižgala svečo, sklonila glavo pod srajco in začela s svečo loviti bolhe. Tudi Olga je hotela, preden bi legla spat, loviti bolhe, pa jih ni imela.

»Če pa se usedem na tla,« je modrovala, »in če bom sedela čisto tiho, bodo prišle bolhe name in toliko jih bom imela, da jih bom lahko lovila.«

Prve čase se je Olga v gimnaziji vsak dan učila vse predmete, iz katerih so ji dali naloge, prav vse predmete, celo take, ki jih ni bilo drugi dan v urniku, in v torbici je nosila vse svoje knjige in vse zvezke. Ker pa za vse te knjige in zvezke ni bilo v torbici dovolj prostora, jih je Olga kar s silo stlačila, da so bili kmalu vsi zmečkani in strgani.

Olgo so začeli karati zaradi zanemarjenosti in učiteljica ruščine Natalija Vasiljevna, ki je imela Olgo sicer rada, ji je ob trimesečju dala »štiri« namesto »pet« — zaradi zmečkanih zvezkov.

Toda, kaj pomaga: tako je pač moralo biti — taka je gimnazija.

Ko je poslušala pripovedovanja svoje starejše sestre Irine, ki se je iz zavoda vrnila v Vatagino na počitnice, si je Olga, premišljujoča o gimnaziji, predstavljala gimnazijo takó strogo, takó oblastno, kakor je bila učiteljica ruščine in je ponovno razlagala svoji njanki Fatevni: »Veš, njanja, v gimnazijo bom šla! Ali veš, kaj je to gimnazija? Tako debelo knjigo, vidiš, se moraš naučiti na pamet. Drugi dan te že vprašajo, če znaš, in če le zineš — »a«, pa dobiš »dvojko«.

Nekoč po spovedi so povedli učenke na sprehod, da bi jim hitreje potekel čas, ker jim ni bilo dovoljeno ne jesti ne piti. Olga je zaprosila, če ji dovolijo vstopiti v trgovino s sadjem. Vsega skupaj je imela samo en rubelj. Ta rubelj pa bi bila morala dati popu pri obhajilu. Ona pa je v sadjarnici nakupila jabolk za cel rubelj. Plačala je in ostala s praznim žepom. Na srečo je razrednica še pravočasno uredila to zadevo: jabolka je poslala nazaj v trgovino. Olga pa je dobila spet svoj rubelj.

Prvikrat, ko je Olga za veliko noč ostala v mestu, se je usedla v prvo klop gimnazijske kapele in je po zornici prva pristopila k batjuški — k veroučitelju Aristotelevu — po blagoslov, na vso moč trudeč se, kako bi batjuško poljubila v spomin Kristusovega vstajenja. Batjuška Aristotelev, ki je odklanjal velikonočno poljubljanje z dijakinjami, pa najsi s še tako mladimi, kot nespodobno, se je poljubu umaknil in je Olgi nastavil za poljub namesto sebe — križ. Pa je Olga poljubila križ desetkrat.

V drugem razredu si je Olga postrigla obrvi, za kar je prejela v vedenju — »štiri«.

Kajne, da je Olga res čudakinja?

Olga je stopila v prvi razred gimnazije, ko ji je bilo devet let. Hoteli so jo dati v zavod, pa je dvignila tak vik in krik, da so morali — hočeš nočeš — odnehati, kot so se morali že nekoč prej vdati, ko si je Olga, še petletna, vtepla v glavo misel, da mora iti k spovedi. A kaj je spodnetilo ogenj: Mišo so poslali v gimnazijo — Miša je dve leti starejši od Olge — Olga pa je hotela za vsako ceno ž njim.

Z bratom se je Olga družila v lepem prijateljstvu: dan na dan sta se igrala »popotnike«, pod češpljo na vrtu sta skupaj postavljala lesene kolibe in skupaj sta se tudi učila pri učitelju Ivanu Iljiču. Ali je tedaj čudno, če je Olga zagnala zdaj tak vik?

Preden je Olga odpotovala v gimnazijo, je še enkrat obhodila vso hišo, vrt in dvorišče in se poslovila od slehernega koticčka v hiši, na vrtu in na dvorišču.

V sprejemnici, v predsobah, v kabinetu in v dvorani s slikami se je poslovila od vseh portretov: od škrlatnega z orlovskimi očmi, ki so ga imenovali »Močnega«, od mrkega, temnordečega, ki so ga imenovali »Viharne oči«, od ponosite in lepe gospe iz rodu Gedrojcev, od nežne, kot morska pena bele pane* iz rodu Gastolda, od vseh dam in kavalirjev, od vsega svojega rodu —, od starih in mladih v brokatu in soboljevini, z zlatimi hetmanskimi paličicami, v žametu, v svili, od napudranih, veselih in divno lepih, začudenih in mrkih obrazov, poslovila pa se je tudi od starega očeta v rdečem vojaškem kroju.

Na vrtu je rekla Olga zbogom še nedograjenim kolibam, kokošnjaku, ribniku, starim lipam, jablanam,

* pana = poljska plemkinja.

hruškam, akacijam, pod katerimi se je igral še njen ded, ko je bil majhen, zbogom je rekla vsem uticam, posebno še »filozofski uti«, kjer živi odmev, ki ti, če zakličeš, podvojeno vrača odgovor, zbogom je rekla pomarančnicam, soham in cvetju: »ognjenim ogelčkom«, »razčesanim gospodičnicam«, agram, slezenovcem in rožam.

V staji se je poslovila od vseh konj, v hlevu od govedi, v ptičnici od ptic, a tam, kjer je toliko večerov presedela pod srebrnim topolom — v drvarnici od drv, v vozarni in na skednju od strojev in kočij: od »šarabanke«, od »čertophajke«, od zapravljčka in od »trundoleta«, ki ima prostora za dvajset oseb. Pa se je še ozrla na streho skednja, kjer je stala na eni nogi štokrlja in bdela nad Olgino usodo, in tudi štokrlji je rekla zbogom. Približal se ji je Kado, pa se je še poslovila od Kada, rdečkastega lovskega psa, in od vseh drugih psov na dvorišču, od črnih in belih.

»Zbogom, zbogom!« je Olga vsa zasopla vzklikala, »vaša Olga odhaja v gimnazijo.«

In zdelo se ji je, da ji vse odgovarja: »Zbogom, Olga, kmalu se vrni!«

»Saj se povrnem, povrnem se kot gimnazijka, v rjavi obleki s črnim predpasnikom.«

Odprla je vrata in pohitela v cerkev, na pokopališče, k babici na grob, s pokopališča se je vrnila preko jagodnega griča na gumno — počasi so se prizibavali veliki vozovi z žitom, brnela je mlatilnica, — ona pa je zagrabila pest zrn, šla na sredo dvorišča nasproti hiši z belima stolpičema, se ozrla okrog sebe daleč naokrog in vrgla zrna visoko v zrak. V zlatem zahajajočem soncu pa so se zrna razpršila pod nebo kot zlate čebelice in se usipala na Olgo kot sinji dež.

In zdelo se je, da celo peč, da celo stene govorijo
Olgi:

»Zbogom, Olga, kmalu se nam vrni!«

Olga je močna, postavna deklica, rdečih lic, plavolasas, gostih, črnih, kot z barvo počrnjenih obrvi.

Prvi dan ji v gimnaziji sploh niso dali miru: božali so jo po obrazu, stiskali so jo in vlekli sem in tja, toda vso njeno pozornost so pritegnili nase obešalniki — koliko jih je biló v veži in kako divna slast je drsati z roko po kolcih vse do konca.

Praskovja Ivanovna Pjenkina, ravnateljica zavoda, kamor so poslali Olgo, pa je že od vsega početka Olgo zamrzila.

Suha, ostrižena, zelena, vsa kakor že zastarela, je ravnateljica venomer mučila Olgo.

Olga se je naloge hitro naučila in zato ni bilo prav nič treba skrbeti zanjo, toda kadarkoli je Olga stopila v učilnico, kjer so se učila tudi druga dekleta, jo je ravnateljica zapodila:

»Ven pojdi, krava!«

Ali pa jo je poklicala k sebi in jo začela spraševati, s čim neki si čisti zobe, da ima tako bele, in ko ji je Olga odgovorila, da si jih z ničemer ne čisti, jo je spet zapodila:

»Ven pojdi, krava!«

Olgo je tak pridevek močno žalil, zato ni marala Praskovje Ivanovne. Sploh je Olgo vsaka žalitev zelo bolela.

Nekoč, še v Vataginu, ste šli Olga in njena starejša sestra Irina z upraviteljem na sprehod v gozd. Na poti je bilo treba preplezati ograjo. Irina jo je hitro prelezla,

Olga, ki je bila takrat še čisto majhna, pa se je zaman spenjala in stegovala.

»Taka mušica, pa že hoče plezati,« se je upravitelj nasmehnil in jo dvignil in prenesel na drugo stran.

To pa je Olgo tako užalilo, da je ves teden jokala, a za nobeno ceno ni hotela povedati, zakaj prav za prav joče.

Pozneje pa je Olga izražala svojo užaljenost vse drugače, ne več s tihim solzenjem.

Zdaj že ni imela več tihih solz, pač pa se je vedno izognila Praskovji Ivanovni. Bilo pa je v tem zavodu toliko zanimivega, da je tudi žalitve pozabila.

V sobotah okrog desetih, ko so se dijakinje spravljale spat, so se pri Praskovji Ivanovni Pjenkini zbirali gosti. Gosti so bili vsi iz njenega kroga, učitelji, učiteljice in razrednice ženske gimnazije v Pokidošu. Posedli so se v dvorani, iz katere so ena vrata vodila v spalnico dijakinj iz nižjih razredov.

Olgina postelja je stala tik teh vrat, zato ni Olga v sobotah nikoli zaspala pred odhodom gostov. Vedno je imela vtis, da je teh gostov toliko, da bi niti jabolko ne našlo več prostora.

Med povabljeni je bil tudi prijazni Jakov Stepanóvič Feofilatkov, profesor fizike in zemljepisja, tisti z debelo ustnico in z razklanim nosom, ki je tudi tu pripovedal o svojih potovanjih z vsevednim prijateljem po Rusiji prav tako zanosno kakor v šoli. Semkaj je zahajal tudi najstarejši profesor, zgodovinar Filimon Petrovič Kurapov-Taptiga, ki je, pozdravljajoč gospe, govoril vedno eno in isto: »Moje globoko spoštovanje, izredno sem počaščen!« prav kakor kak gizdalinski pomočnik iz odlične trgovine v Pokidošu: »Klanjam se, milostiva, blagovolite?« Na teh sestankih si tudi srečal strah in trepet

cele gimnazije, Katarino Feodorovno, ki je dajala take naloge, da jih je bilo treba začeti reševati od zadnjega konca, in ki je zapisovala svoje posebne »pripombe«. Opazil si tudi tri razrednice: Marijo Petrovno, Marijo Dimitrijevno in Marijo Terentjevno — vse tri, suhe in zelene, so nekoliko spominjale na ravnateljico gimnazije Marijo Ivanovno in na ravnateljico zavoda Praskovjo Ivanovno, čeprav nisi v njihovih razgovorih našel nobene sorodnosti med njimi. Prihajal je tudi veroučitelj batjuška Aristotelev, o katerem so govorili, da si je po odkritju relikvij v Pokidošu sezidal hišo na relikvijah, prav tako kot so govorili o znamenitem zobarju v Pokidošu, da si je zgradil hišo na pokidoških zobeh.

Včasih je prišel tudi drugi batjuška, Svobodin, veroučitelj v nižjih razredih. Tega batjuško so v gimnaziji zelo čislali, v mestu pa ga niso drugače imenovali kot »trpečega Joba«.

Iste zime sta mu umrla žena in sin na hitri jetiki, spomladi pa mu je utonila mlajša hči.

Ob tej priliki je nastala silna zmešnjava: v splošni razburjenosti ni bilo mogoče zvedeti, kdo je prav za prav utonil. Obe popovi hčerki sta se kopali in medtem, ko so jih iskali v reki, je nekdo pohitel k batjuški in mu sporočil, da je utonila starejša Katja, tista, ki je hodila v isti razred kot Olga. Kmalu za tem se je Katja vrnila domov. Bila pa je res čudno oblečena: na sebi je imela samo srajco in slamnik, toda kaj se je oče zmenil za to, saj je bil ves vzhičen od veselja, ko mu je vstala kakor od mrtvih. Mislil je, da ni nihče utonil in da so bile vse govornice brez podlage. Medtem pa so že našli njegovo mlajšo hčerko in jo prinesli mrtvo domov. Tudi Olga se je bila udeležila pogreba, ali tam je videla nekaj strašnega: batjuška ni mogel hoditi, pa se je vlekel po

vseh štirih za krsto, vso pot od hiše do cerkve se je tako vlekel, od cerkve do pokopališča pa se je kar plazil.

Batjuška Svobodin govori tiho, še slišiš ga ne, Toptiga Filimon Petrovič, profesor zgodovine, pa ima glas kot ogromen kotel. Najbolj ugleden in najbolj zaželen, a tudi najredkejši gost pa je bil profesor književnosti Pavel Nikolajevič Solovjev. Če so Jakoba Stepanoviča ljubili, če so se Filimona Petroviča bali, so pa Pavla Nikolajeviča oboževali, pa to ne samo starejše dijakinje, ki jim je predaval književnost, marveč tudi mlajše, ker je tako slovel.

Iz enega samega Jakova Stepanoviča bi lahko stvoril kar tri Pavle Nikolajeviče. Pavel Nikolajevič je bil tako nežen in obziren, da ni niti najmanj sličil kakemu profesorju in dijakinj ni drugače klical kakor »gospodična ta in ta.« Nosil je zlate naočnike, vrh nosa je imel brazgotino, imel je brke in šiljasto bradico, nikoli ni lovil nepripravljenih, nikoli ni ovajal, in kadar je bil najbolj ozlovoljen, je samo vzkliknil:

»No, gospodična, vaši sestavki so pa res taki, kot da jih je napisala kakšna kuharica.«

Toda, naj bi katera nalog, ki so Pavlu Nikolajeviču izzvale tako opazko, prišla v roke Filimonu Petroviču, kaj vse bi storil on na njegovem mestu! Poglejte na primer nalogo sedmošolke Nade Vorobjeve: V čem se kaže prijateljstvo med tovarišicami?

»Pri razstanku prijatelji navadno umro ali pa zblazné. To se zgodi med prijatelji, ki so mladi in različnega spola. Temu pravijo nagnjenje. Če je trajno, je to ljubezen. Konec.« Pri Filimonu Petroviču bi taka naloga zares povzročila »konec« — padla bi »enojka«,

pa ne samo za eno četrletje, temveč za celo leto in imela bi tako dolg rep.

Pavel Nikolajevič sploh ni poznal takih repov. Za tri »minuse« pa je zapisal piko, a tako nežno, da jo je drugič že sam čital za »petico«.

Komaj se je na večeru pojavil Pavel Nikolajevič, že je završal ves zavod: vse okrog njega je šumelo in ščebetalo, vse se mu je klanjalo in dobrikalo kot maliku, celo tiste tri suhe in zelene razrednice, še sama Praskovja Ivanovna. Odkod neki so vzele take glasove: prelivajoče se, prepeličje, kakršnih nisi svoj živ dan slišal ne v učilnici, ne v razredu, celo v počitnicah ne, saj je vsakomur znan običajni šolski glas: zaripel in rezek. Toda ti glasovi, — kakor pesem!

Večer se je pričel s samovarom, pili so čaj, razgovarjali so se, potem so metali karte, sprehajali so se, po dva in dva po dvorani, ali pa so letali iz kota v kot — tako vsaj si je predstavljala Olga, ki je ležala za vrati.

Po drugem ali tretjem samovaru in po prigrizku so šli res plesat, šli so se škarjice brusit ali pa »pošto«. Kadar pa je prišel Pavel Nikolajevič, so ves spored spremenili. Pavel Nikolajevič je pel romance.

Za vrati, v sobi, kjer so spale dijakinje, je bilo petje dosti jasno slišno, toda dekletom ni bilo toliko do tega, da bi poslušale petje, — kaj petje! Pač pa so hotele videti, kako poje Pavel Nikolajevič.

Neko soboto se je raznesla vest, da pride na večer prav gotovo tudi Pavel Nikolajevič. Sklenile so, da ne gredo spat, da bodo rajši bdele vso noč in čakale radostnih minut, med petjem pa bodo rahlo odprle vrata v dvorano. Olgina postelja je bila najprimernejše opazovališče. Kakor hitro se je oglasila godba, je Olga,

stoječa na postelji, z rokami opirajoča se vrat, tiho pritisnila na kljuko, da so se vrata odprla in je odprtina merila naravnost na Pavla Nikolajeviča.

Pavel Nikolajevič je v eni roki držal note, z drugo pa si je popravljajl ovratnik in se pripravljajl, da bi pričel.

Prav tedaj pa, ko je Pavel Nikolajevič zapel:

*Pod španskega bezga vejo dišečo
ž njo sem sedel ob reki sanjavi...*

so začela dekleta od zadaj tako pritiskati na Olgo in jo dušiti, da so ji roke, s katerimi se je opirala ob vrata, omahnile. Vrata so se odprla na stežaj in Olga je tresčila v dvorano.

To je bil vihar! Praskovja Ivanovna in vse tri razrednice — Marija Petrovna, Marija Dimitrijevna, Marija Terentjevna — so za hip kar okamenele in za nekaj časa — na srečo — onemele: Olga je priletela v dvorano v sami srajčki —, kakšna sramota!

Olga je dobila oster ukor.

* * *

V zavodu Praskovje Ivanovne Pjenkine je Olga preživela svoje prvo gimnazijsko leto. Najradostnejši dnevi tega leta in še pozneje so bili za Olgo vedno tisti, kadar jo je obiskal njen oče Aleksander Pavlovič, ki je prišel v Pokidoš na volitve.

Tedaj je Olga že na vse zgodaj, še pred šolo, komaj da je vstala iz postelje, zagledala kočijo, ki se je ustavila, sinji rob čepice in vojaški plašč njenega očeta — tedaj je vrgla vse od sebe, pustila svoje knjige in pohitela očetu nasproti. Objela ga je in ga poljubljala, da se ji ni mogel izviti, stiskala ga je s svojimi od spanja še toplimi ročicami, tako vesela, da bi kar jokala od radosti.

On pa ji je prinesel z doma košarico. V košarici: piška, makove medene štručice, pecivo in marmelada.

»Moja mucika!« ji je dejal, »glej, glej, kako si že zrastle, ti rasteš kar z urami, ne z leti...« In se ji je smehljajal.

Olga se je čutila še bolj veselo in ni vedela, kaj naj stori: ali naj pripoveduje, ali pa naj pogleda v košarico, da vidi, kaj vse se skriva notri.

Nekaj dni pred velikimi počitnicami je prišla Natalija Ivanovna iz Vatagina. Ko je zvedela, kako živi Olga, jo je obšla velika nejevolja nad razmerami v zavodu. Olgi je bilo že davno treba dati postriči lase. V vseh ozirih je vladala v tej hiši nesnaga in malomarnost.

* * *

Drugo leto niso več poslali Olge v zavod, temveč k znancem, k Bersenjevim.

Bersenjevi so bili že stara, obče znana družina v Pokidošu. Bersenjev je nekaj časa izvrševal zelo odlično službo, pozneje pa je izstopil iz državne službe. Sonja Bersenjeva je hodila z Olgo v isti razred. Vrh tega sta se učili glasbe pri isti učiteljici in Olga je zelo želela bivati pri svoji prijateljici.

Čeprav ni bilo v zavodu Pjenkine vse v najboljšem redu, bi se bila Olga tam vendarle privadila — samo, če bi bila Praskovja Ivanovna nekoliko prijaznejša — nasprotno pa je bilo pri Bersenjevih vse zelo lepo in dobro, samo vse nekam — tesnobno in neprijetno. Sam Bersenjev, Sonjin oče, je bil čuden, tuj človek in vse v hiši Bersenjevih je biló nenavadno.

O tej hiši so krožile po mestu govorice, da je — omadeževana; komaj jo je kdo kupil, že je umrl kdo iz družine novega lastnika. Običajno se take hiše hitro

praznijo in zlahka prihajajo iz rok v roke prvemu došle mu kupcu. Bersenjevi so kupili hišo prav cenó.

Družina Bersenjevih so bili oče in dve hčeri: starejša, Nalja, že odrastla, je doma gospodinjala, mlajša, Sonja, pa je obiskovala gimnazijo.

Bilá sta še en sin in ena hčerka, ki pa sta živelá v Petrogradu.

Čudaštvo starega Bersenjeva se je izražalo v tem, da ni po smrti svoje žene niti besedice spregovoril s svojima otrokoma, medtem, ko se je z drugimi, celo s tujimi in z Olgo zelo mnogo razgovarjal in tudi šalil.

Nalja in Sonja, ki sta bili po zunanosti sicer močno podobni očetu, ste se temu privadili in s časom se je razvil pri njih poseben način občevanja med seboj.

Kadar je na primer Sonja želela prirediti doma večerno zabavo, je stopila k očetu in ga prosila, če ji dovoli povabiti dijakinje, in se je, ne da bi počakala odgovora, povrnila v svojo sobo. Če je drugo jutro našla na klavirju sladkorčke, sadje in zakusko, je bilo to znamenje, da ji je oče dovolil.

Pri kosilu in čaju je sedel brez besed, ne samo, kakor da ju ni pri mizi, temveč, kakor da ju sploh ni na svetu. Če pa sta sestri v razgovoru slučajno izrazili kako željo, jo je takoj izpolnil.

Nekoč pri čaju je dejala Sonja Olgi, da sanja o nekem zelo toplem, rjavem jerseyu, ki si ga bo takoj kupila, kakor hitro bo imela denar, — že drugo jutro je ležal na klavirju topli, rjavi jersey.

Ko je starejša Nalja sklenila omožiti se in poprosila očeta blagoslova, ni on črhnil niti besedice, samo z nosom je zahrkal — a zjutraj ste ležali na klavirju dve ikoni s svečami in z denarjem.

Začudena je gledala Olga tako občevanje očeta s hčerkami, slednjič pa se je le navadila in ni bila več na to pozorna. V hiši pa so se odigravale stvari, ki jih le ni mogla zreti brezbrizno.

Deščice starega parketa — sicer ne vse, a vendarle nekatere — so povzročale neko posebno pokanje, celo podnevi; to škripanje je kar trgalo dušo. Na klavirju pa, če so ga pozabili čez noč zapreti, je nekdo tiho igral, o, kako tiho! Tiha godba je vzbujala tako žalost in potrto, da nisi vedel, kam bi pobegnil pred tugo, kaj šele, da bi mogel zaspati.

Preden ste šli Olga in Sonja spat, ste prekrižali in zavesili vsa zrcala: v zrcalih je bilo nekaj neprijetnega, neki premočen sijaj in to je seveda vzbujalo grozo.

Vsega skupaj je Olga preživela le nekaj mesecev v tej zakleti hiši, v tej dobri, a čudaški družini.

Sin in hči Bersenjeva, ki sta živela v Petrogradu, sta nenadoma umrla in takoj nato so prodali hišo skoraj zastonj.

Tedaj je dospela v Pokidoš Natalija Ivanovna z mlajšo Leno, najela sobo in Olga je mesec dni preživela pri svoji materi. Toda Natalija Ivanovna se je morala prav kmalu vrniti v Vatagino in Olga se je preselila v zavod, ki sta ga vodili dve Nemki: Pavlina Vikentjevna in Rozalija Vikentjevna Linde.

3.

Zavod Linde je naravnost vzoren. Pavlina Vinkentjevna in Rozalija Vikentjevna ste vse časti vredni dami.

Pavlina Vikentjevna je omožena, Rozalija Vikentjevna pa je staro dekle. Druga drugi ste na las podobni, obe majhni, nekoliko sklonjeni, z nenavadno

dolgima nosovoma in prav tako nenavadnimi drobnimi, otroškimi ustnicami, obe prepreženi kot s pajčevino s tankimi gubami, vsaka pa ima na glavi črno načipkano čepico. Razlika med njima je le ta, da ima Pavlina Vikentjevna neko čeprav le daljno pravico nositi damski nakit, medtem ko ga nosi Rozalija Vikentjevna — in pravijo, da ga nosi že štirideset let — popolnoma neupravičeno.

Pavlina Vikentjevna ima tri sinove, ki so vsi neobičajno visoke rasti, segajo kar do stropa. Starejša dva, zdravnik in akademik, sta živela v Petrogradu in sta prihajala k materi v Pokidoš samo v obiske, mlajši pa je bil uradnik v gubernijski pisarni in je stanoval pri materi v zavodu. Dijakinje so imele doktorja in akademika rade. V nesporazumu sta doktor in akademik vedno posredovala. Mlajšega, gubernijskega uradnika, pa niso nič marale in so ga nazivale vohuna: ta uradnik je namreč materi in tetki povedal, da je na primer videl kako dijakinjo v spremstvu dijaka, in čeprav so se dijakinje izgovarjale, da jih sploh ni spremljal gimnazijec, ampak sluga s srebrnimi gumbi, so vendarle nastale neprijetnosti.

Kolikokrat je Pavlina Vikentjevna izjavila:

»Jaz sem bila ljubka, a Rozalija Vikentjevna je bila naravnost lepotica.«

»Ne, jaz sem bila ljubka, a Pavlina Vikentjevna je bila lepotica,« je vedno na to odvrnila Rozalija Vikentjevna.

Pavlina Vikentjevna ni hotela tega priznati, vnel se je prepir in ves zavod se je kar tresel od smeha.

Posebno pri kosilu ste Pavlina Vikentjevna in Rozalija Vikentjevna oživelili in s posebno naslado obnavljali svoje spomine.

»Nekoč sve bili z Rozalijo Vikentjevno na plesu,« je pripovedovala Pavlina Vikentjevna, »ker pa sve se zakasnili, so se toliko časa na naju čakajoči plesavci hoteli zmaščevati in nikdo naju ni hotel poprositi za ples. Tedaj pa sve se prijeli druga druge in začeli plesati. To je bilo tako lepo, da so plesavci pustili svoje dame in prišli po naju.«

»O, to je bilo tako dražestno, moj Bog, kako dražestno!« ste kar v zboru ponavljali obe Nemki.

Nekdo je razširil vest, da nosite Pavlina Vikentjevna in Rozalija Vikentjevna spodnje jopiče iz kavčuka.

Mnogo so se razgovarjali o tem, toda še važnejša vprašanja so bila: kakšni so neki ti kavčukasti jopiči — morda taki kakor galoše, ali kot žoge? Vse so hotele videti te jopiče iz kavčuka, toda kako neki bi jih mogle videti, ko pa se jim Nemki niste nikoli pokazali niti v njih, niti brez črnih načipkanih čepic. Nemki ste se v vseh ozirih oblačili skrbno in ste ljubili red.

Nekoč pa, ko so se spravljale spat, so dijakinje zagnale velik hrup. Pavlina Vikentjevna in Rozalija Vikentjevna, ne vedoč, kaj storiti, ste pozabili na svoj običajni red in ste že slečeni pritekli v spalnico in — tedaj! V tem trenutku so vse, še tiste, ki niso gledale, opazile jopič iz kavčuka.

»Glejte, glejte, oni dve ste celo plesali v teh jopičih!« je vzklikala Olga vsa iz sebe.

»Oh, to je bilo tako dražestno, moj Bog, tako dražestno!« Zdaj so se vse domislile besedi Nemk in ves zavod ni mogel do jutra zaspati, — tako jih je lomil smeh.

Trikrat na leto je prišel v Pokidoš pastor in takrat ste Pavlina Vikentjevna in Rozalija Vikentjevna izginili iz zavoda. Nekdo je dejal, da hodite Nemki k pastorje-

vem bogoslužju pet. To pa se je videlo še bolj smešno kot jopiča iz kavčuka. To pa se je videlo še bolj smešno kot jopiča iz kavčuka. To je vplivalo že tako smešno in nemogoče, kakor če bi se batjuška Aristotelev preoblekel v častnika.

Nemki ste bili majhni, suhotni, nekoliko grbasti, dolgonosi in niti malo ne slični pevkam, batjuška Aristotelev pa je imel lep trebušček kakor kak sodček, ustnice so mu sličile švedram iz skorje, nos pa je bil podoben čevlju. Kadar je govoril, je stiskal ustnice, da bi ne kazal škrbin — no, to bi bil zares sijajen častnik.

To so se hohotale v gimnaziji pred poukom, hohotale so se v zavodu med učenjem, in na sprehodu in v cerkvi, prišlo jim je kar nenadoma, če so le pomislile na obe nemški pevki in na batjuško v častniškem kroju.

Pri Nemkah je bilo življenje zelo prosto. Na sprehod jim je bilo dovoljeno iti brez spremstva in vsako uro.

Dijakinja je šla iz sobe in pozvonila pri vratih, njena tovarišica pa je sporočila bodisi Pavlini Vikentjevni, da je prišla po njo sobarica, in tako je smela oditi na prosto. In dijakinje so hodile na sprehod, kadarkoli se jim je zahotelo. Taki sprehodi pa so bili zanje višek sreče.

Veselo in svobodno so živele pri Nemkah, samo hrana je bila pičla. Često so dijakinje izmaknile iz jedilne shrambe črnega kruha. Pri čaju pa so hrustale suho žemljico s tako slastjo, da so jim čeljusti kar šklepetale. Pa, kaj naj bi tudi mogle storiti. Zavod je pač zavod, doma je vse drugače.

»Žveči žemljico in ko jo ješ, si misli, da je namazana s sirom. Ko pa jo poješ, si misli, da je bila ‚halva‘,« je poučevala sestradano Olgo šestošolka kneginja Šah-Bulatova.

Olga jo je poslušala: na vso moč je žvečila in goltala žemljo in si domišljala, da zauživa sir, ko pa je žemljico pojedla, si je mislila, da je pojedla »halvo«. Ta nauk ji je koristil.

Nemki ste bili proti Olgi zelo ljubeznivi, ali bili ste prepričani, da Olgine obrvi niso naravne, zares ne, in vedno ste jo opozarjali, da naj si jih neha barvati. Pa čeprav si je Olga oslinila prst, si z njim potegnila po obrveh in je prst ostal popolnoma čist, ji Nemki vendarle niste verjeli.

* * *

Olgo je vleklo k odrastlim dekletom in neprestano se je sukala v sobi, kjer so se učile najstarejše dijakinje. Dve dijakinji, šestošolki, ste Olgi že izza prvega razreda zelo ugajali: Vera Saharova in kneginja Šah-Bulatova.

Vera Saharova je bila visoka, zdrava, ali bleda kot bel marmor. Imela je velike črne oči in gladko počesane črne lase. Olga jo je nazivala »Lepa«.

Kneginja Šah-Bulatova je bila rožnata, imela je črne obrvi, in zlate, nakodrane lase, velike sinje oči z nenavadno dolgimi trepalnicami. Bila je zelo vitka. Olga jo je nazivala »Lepotica«.

Prve dni, kadar je srečala kneginjo, se ji je Olga nasmehnila in ji pošiljala poljube. Nekoč jo je vprašala po imenu, ali kneginja ji ni odgovorila. Namestu nje pa je povedala Vera Saharova, da kličejo kneginjo »Marija Aleksandrovna«.

»Marija Aleksandrovna kneginja Šah-Bulatova,« je Olga ponovila in z mezincem je napisala na orošeno steklo:

M A K Š

Ko se je Olga nekega večera vračala od večernic, je opazila romarja. Romar je Olgo ustavil in ji dal bel

okrogel kamenček — »Solzo Matere božje« — in molitev »Sen presvete Device«.

»Če napišeš pod to molitev kako željo,« je dejal romar, »in če boš to molitev vedno nosila pri sebi, se ti bo želja izpolnila.«

Zvečer je Olga v zavodu — to je biló še pri Praskovji Ivanovni Pjenkini — prepisala molitev z modrim, odtisnim papirjem, to pa je storila zato, ker je imela po njenem mnenju modra barva čisto poseben pomen. K tej modri molitvi, k »Snu presvete Device«, je z modrimi črkami pripisala še svojo željo:

»Daj, o Bog, da bom slična kneginji Šah-Bulatovi!«

Ko je bila pripisala svojo željo, si je v duhu predočila Vero Saharovo, »Lepo« in kneginjo Šah-Bulatovo »Lepotico« in nehote se je spomnila tudi še najrazumnejše, svoje prve učiteljice Sofije Evdokimovne, hčerke vataginskega popa o. Evdokima. Potem pa je molitev zašila v vrečico, ki si jo je obesila okrog vratu in pričakovala, kaj se bo zgodilo.

Minil je dolg teden. V soboto je vprašala Olga neko sošolko, če je opazila na njej kako spremembo.

»Ne,« je dijakinja odvrnila, »nikake spremembe nisem opazila.«

»V ničemer?«

»Ne. Saj si takšna kot vedno.«

»Vera Saharova je lepa,« je pomislila Olga, »kneginja Šah-Bulatova je lepotica, pa bodi tako.« In si je snela vrečico.

Vera Saharova in kneginja Šah-Bulatova ste bili od vseh v zavodu najbolj predrzni in razigrani. V nedeljah so ju včasih prišli obiskat tudi gimnazijci. Pa čeprav je bilo znano, da je kneginja iz Moskve, kjer sta živela njen oče in njena mati, in da nima v Pokidošu nikogar

svojih razen babice, vendar so se pojavljali nekaki njeni bratje in pretičali ves dan v govorilnici, dokler jih niste Nemki odpravili samo s pomočjo »Koračnice ruskih prostovoljcev«. V govorilnici je namreč stal klavir, semkaj so poslali kako mlajšo dijakinjo, da je igrala »Koračnico ruskih prostovoljcev«. Tedaj so se seveda gimnazijci kar sami od sebe odpravili domov.

»Čujte,« je nekoč dejala kneginji Šah-Bulatovi Pavlina Vikentjevna, ko je že upravičeno sumničenje prevladalo njeno dobrodušnost, zaupljivost in obzirnost, »kako neki, da je vaš brat zdaj plavolas, zdaj črn, zdaj spet kostanjev?«

»O, to pa je čisto enostavno,« se je izgovorila kneginja, »zjutraj so njegovi lasje kostanjevi, opoldne plavi, zvečer pa črni.«

Vedno pa ji le ni uspelo izviti se tako poceni. Pripetili so se slučajji, ko se taka zadeva ni mogla urediti brez posredovanja starejših sinov Pavline Vikentjevne: doktorja in akademika. Toda doktor in akademik sta bila kljub vsem dobrim nameram vendar nekam medvedje okorna.

Bodisi, da je bila opozorjena po mlajšem sinu, uradniku, bodisi, da je sama opazila, — verjetneje je, da je bila opozorjena — je Pavlina Vikentjevna po zaključku »Koračnice ruskih prostovoljcev« poklicala k sebi Vera Saharovo in jo strogo ukorila ter ji v bodoče prepovedala sprejemati brata-gimnazijca, ki je bil pravkar odšel, saj to vendar ni bil njen brat.

Vera Saharova pa je skočila pokonci in se začela prepirati. Pavlina Vikentjevna je vzkripela. In nastal je velik vik in krik. Vera Saharova je morala odnehati in priznati resnico.

Vpitje je priklicalo doktorja, ki pa ni vsega slišal. Hotel je posredovati:

»Verujte ji,« je dejal svoji materi, »jamčim, da ji je res brat, saj sem na svoje oči videl, kako sta se ob razhodu poljubila.«

In spet vik in krik, zdaj pa zavoljo tega poljuba.

Na sprehodih ste šli Vera Saharova in kneginja Šah-Bulatova vedno v paru, v zadnji vrsti, za njima pa se je vlekel dolg rep gimnazijcev.

Prepovedano je na sprehodih razgovarjati se z gimnazijci, ali Vera Saharova se je vedno razgovarjala. Skušali so jo svariti, ali ona se ni brigala za svarila. Pa so ji prepovedali sprehode in jo pustili v zavodu. Ali tedaj je izbruhnila vsa besnost te kot marmor bele brezumne dijakinje: kot blazna je letala po sobi in razbijala vse, kar ji je prišlo v roke, tolkla je po vratih in psovala Nemki z najtežjimi žaljivkami. Ker pa Nemki vseh teh psok v ruščini niste razumeli, je Saharova uporabljala poleg prepovedanih tudi take izraze, ki jih ni mogoče napisati in vlivala se je ploha čedalje krepkejših in robatejših žaljivk.

Če bi vse te psovke padle na Nemki, bi od teh nesrečnic ostala samo še razmazana kaša.

Divja Vera Saharova je silno uživala, kadar je mučila mlajše tovarišice: tako je, na primer, tej ali oni kar izpod nosa ugrabila knjigo ali pa jo skrivaj izmahnila — in naj jo je ta še tako prosila in iskala knjigo, da bi se iz nje učila — ne, za nobeno ceno ji je ni hotela vrniti in šele drugo jutro, ko je bilo že treba iti v šolo, ji je knjigo skrivaj vtaknila v torbico.

Vera Saharova in kneginja Šah-Bulatova pa ste Olgo ljubili in je niste nikoli podili iz sobe. Olga ju je

vikala, oni dve pa ste jo kar tikali, včasih ste ji rekli tudi: »Ti, sova!«, ker je imela velike sive oči.

V zavodu je bilo vsem znano, da je Olga zelo sposobna učenka. Bila je izmed prvih. Vedoč, kako je Olga bistrournna, ste jo Vera Saharova in kneginja Šah-Bulatova izpraševali iz ruske slovnice in ji dajali taka vprašanja, ki bi jih morala — hočeš nočeš — odgovoriti z besedami, ki niso za v tisk in kakršne je uporabljala samo Vera Saharova, kadar se je razjezila.

Olga pa se je smehljala, ko je gledala to besno, kot marmor belo, »lepo« dijakinjo in zdravo, zlato »krasotico« kneginjo in v srcu je čutila samo radost.

4.

V zavodu se je Olga izmed svojih sovrstnic približala sošolki Marini Zavjetnovski.

Po vnanjosti je bila Marina živo nasprotje Olgi: bila je majhna, bledeča in suhotna, bila pa je v njej tudi neka prebujenost kakor v Olgi. V premorih ste skupaj skakali po dvorani, skupaj ste uganjali razne norčavosti v gimnaziji in zavodu, in nekoč, na plesni vaji, ko ste se srečali druga z drugo, ste se objeli in poljubili. Za ta poljub pa sta bili javno kaznovani.

Učiteljica ročnih del, ki je bila obenem tudi razrednica — dekleta so jo nazivale »Sraka« — je mrzila Olgo in Marino in o njiju se je prezirljivo izražala:

»Dva prava eksemplara!«

Prav ta Sraka je zasledovala dijakinje po ulicah in redko se je zgodilo, da ne bi zajela Olge in Marine, ki ste se bili skrivaj iztihatapili iz zavoda na sprehod.

»Kam pa?« ju je Sraka ustavila.

»Po zvezek.«

»Kadar greš kupit zvezek, ti mora biti to zapisano na obrazu,« ju je posvarila Sraka, »tedaj je treba hoditi naglo in odločno!«

Olga je videla v Marini Zavjetnovski pravo prijateljico, ali družila se je s celim razredom, čeprav ji je tetka Marija Petrovna Volska prepovedala družiti se z nekaterimi dijakinjami, ker ji niso bile enake.

»Za zdaj že še gre,« je slišala Olga, kako je tetka govorila Nataliji Ivanovni bodisi v Vataginu, bodisi v Pokidošu, »toda, kadar doraste, ji ne smemo dovoliti zahajati v nekatere hiše, pa magari so to Rogačevi — Rogačeva živi z državnim pravdnikom, in pravtako ne k Saburovim, ki imajo gostilno!«

Pa tudi k nekaterim dijakinjam je niso pustili. Kdaj pa kdaj je šla Olga tudi k njim: sprosila si je od Nemk dovoljenje, da bi šla k tovarišicam, ki jih je smela obiskavati, medtem ko se je v resnici odpravila k zabranjenim ji.

Med temi, s katerimi ji je tetka prepovedala občevati, je bila tudi Marina Zavjetnovska, ker je bil njen oče član potujoče igralske družine, ki je že dve leti nastopala v mestnem gledališču v Pokidošu.

* * *

Mesto Pokidoš, katero je opeval domači pesnik, ki iz skromnosti želi ostati nepoznan, je v neki meri pramati ruskih mest — zibelka Rusije.

*Pokidoš - prastaro mesto -
razprostira se ob reki*

Smurgi, prvovrstni pristan...

V Pokidošu, — kjer je mestni načelnik pri odkritju spomenika Puškinu izjavil v svojem govoru na pokidoške meščane, da je spomenik veljal toliko in toliko

težkega denarja in da ga je zato treba čuvati kot svetinjo, in kjer je na ulici čuvaj odganjal radovedneže od spomenika rekoč: »Pojdite proč, tu nimate kaj gledati!«, kjer je čudaški guverner postavil na trgu pred cerkvijo samemu sebi v spomin obelisk iz mramorja s popisom vseh svojih zaslug za vso gubernijo in dal okrog stebra napisati: »Strogo je prepovedano tu metati olupke sončnih rož in drugega sadja!«, kjer je na predvečer luninega mrka policijski načelnik objavil prebivalstvu, naj nikar ne gledajo ljudje zaman v nebo, če bo oblačno, — kjer so nekoč ujeli skrivnostnega razbojnika, ki ni v ničemer zaostajal, če že ne za Solovjim, pa vsaj ne za Savickim in Lbovim, — kjer so gradili hiše na relikvijah, na zobeh in na še kočljivejših predmetih, kjer že izdavna ni stopil na stražni stolp stari nočni stražar, a je vsakdo iz navade mislil, da stražar vendarle straži na stolpu, — kjer se je, kadar je udaril plat zvona, zbralo vse mesto v cerkvi kot na veliko noč, — kjer je vsaka gospodična odkrila v sebi umetniško darovitost in hotela kar čez noč postati igralka, — kjer je na večerni zabavi kak čudak s svojim globokim in važnim, morda tudi neumestnim vprašanjem izzval v odgovor tisti široki, zdravi ruski krohot, — kjer je spomladi v javnem vrtu pel slavec, ki se je napil rose z mladega brezovega lista, pel tako divno, da je drhtel ves vrt; vse je bilo v tem spevu — v vseh tonih: kлокot, pljuskot, kapljanje, grmenje, klenkanje, piskanje, kukanje, gaganje, šklepetanje, udarci, vsi šumi, vsi trilčki, vsi ropoti — v tem tihem, mirnem in zaprašnem Pokidošu Marija Petrovna Volska ni igrala zadnje vloge.

Mož Marije Petrovne Volske — Olgin striček — je bil upokojen kapetan, ki je prejemal ogromno invalidnino: eno izmed njegovih oči ni bilo njegovo. Bilo je

umetno, iz porcelana. To oko je stric izgubil za turške vojne. Ko se je nekega dne vračal domov s slavja, katero je priredil Pokidoš v proslavo nekih srečnih in važnih vesti z bojišča, je padel iz kočije in si je izbil oko, prav tako, kakor če bi ga zadela svinčenka.

Marija Petrovna, ki je svoj čas toliko letala okrog zaradi pokojnine, je trdila, da »to ni prišlo od svinčenke, ampak od sedemdeset in sedem razpočenih turških granat«.

In z Marijo Petrovno je ob vsaki priliki, kadar so se razgovarjali o tem nesrečnem pripetljaju strička s kočijažem, ponavljal ves Pokidoš:

»Da, sedem in sedemdeset razpočenih turških granat!«

Striček je kaj rad pripovedoval zgodbe iz bitk na morju in na kopnem in se često spominjal pohodov, bojov in zmagovitih napadov na trdnjave. Olga in njena sestrična Lenočka, stričeva hčerka, ste zelo pozorno poslušali njegove čudovite pripovedi.

Marija Petrovna je vzorna mati in zgledna vzgojiteljica.

Ko ji je bilo pet let, je Lenčka — podnevi ali ponoči — brez obotavljanja odgovorila na tri osnovna družinska vprašanja:

»Kdo je tvoja mama?«

»Vseznalka.«

»Kdo je tvoj ata?«

»Vsegazmožni.«

»Kdo si ti?«

»Lenočka.«

Ti odgovori so osupljali ves Pokidoš in vse to je bila čista resnica. Marija Petrovna je prav zares vse vedela in vedno si jo opazil povsod: na večernih zaba-

vah, pri pogrebih in na ženitovanjih — brez nje niso ne praznovali, ne pokopavali, ne svatovali, nekateri so pri njej celo pohiteli zboleti. Lotila se je vsake stvari, vse je hotela vedeti, o vsem je govorila. O vsakomer je mogla povedati ne samo najskritejših podrobnosti iz njegove preteklosti, marveč tudi o njegovi bodočnosti, ki je ležala še v megli domnev, daleč, daleč od ure uresničenja.

Striček s porcelanastim očesom pa je znal čudovito spretno in skrbno zlepiti razbite Lenočkine lutke, celo tedaj, kadar so nad njimi obupali najbolj večji izdelovalci lutk, ki jih niso hoteli za noben denar popraviti.

Marija Petrovna, ki je bila silo zgovorna, je nad vse cenila »govorice«. Poslednji, nespremenljiv zaključek, ki je bil zanjo vzvišen nad vsak dvom, je bil njej — »g o v o r i s e«.

»Olga, kaj vse se g o v o r i o tebi!« je rekla tetka in si prižgala cigareto.

Tedaj je takoj izklepetala katerokoli čenčo, ki je daleč prekašala celó osebno tetkino trditev o sedem in sedemdesetih razpočenih turških granatah, ki so se vsejale v strička.

Kadar je prispela iz Vatagina Natalija Ivanovna in se ustavila pri Volskih, so se pred njo izsule kot prgišče graha vse pokidoške novice, v katere se je kot klin zarezal tetkin »govori se«.

»Pomislite, Natalija Ivanovna, Zina Rajeva zahaja v javni vrt in kmalu bo bajé dobila otroka.«

»Ni mogoče!«

»Natalija Ivanovna, g o v o r i s e !«

Za hip se oddahne, potegne dim iz cigarete in že spet:

»Pomislite: Liza Šalaurova je poslala k Olgi Bogdanovičevi vojaka s pismom, toda govori se, da ji je pismo poslal sam Šalaurov.«

»Kaj pravite, Marija Petrovna!«

»Tako se govori, Natalija Ivanovna.«

»Tetka venomer laže,« je mislila Olga sama pri sebi, saj je neredko ujela take razgovore.

»Čemu govorite same neumnosti in laži?« se je Olga ujezila in udarila po mizi, toda mnogo let pozneje, ko je bila že sedmošolka. Zdaj pa je samo razmišljala in opazovala.

Kadar ni imela časa povedati ali pa, kadar je bila sama, je Marija Petrovna najrajši pila čaj s sladko smetano.

Olgi in Lenočki je dajala čaj z mlekom, sebi pa je nalivala smetano in čim gostejša in mastnejša je bila smetana, tem slajše in mehkejše ji je bilo pri srcu, tem blagodušnejše razpoloženje jo je prevzemalo — ona sama pa je sicer ostra kot igla, oči ima drobne in črne, živahne kot vrtavka; kar nerazumljivo je, kam izginja vsa ta gosta in mastna sladka smetana.

Pri Mariji Petrovni se je po navadi ustavljala Ana Pavlovna, babičina potovka.

Olga in za njo tudi Lenočka ste izrabljali dobrodušnost stare meženinske upraviteljice in jo vedno naprošali, naj jima pove kako zgodbico iz prejšnjih časov.

Pri čaju ju je Ana Pavlovna uslišala.

»Ko sem bila še mlada, sem slovela kot lepotica,« je pripovedovala Ana Pavlovna, »imela sem velike modre oči, tako dolge lase, da sem stopala nanje, moje

dolge trepalnice so vzbujale splošno pozornost in dvoril mi je Peter Ivanovič.

Nekoč je stal za mojim stolom — (Ana Pavlovna je hrepeneče sklonila glavo) — in dejal: ‚Ana Pavlovna! Odrvrnila sem mu: ‚Kaj je?‘ On pa dè: ‚Ali ste videli požar?‘ Rekla sem mu: ‚Videla sem ga.‘ In on: ‚Vidite, v požaru plameni goré in ugasnejo, ali moja ljubezen do vas, Ana Pavlovna, ne bo nikoli ugasnila.‘ Tako mi je govoril, jaz pa sem sedela in si zvijala iz svojih trepalnic vozle.«

V zavodu je Olga povedala zgodbo o trepalnicah Marini Zavjetnovski. Marina je imela zelo majhne trepalnice in zahotelo se ji je prav takih, kot jih je imela Ana Pavlovna, da bi jih zvezala v vozle.

»Saj prodajajo neko mazilo,« je dejala Olga, »če si pomazeš trepalnice s tem mazilom, ti bodo zrastle dolge, kar predolge.«

Toda kje dobiti mazilo in kakšno je to mazilo? Navadno belilo? Ne. Sublimat? S sublimatom mažejo samo mačke. Mnogo sta razmišljali o tem, dolgo sta razmišljali in ničesar nista odkrili. Pa ste vprašali Vero Saharovo.

»O, seveda se dobi!« pravi Vera Saharova in jima obljubi svojo pomoč.

Čez tri dni ste imeli Olga in Marina v roki lonček zvrhano poln umazane maščobe, ki ste ga pa držali kot največjo dragocenost.

Še isto noč je Olga, ki ni mogla strpeti, skrbno pomazala Marini trepalnice. Solze so ji kar lile, bleda in suha deklica je kihala na vso moč in sam Bog ve, kako je prespala to noč. Zjutraj pa, ko si je začela izmivati mast, in ko si je vso izmila, so ji odpadle vse trepalnice do poslednje.

Olga je znana nagajivka. Vsi poznajo njeno nagajivost: v gimnaziji ves četrti razred, v nemškem zavodu vsa dekleta. Toda večje oko bi odkrilo v Olgi še neko drugo življenje, o katerem pa Olga ne črhne niti besedice.

To skrito življenje se je zanjo pričelo še pred vstopom v gimnazijo, ko je bivala še na kmetih, v Vataginu.

Neredko je obstala sredi poti in se ni — nepremična kot soha — premaknila ure in ure. Kaj pravite, čemu neki stoji Olga tako nepremično kot soha, zamišljena in prežeča, da se niti klicu takoj ne odzove? Za Boga, to je zares zagonetka! Ali se morda pretvarja? Kaj še! Olga marveč čaka Poslednje sodbe.

Dvakrat se je Olgi sanjalo o Poslednji sodbi. Prvikrat je videla v sanjah na vrtu, kjer raste malinje, silno množico. Stali so glava pri glavi, batjuška pa jim je čital molitve — to je bila Poslednja sodba.

Drugič se ji je zazdelo, da ji je v snu nekdo dejal:
»Jutri bo Poslednja sodba.«

Ta sen je težko legel Olgi na dušo. Takrat je bila sedemletno dekletce — zdaj ji je dvanajst let — ali od strahu se vam je tresla kakor kak odrastli.

Ko se je prebudila, ni takoj odprla oči, vznemirjalo jo je neko vprašanje in ni se mogla odločiti, kako naj razume ta »jutri«. Samo sebe je spraševala:

»Kako bo neki? Ali napoči Poslednja sodba še danes zjutraj ali jutri?«

Pa ni mogla priti na jasno.

Vse jutro in ves dan sta minila v pričakovanju. Tedaj pa se je nekaj pripetilo, nekaj sicer čisto ne-

znatnega, kar pa je še bolj vznemirilo že itak preplašeno Olgo.

V Vatagino ste prišli dve deklici iz sosesčine, Lida in Anja Sahnovska. Olga jima je pokazala svoje zvezke, da bi ju pokratkočasila. V zvezkih so bile s tankimi črtami natisnjene črke in besede. Olga je še zelo slabó pisala in če bi pisala po tiskanih vzorcih — zvezki pa so rabili prav v ta namen — bi iz vsega nastal samo grd zmazek. Z zmazki in z madeži pa prav gotovo ne boš nikogar presenetil in Olga je deklice nalagala, češ, da so natisnjene črke in besede njene, da jih je torej ona sama napisala.

Lida in Anja sta vzhičeni vzklikali in ploskali, kar je Olgo tako zavzelo in zadovoljilo, da je za nekaj časa pozabila celo na svoje preroške sanje.

Komaj pa ste deklici odšli, že se je spet pričelo: in spomnila se je, da bo jutri Poslednja sodba. Tej misli pa se je pridružilo še kesanje, ker se je pred poslednjim dnem tako grdo zlagala.

Olga ni vedela, kaj bi storila.

Ali naj prosi za dovoljenje, da bi se z bratom takoj odpravila k Sahnovskim in tam vse priznala Anji in Lidi?

»Ne, ne,« je sklenila Olga, »preveč me je sram. Ali, — če ne priznam resnice? O, to bo strahota!«

Kaj naj stori?

To noč je prav tako kot včerajšno preživela v strahu. Vso noč ni zatisnila oči. Vsa je drhtela v grozi in kesanju. Do jutra je bdela — ali zgodilo se ni nič. Vstala je in se oblekla. Minil je dan in zgodilo se ni nič.

»Najbrž so Poslednjo sodbo predstavili!« je odločila Olga in težak kamen se ji je odvalil od srca.

Že se je popolnoma umirila in na snočnjo laž pozabila, ko je nenadoma v mraku zazvonil zvonček na poti k njihovi hiši.

Olga je skočila, da bi videla, kdo prihaja — kako pa je tudi radovedna! — in je kar stoje odrevenela. Došli pa ni bil nihče drugi kot mati obeh deklic, Lide in Anje, sama gospa Sahnovska in nobena uganka ni, kaj jo je napotilo semkaj.

»Jasno je,« je pomislila Olga, »da ste Lida in Anja povedali svoji mami, kako sem ju včeraj prevarila s svojimi zvezki, zdaj pa je ona prišla vse to povedat moji mami.«

In ko si je predočila v duhu, da bo že čez eno uro, ne, še prej, že čez deset minut, ne, že zdaj, prav zdaj vsa hiša zvedela resnico, in da bodo odslej prav vsi rekli Olgi lažnivka in varljivka, da bodo oči vseh uprte vanjo in se ji rogale vse življenje, da ji ne bo nihče več verjel, da ji že ne verjamejo več — Olga je kar odrevenela.

Slednjic pa se vendarle ni zgodilo nič podobnega, kakor se tudi ni uresničil sen o Poslednji sodbi, ali od tega dne ni več Olga zapustila misel na Poslednjo sodbo.

Nekega pomladnega jutra je Olga odšla skrivaj, v sami srajčki, na balkon. Bilo je toplo. Na vejah so se prikazovali šele prvi lističi in mlada trava, še nežna in nizka, je prikukavala iz zemlje v božji sijaj. Tedaj pa je Olga opazila račko: račka se je zibaje pomikala po dvorišču in gagala. In Olga je pomislila: »Tako bo na dan pred Poslednjo sodbo prišla sama Mati božji zbirat grešnike!«

Mnogo je premišljevala Olga, kako se bo vršila Poslednja sodba in kedaj bo nastopila, toda že misel, da utegne Sodba nastopiti vsak hip, je Olgo prestrašila do okamenelosti.

Zdaj pač razumete, zakaj je Olga včasih kar sredi pota obstala in stala nepremično — čakala je Poslednje sodbe.

* * *

Misli na Poslednjo sodbo se je pridružila misel na smrt.

Svoji mlajši sestri Leni je Olga pripovedovala, da živi na topolu kraj drvarnice star mož, ki ima petero otrok; eno njegovih hčera nazivljejo Ano. Kadar ga pride Olga obiskat, ji nameče s topola jabolk. Lena je vse to verjela in jo prosila, naj bi jo vzela s seboj k staremu možu, da bi še ona pokusila jabolka in da bi si ogledala tega starčka.

Olga ji je obljubila, da bo naprosila starega moža za dovoljenje, ali vedno je odlašala.

Lena pa je zbolela tako nevarno, da so se že bali za njeno življenje. Olga je preživela težke, neznosne dni, vse dotlej, dokler ni Lena ozdravela.

Kako je bila obupana. Hotela je Leni povedati, da na topolu sploh ni nobenega moža, pa je spoznala, da bi bila vsaka besedica odveč, ko Leni zdaj ni bilo prav nič do tega starčka. To je trpela! Kaj, če Lena umre! Nikoli več ji ne bo mogla povedati resnice o možu!

Olga je imela še sestro Tanjo, ki je bila najmlajša. Tanja je umrla še čisto majhna. Na dan smrti je mati dejala Olgi, naj Tanjo poziblje. Olga pa je rajši odšla k Miši na vrt, kjer sta pod češpljo postavljala kolibe. Ko se je vrnila z vrta, Tanje že ni bilo več, umrla je.

Težke, neznosne dni je preživela Olga: zakaj ni takrat pozibala Tanje! Zdaj je ne bo mogla nikoli več zibati. Ko pa je umrla babica in ko ji je oče povedal, da utegne človek vsak trenutek umreti, se je Olga začela bati smrti.

Tudi njo je pričakovala kakor Poslednje sodbe. Marsikatero noč je prečula in prejokala, ali nikomur ni povedal vzroka svojih solz.

Vse dni je premišljevala Olga, kako bi se ubranila smrti, dokler ni vendarle našla rešitve: vedno bo tekla, pa četudi zboli, tekla bo venomer in smrt je ne bo vzela, kajti človek umre le, če leži.

Kot brezumna je tekla Olga ves dan do večera in le s težavo so jo posadili k mizi. Zvečer pa so ji morali dolgo — dolgo prigovarjati, da bi šla ležat. Že se je zdelo, da bo zaspala, kar je skočila kvišku. Na sprehodu je nisi mogel dohiteti, letela je, kot da so jo nesle peroti.

In nenadoma je začutila, da ji vse to ne bo nič pomagalo: teči ali pa miruj, smrt pride vendarle, ne pogleda kam. Saj tudi ni pogledala, da je Tanja še tako majhna, pa jo je vseeno vzela. A babica, ki jo je pričakovala, je umrla za Tanjo. Smrt pride in ne izbira. Vsak človek pride na vrsto. In Olga je nehala teči.

Kolikokrat je njanka Fatevna pravila Olgi, da bo Olga še videla babico, kadar pride nanjo vrsta, kadar bo umrla. Olga je verovala, da jo bo zagledala, ali to vendar ni spremenilo stvari: smrti ne uideš, to je tisto!

Kolikokrat ji je pravila njanka Fatevna, da na veliko noč vstanejo mrtvi iz grobov. Olga je verovala in vsako veliko noč se ji je zdelo, da pri cerkvi med kmeticami s paskami sedé tudi mrtveci, oblečeni v dolge bele mrtvaške halje.

Nekdo, ki ga nihče ne pozna, ob uri, ko nihče zanj ne ve, pride in vzame človeku oči — in oči ne vidijo več, in vzame ušesa — in ušesa ne slišijo več, in vzame jezik — in jezik ne govori več, okuje roké in nogé in ničesar ne moreš več storiti, odgnati, ustaviti.

V zavodu Praskovje Ivanovne Pjenkine je bila za nočno strežnico kot trlica visoka in suha starka Feodosja. Kadar je Feodosja govorila, je bilo videti, kako se ji čeljust majè in vsa je bila vedno v modrem in jopič je imela moder in bluzo je imela modro. Feodosjo so nazivali kar »smetarka«. Sedela je v sobi, kjer je stal umivalnik in kjer so vedno visele otroške obleke; ta soba je ležala daleč stran od dvorane in spalnic, že čisto na drugem koncu hiše.

Nekoč so dijakinje obiskale Feodosjo in jo prosile, naj jim pove kako povestico. Feodosja jih je uslišala in jim začela pripovedovati, a vsaka, prav vsaka povestica je bila o smrti. A ta je vesela in smešna, taka, da ji ne bi hotel nihče nikoli uiti. Pripovedovala je Feodosja in pri vsaki besedi se ji je zmajala čeljust.

Olga pa je ni nikoli več prosila, da bi pripovedovala, in začela se je Feodosje bati, Feodosja pa je vsa v modrem, vsa suha in koščena, sedela z nogavico v roki v sobi na drugem koncu zavoda in krpala nogavico in čuvala otroške obleke.

* * *

Olga je pobožna. Nobene večerne pobožnosti ne opusti. Hodi v star samostan, kamor jo pošljejo sólo, ker stoji samostan čisto blizu. Na prsih ima Olga polno križcev in podobic. O, koliko in vseh vrst: iz medi, iz cipresovega lesa, na pisanih trakih in vrvicah.

Pri službi božji moli Olga za uspeh pri učenju in za Tanjo. Kadar pa pride mati v mesto, moli Olga v prvi vrsti za očeta, da bi ga ne bilo strah, posebno v jeseni, ko v drevju šumi, ko lajajo psi.

Olga moli goreče. Ona veruje in ve, da bo molitev uslišana.

Ko je še babica živel, je nekoč mati zbolela tako nevarno, da so morali poklicati zdravnika in duhovnika. Posebno je na Olgo učinkoval batjuška s Svetotajstvom.

Babica je vse otroke odvedla iz materine sobe v dvorano in jim povedala, da je mami slabo in da naj zanjo molijo. Otrokom je velela poklekniti pred svetimi podobami. V dvorani je bilo temno, gorela je samo večna luč.

In otroci so molili in vpili in prosili p o s v o j e , da bi jim mati ne umrla. Olga se ne spominja več, koliko časa je vpila. Nič ni videla — ne ikon, ne sester, ne brata — nič ni slišala — ne ure na kaminu, ne drugih, sester in brata, ki so molili, ko pa se je dvignila, ji mati ni umrla. Materi se je obrnilo na bolje.

Olga je verovala in vedela, da bo vroča molitev vedno uslišana, da se celo smrt ne bo upala približati se, kajti molitev ustavlja samo smrt.

* * *

Prva knjiga, ki jo je Olga prečitala, se je imenovala: »Vrzi kruh za seboj, pa ga boš našel pred seboj.« V tej knjigi je bila opisana zgodba deklice Eme in malega Dominika.

In, glej: nekoč se je Olgi sanjalo, da leži na mizi svetla, čokoladna stvar, Ema pa da ji pravi, da je to Bog. Olgo je obšel tak strah, da se je takoj prebudila.

Kako neznosno je Olga zatrpela, ko je v Novem zakonu prvič čitala o Gospodovem trpljenju. Po noči je ihtela, ne vedoč, kako bi popravila, česar se ne da popraviti. Zavest, da je zdaj že prepozno, in da se tisti dnevi nikoli več ne povrnejo, ji je večala nemir.

»Morda,« je pomislila Olga, »bi morala poromati v Jeruzalem in tam nekaj storiti?«

Če pa ne bo mogla storiti tega, kar bi popravilo tisto, česar ni mogoče popraviti — kako ji tedaj živeti?

Še preden je stopila v gimnazijo, še v Vataginu, se je Olga zbudila sredi noči: soba, v kateri je spala, je bila tik jedilnice, vrata v jedilnico so bila odprta, v jedilnici je stal velik starinski divan. In, glej, ves divan je bil zavzet: na njem je ležal vrag. In ko je pomislila, da leži na divanu vrag, se je iz jedilnice razločno začul glas:

»Da, da, da!« — To je prav gotovo govoril vrag.

A, glej, tudi v zavodu pri Nemkah se je Olga prebudila sredi noči in začula, kako je v peči nekaj zavvrčalo in zakurikalo kakor bi zakvokal puran.

»Vrag, vrag!« se je Olga zdrznila.

To so bile zanjo strašne noči. Vsi so zaspali, samo ona ni zatisnila oči. Nekoč pa ni mogla več strpeti, še dihati se ni upala več.

»Marina,« je zaklicala Olga, »pridi k meni!«

»Kaj je?« se je odzvala Marina.

»Pridi.«

Ko je Marina prišla, se je Olge polastil še večji strah.

»Kaj pa,« je nenadoma pomislila, »če to sploh ni Marina, ampak, če se je vrag pretvoril v njeno podobo?«

»Prekrižaj se!« je šepnila Olga.

»Še ti se prekrižaj,« je Marina skoraj kriknila in oči je imela široko odprte. Olga se je prekrižala.

Marina je prisedla. Nenadoma pa je Olgo spet razburila sumnja in ob molitvi »Vstani Bog« je začela Marino križati.

»Jaz sem, Marina! Saj nisem izginila,« je dejala Marina.

In šele zdaj se niste več bali druga druge. Sedeli ste skupaj na postelji in pričakovali nečesa strašnega. In glej, obe ste čisto razločno slišali, da je šel mimo nekdo na treh nogah. Saj, čisto razločno ste slišali: po treh nogah je šel. Prižeti druga k drugi ste drhteli vso noč.

Vera Saharova, ki je bila opazila, da je Olgo po noči strah, se je večkrat ogrnila v rjuho in se pritiho-tapila k Olgini postelji. Tu je stala negibna, vsa v belem, bela kakor marmor, z razpuščenimi črnimi lasmi.

Olga je vedela, da to ni nikak privid, ampak »lepa« Vera Saharova, ali vsakikrat, kadar se je prebudila in zagledala njo pred seboj, ji je zastalo srcé.

Drugo jutro jo je Vera Saharova prepričevala, da ji še na misel ne bi prišlo prikazovati se ji in da je vso noč trdo spala v svoji postelji in da Olgi njen strah sam prikazuje take pojave.

Često se je Olga, vsa izmučena in utrujena od groze, skrila pod posteljo, kjer je prebdela vso noč.

Vse so vedele, da piše Vera Saharova dnevnik in že dolgo jih je mučila radovednost, kaj je notri.

Vera Saharova je dnevnik sicer skrbno skrivala, toda kraj, kamor ga je spravljala, je bil vsem znan. Treba je bilo samo počakati ugodne prilike, da bi dnevnik lahko prečitale.

Taka prilika se jim je kmalu nudila. Vera Saharova je odšla iz zavoda in dolgo je ni bilo nazaj.

Olga se je protivila čitanju in nagovarjala je dekleta, naj se ne dotaknejo dnevnika. Olga je visoko cenila pisanje v dnevnik, ker je razumela, da ima človek svojo skrivnost, ki jo tudi skriva.

Tudi Olga je imela svoje male skrivnosti: poleg majhnega globusa in nekaj pisanih škatlic je imela čisto

navaden svinčnik, ki ga pa je hranila kot svojo najsvetejšo last, kot nekaj, kar je samo njeno. Tega svinčnika ni hotela nikomur pokazati. Olga si je lahko mislila, kako bo Veri Saharovi hudó, če bo zvedela, da so ji prelistale njen dnevnik.

Dijakinje pa niso poslušale Olge. Prikradle so se do dnevnika, ugasnile svetilko in se stisnile na Olgino postelj, da bi čitale pod lučco pred sveto podobo.

Tudi Olgo je obšla radovednost in čeprav se je sprva upirala, je zdaj vendarle prisedla. In glej: pri najbolj zanimivem odstavku, ko je po opisu drugih tovarišic prišla na vrsto tudi Olga — »Olga Iljmenjeva«, je začela čitati Goreslavska, »dvanajstletna srčkana deklica« — prav tedaj je padla svetilka na tla.

Olga je vsa vztrepetala in pričakovala božje kazni: zares grdó se je vedla in vedela je, da storila nekaj grdega, zato pa je padla svetilka na tla. Pa to še ni vse: kar sključilo jo je in grbava bo kakor batjuška Svobočin, hoditi ne bo mogla, po vseh štirih se bo plazila, kot se je plazil batjuška za krsto do cerkve in od cerkve do groba. Dolgo, dolgo se Olga ni pomirila.

Poslednja sodba, ki utegne vsak trenutek napočiti, — smrt, ki nas lahko vsak hip zgrabi, — vrag, ki je groznejši kot smrt in prikazni, — in to, da ni več mogoče popraviti Gospodovega trpljenja, katero pa bi morali za vsako ceno onemogočiti, — kazen, ki sledi grehu, in slednjič Bog, ki more prestaviti Poslednjo sodbo, ustaviti smrt, uničiti strah pred satanom, popraviti, česar ni mogoče ljudem, in ne poslati kazni, in vse to more storiti Bog, če goreče molimo, tako goreče, kot je molila Olga takrat, ko ji je mati umirala, tako, da ničesar ne slišimo, niti ure na kaminu, ne drugih, sester in brata, ki so molili, da ničesar ne vidimo, ne ikon, ne sester,

ne brata, da samo kličemo in prosimo p o s v o j e — to je tisti skrivnostni svet, v katerem živi Olga, in ki o njem nikomur ne pripoveduje.

Misli na ta skrivnostni svet so odhajale, skrivale se, ali nikdar se niso porazgubile. Niti smeh, niti šala in burka niso udušili teh misli, ki so venomer prežale, da bi spet vzplapolale, zvrtele glavo, in bi srce spet zatrpelo in bi oči spet zajokale.

Tedne in tedne zamišljena in molčeča je Olga nenadoma zakipela v divjo razigranost. Letala je in se smejala, kričala in se predajala najraznovrstnejšim burkam in norčijam, vendar se je njena veselost spet prav tako nenadoma sprevrgla v zamišljenost in spet nisi več slišal Olginega zvonkega glasu in njenega vedrega, krepkega smeha. Molčeča, globoko zamišljena in tiho trpeča je begala kot samotna divja žival ali pa je negibno sedela podobna sovi, široko zroča z velikimi, sivimi očmi in ni videla in ni slišala ničesar okrog sebe.

6.

Poleg zavoda Linde se je razprostiral velik sadovnjak; en del je bil v najemu, drugi del je bil določen dijakinjam za igrišče.

Jeseni je tako lepo na vrtovih: vsa drevesa gorijo v tihe, jasne dni. Kako mično je tedaj izmikati jabolka, ki vise zrela in okusna, sočna in rdeča, ali čuvajke jih budno stražijo.

Malokatera dijakinja ni kradla jabolk, čeprav so jih vse dobivale z doma.

Kneginjno Šah-Bulatovo so poklicali v govorilnico.

Malo pozneje se je spet pojavila na vrtu, pa ne sama, ampak v spremstvu strašne črne starke.

- »Baba-Jaga,« je vzkliknila Olga.
 »Živa Baba-Jaga!« je pritrdila Marina.
 »Kriv nos ima,« je Olga opazila na starki.
 »Črna je,« je Marina široko pogledala.
 »Ali veš, Marina, čemu je prišla semkaj?«
 »Babica je!«
 »Čigava babica?«
 »Šah-Bulatove.«

Starka je nekaj minut posedela pri kneginji v pogovoru in je spet odšla.

»Ti si moji babici zelo ugajala. Rekla mi je, da imaš tako pesniški obraz,« je dejala kneginja Olgi, ko je pospremila starko.

Olga pa je samo gledala svojo zlato lepoticico in se ji smehljala.

Čez teden dni se je na vrtu spet pojavila črna babica. Bil je prav tako svetel, lep dan, vse je gorelo, vse je bilo zlato kakor zlata kneginja. Spet je sedela starka s kneginjo v šepetajočem razgovoru. Pa je kneginja vstala in prišla k Olgi.

»Babica bi se rada seznanila s teboj,« je dejala kneginja .

Olga je odšla ž njo.

Starka se je smehljala z brezzobimi usti in kazala Olgi dve veliki, črni škrbini.

»Babica, Olga zna vsega Evgenija Onjegina na pamet.«

»No, govori mi iz Onjegina,« je dejala starka in gladila Olgo po glavici, »ljubim Onjegina.«

Olga je govorila, starka je sedela in poslušala. Dolgo je Olga govorila.

»Ali boš prišla k meni?« jo je starka prekinila.

»Pridem, zares pridem,« je obljubila Olga in zardela, živo je gledala starki v nemirne ostre oči.

»Pa ne pozabi!« in starka je Olgo poljubila. Olgi pa se je zazdelo, da ima starka na mestu ustnic neko slinasto kost in obšel jo je tak stud, da je izpljunila.

»Za Boga, to je čarovnica, čarovnica!« je rekla Marina in oči so se ji široko odprle.

Že prvo nedeljo po maši se je Olga odpravila s kneginjo k babici.

Za kosilo ste bili spet nazaj v zavodu. Olga se je vrnila vsa iz sebe. Zvečer, naslednji dan, zvečer in spet naslednji dan, vse tri noči je bilo videti, da se v Olgi odigrava nekaj nenavadnega, ali ona ni nikomur črhnila o tem in je bila tiha. Tretje jutro, ko je bilo treba iti v gimnazijo, pa ni odprla svoje skrinjice, tudi ni pogledala ne svojega malega globusa, ne škatlic, ne svinčnika. Samo tesneje se je prepasala in je bolj zgodaj kot sicer odšla iz zavoda.

Prav tedaj pa je čisto nepričakovano dospela iz Vatagina Natalija Ivanovna. Olga se je srečala s svojo materjo baš na pragu.

Po raznih vprašanjih o tem in onem ji je Olga pripovedovala o babici. Pripovedovala je, kako se je z babico seznanila, da ste jo s kneginjo v nedeljo obiskali, kako dolgo ste hodili — babica je stanovala za grajskim stolpom na koncu mesta — kakšna je njena hiša, kako je na njenem vrtu, kjer ti gosto drevje zakrije pogled, kako čistó in lepó je pri babici v njenih sobah, kakšne ikone in svetilke so tam, kako se je babica razveselila Olge in jo pogostila s čokolado in kako je tedaj kneginja nekam odšla in pustila Olgo s starko samo.

»Olga,« ji je dejala babica, ko ste ostali sami, »ti se moraš posvetiti Bogu.«

»Da,« je Olga trdó odvrnila.

»Levo grud si moraš odrezati in jo položiti pod ikono,« je rekla starka.

Olga se je nenadoma zgrozila, da ni mogla niti odgovoriti.

»Soglašáš?«

Olga je molčala.

»Levo grud si moraš odrezati in jo položiti pod ikono. Soglašáš?« je ponovila starka.

»Soglašam!«

»Dobro. Premisli o tem in spet pridi.«

Starka je Olgo poljubila.

Vse to je pripovedovala Olga mirne duše, kot da ni več nobena skrivnost in da že sme o tem govoriti in niti opazila ni, da je njena mati vstala in vsa prebledela.

»Mama, pripravljena sem. Bogu se bom posvetila.«

* * *

Čez leto dni spomladi pa je Olga utonila — komaj so jo rešili. Zvečer so se vozile s čolni po Sugrji — mnogo dijakinj je bilo. Pristale so k bregu in sklenile, da se gredo kopat. Lepo in veselo so se kopale, ko pa so že stopale na breg, je Ženja Goreslavska še malo zaplavala in padla v jamo ter se začela potapljati. Marina je skočila za njo in jo potegnila iz jame, sama pa je ostala notri. Pognala se je Olga, zgrabila Marino za rokó, Marina pa se je vzpela nad Olgo, stopila nanjo in odplavala. O Olgi ne duha ne sluha. Šele ribiči so jo rešili. Komaj so jo izvlekli.

In od tedaj so se Olgi oči kakor zjasnile: osivele so nalik jezerski vodi, zdaj zelene, zdaj sinje — temnosive pa so bile spomin na črno leto.

VROČE POLETJE

1.

V začetku poletja, kakor hitro so bili izpiti pri kraju, je odšla Olga za nekaj časa v Meženinko k svoji dragi babici Tatjani Aleksejevni. Meženinka leži sedem vrst daleč od Vatagina.

Lépo je Jurjevo v Vataginu, ali v Meženinki je še lepše: batjuška o. Vasilij gre škropit polja z blagoslovljeno vodo, v vsaki hiši imajo na mizi pripravljen kruh s soljo, procesija obhodi vse mejé, zemljó posvečajo, batjuška blagoslavlja kruhe, vso noč do tretjega petelinjega klica plešejo in rajajo in vse do rožnate zarje lije nežna uspavanka.

Ves v vencih in v vejah brez pride binkoštni teden — z zelenim pondeljkom in s Trojico, vročo kot rdeč mak sred poljâ. Divna je šentjanževa noč, pekoče so pesmi Trpljenja, lepi so zadnji dnevi žetve, a žabice pojo tam vse lepše kot v Vataginu.

Kadar za jarkim zatonom ugasne večerna zarja in si odkukavajo trpke kukavice, kadar se ščebet spokoji in se umirijo še drozdi, kadar umolkne nočni slavec in ko jutrni še spi, tedaj šepeče sama prostrana noč in ob njenem zvezdnem šelestenju se po starem ribniku, obrastlem z vrbami, širi krog za krogom, vse večji in večji — žabice začno peti svojo pesem.

Olga se žabic boji, ali nad vse ljubi njihovo pesem in zato ostaja dolgo na balkonu in zročâ v noč pošilja iščoče poglede k zvezdam.

Ali se je ta ozvezdena noč zamislila v Olgo, v svojo milo pomladno zvezdico, da ji poje tiho žabjo pesmico? Kako ne bi tedaj Olga ljubila Meženinke?

* * *

V Meženinki je tiho in prijetno. Babica Tatjana Aleksejevna, njena sestra — tetka Evgenija Aleksejevna in upraviteljica Ana Pavlovna — to je vsa družina. Babica je od vseh največja in najkrepkejša in zelo je radodarna. Na glavi nosi belo, nagubano čepico s trakom. Tetka pa je sama kost in koža in hudó je skopa, tudi je njena čepica brez traku. Ana Pavlovna pa je najmanjša, in kakor trdi sama o sebi, na vseh concih nesrečna, in črno ruto nosi. Babica in Ana Pavlovna radi njuhate, samo tetka ni še nikoli ponjuhala in se vedno posmehuje njuharicam.

»Svoje dni je bilo lepše,« trdijo babica, tetka in Ana Pavlovna.

»Zdaj še v Boga ne verujejo več,« pripomni tetka.

»Kdor v Boga ne veruje, se bo plazil kot črv po zemlji, takó — sestrica.«

»A, kaj vendar govorim?« povzdigne tetka svoje temne, nekoč tako lepe, a zdaj hude velike oči, »glej, kaj sem pravkar mislila...« in se pri sebi smehlja: Bog ve, če si ne misli, da sili babica v njen ograjek.

»In tudi snubili so vse drugače kot zdaj,« pravi babica.

»Babica, kako pa so vas zasnubili?« vpraša Olga.

»Tako že ne, kot bodo vas, ampak spoštljivo.

Kak hudo

zdaj že so

obleke naše iz mode.

*Kmalu šal
in voal
pospravimo v komode . . .*

zapoje Ana Pavlovna, ki je na vseh koncih nesrečna.

»Babica, a kako vas je zasnubil naš dedek?«

»Kaj to sprašuješ, Olga, saj sem že pozabila,« in objame jo s tako čistim in prisrčnim pogledom, »samo tega se še spominjam, kako smo na Svete Tri kralje prerokovali iz kart. Zagledala sem se v ogledalu, za mojim stolom pa je stal Ivan Vasiljevič. Pa sem dejala svoji sestrici Evgeniji Aleksejevni: ‚Glejte no, sestra, kako prerokbe lažejo: kóga sem videla — Ivana Vasiljeviča!‘ A glej, pa se je vendar vse tako zvršilo.«

In zdaj se prične dolgo pripovedovanje brez oddiha, z vsemi podrobnostmi in potankostmi: kdo je snubil, kako je snubil. Komaj neha pripovedovati babica, že se oglasi tetka.

»A mene je zasnubil general,« jo prekine Ana Pavlovna, »pa sem ga zavrnila.«

»Povejte, povejte, Ana Pavlovna!« zaprosi Olga.

Toda Ano Pavlovno je treba nalašč dolgo in željno prositi. Slednjič vendarle spregovori z neprikritim zadovoljstvom: »Kot upraviteljica sem živela pri Soloninovi, pa je prišel general Olhovskij in mi rekel: ‚Ana Pavlovna, pridite k meni za upraviteljico!‘ a jaz sem mu odvrnila: ‚Vzemite me za ženo, pa pridem.‘ On pa ni črhnil besedice in je odšel praznih rok.«

»Ali, to ste ga vendar vi zasnubili, in on vas je odbil.«

»Ne, nikakor ne! Saj tega ne razumete, Olga. On me je zasnubil in jaz sem ga zavrnila,« — a zdaj že nezadovoljno, celo ogorčeno ponavlja besedo za besedo in spet hoče znova: »Živela sem kot upraviteljica pri Solo-

ninovih, pa je prišel general Olhovskij in mi dejal: Ana Pavlovna . . .« in žalostne oči se ji zasolzijo.

»No, kaj si oporekala!« se okrene babica k Olgi, »general jo je pač zasnubil in Ana Pavlovna ga je zavrnila . . .«

Olga prikima, ali ne more zatajiti smeha.

»Babica!«

Ali babica je videti res jezna.

*Kak hudo,
zdaj že so
obleke naše iz mode.
Kmalu šal
in voal
pospravimo v komode.*

»Babica, a kakšne pesmi so peli takrat pri vas?«

»Kako naj ti povem, Olga, saj se ne spominjam več.« In objame jo s tako čistim in pristrčnim pogledom.

»Čakaj, zdaj sem se spomnila!«

Nežno prime Olgo za bradico in prične peti, ne, govoriti pesem, neko staro pesem o Volgi, o mladem razbojniku, o atamanu Stjenki Razinu in o deklici — lepotici z zlatim trakom.

»Samo pri nas na Volgi znajo še prave pesmi!« se oglasi tetka.

»Tu pa pojó, da gre še kokošim na smeh!« poudari Ana Pavlovna .

»Sploh pa zdaj ne znajo več peti, vse so že izpeli,« kima babica z glavo.

»Tudi pirogov ne znajo več peči. Kako majhne delajo zdaj,« nadaljuje Ana Pavlovna, »teh ‚mniškov‘ še pokusiti nimaš kaj.«

(»Mniški« so kolači iz zasirjenega mleka.)

»Svoje dni je bilo lepše,« pravijo babica, tetka in Ana Pavlovna.

Babica je doma iz Kostrome, iz Kostrome pa je zašla v Meženinko po zelo zamotanih okoliščinah. To Meženinko je podedoval stari oče Ivan Vasiljevič, čigar prednik je bil mogočen velmož pri Petru Velikem, a je padel pri carju v nemilost in bil izgnan v Sibirijo, odkoder so se njegovi potomci izselili na Volgo. Ivan Vasiljevič je z babico in z vso družino, s hčerko — nevesto in s sinom — prišel, da bi prevzel posestvo, a je zbolel in umrl, nato se je Nataša omožila z vataginskim vlastelinom Aleksandrom Pavlovičem Iljmenjevim, sin Aleksej pa je stopil v službo v gubernijskem mestecu. Tako se babica ni več vrnila na Volgo, v svojo rodno Kostromo, in za vedno ostala v Meženinki.

* * *

Tiho in mirno je v Meženinki.

Spomladi obešajo oboknice, ves post se postijo, pripravljajo se na veliko noč, barvajo jajca, pekó kuliče in paske, poleti vkuhavajo sadje, namakajo meso, solijo in sušijo, jeseni natikajo okna za zimo, na božič se pripravljajo kakor na veliko noč. Za svete Tri kralje pričakujejo zvezdo in kuhajo tri kutje:* postno za božič, bogato in obilno za novo leto, »gladno« za sv. Tri kralje; po zimi se pritožujejo nad mrazom, poleti nad muhami in vročino, jeseni nad dežjem.

Tiho in mirno potekajo dnevi, drug za drugim polzijo. Zvečer, pred spancem, vse tri malo pogodrnjajo: tetka na babico, babica na tetko, tetka in babica na Ano Pavlovno, Ana Pavlovna pa na nesrečno usodo.

* Kutja = jed iz ječmena ali riža z rozinami.

Pred desetimi leti je umrla starejša tetka Aleksandra Aleksejevna, ki je tudi živela pri babici v Meženinki, pred desetimi leti sta si babica in tetka razdelili sestрино premoženje in kadarkoli prešteva Evgenija Aleksejevna, vedno ji še vstajajo sumnje: ni li biló premoženje pokojne sestrice Aleksandre Aleksejevne krivično razdeljeno? Ali ni morda dobila babica vendarle preveč? Ta svoja sumničenja pa pove kar na glas.

Babica dolgo molči, kakor da je preslišala, slednjič pa vendar ne strpi več in čaka samo še povoda, da bi si olajšala srcé.

Preden se sleče, si tetka pripravi pernico — pernic imajo v Meženinki cele gore — pa glej, nekoč se je ob taki priliki izkazalo, da ta pernica ni tetkina, ampak Natalije Ivanovne, torej iljmenjevska. To je babica spoznala po nekih znakih in obrobljenjih. In povod je tu.

»Glej, glej, to je Natašina pernica!« se oglasi babica.

A zdaj se dela gluho tetka, ki molči in preobrača pernico.

»Glej, glej, to je Natašina pernica!« ponovi babica, venomer isto ponavlja vse dotlej, dokler tetke ne mine poslednja trohica potrpežljivosti.

»No, kaj za to. Če je Natašina, pa naj bo Natašina! Kaj mi mar ta pernica!« povzdigne tetka svoje temne, nekoč tako lepe, zdaj hude, velike oči in se jezno nasmezne.

Potem gredo spat in sen jih vse pomiri. In spet zasije tih in miren meženinski dan.

* * *

Tiho in prijetno je v Meženinki. Čaj pijo na balkonu, za senco gredó in kjer senca obstane, tam posedejo; ko pa jih objame večerni hlad in ko se na

široko predvežje spusti senčava, takrat se vse tri raz-
posedejo po veži in ostanejo tu dolgo. Tu si znova in
znova druga drugi pripovedujejo pomembnejše dogodke
in spomine, z vsemi podrobnostmi in prereštevajo jih
do poslednjega zrnca, čeprav so jih že stokrat prereše-
tale, predajo se molčanju in se odpravijo južinat.

Lépo je cvetje v Vataginu, ali v Meženinki je še
lepše. Sama babica neguje cvetje, zaliva ga in presaja.

Okrog hiše se širi cvetlični vrt, pravi raj. Tu naj-
deš »goreče oglje«, — rdeč cvet, na sredi črn, sinje in
rdeče »razmršene gospodičnice«, astre, georgine, petu-
nije, škrlatnik, resede, potonike, mačehe, malve in
vrtnice. In na vrtu kraj ribnika cvete mnogo belih in
rdečih rožnih grmov. Tam vidiš tudi čudežni oreh —
nikjer ni tako slastnih orehov kot s tega oreha. Tu zoré
tudi bela jabolka, ki so malo nakisljena, pa zelo slastna,
a taka jablana raste samo na vrtu pri babici.

Kako prijetno je piti čaj v senci starih lip!

Prinesejo samovar, babica vstane, počasi gre po
stezici v hišo — ključke ima vedno pri sebi — tam odpre
veliko dišečo skrinjo, nabere slaščice in se vrača po isti
stezici počasi, s polnim krožnikom v roki k samovaru
pod stare lipe. In česa vsega ni na tem krožniku: ja-
bolka, hruške, višnje, slive, vsakovrstni sladkorčki,
orehi, pecivo, vsega preveč; poskušaj in poskušaj, pa če-
prav si že sit, vseeno te bo še mikalo.

Kako prijetno je z babico sprehajati se zvečer na
pokopališče, k starim, žalostnim križem na grobeh!

Ali kolik pladenj dobiš pri babici o božiču ali pa
o veliki noči, na rojstni dan ali pa za god — en človek
ga ne vzdigne — in med darovi so samo stvari, ki so za
Olgo, za to največjo sladkosnedko in najdražjo babičino
vnukinjo.

Pa knjige v prelepih platnicah, ki jih je našla Olga v omari — v omari so ležale že od pamtiveka — in vse te knjige bo vzela Olga s seboj.

* * *

Babični rojstni dan praznujejo o sv. Astji Dirakijem.

Na ta svečani meženinski praznik, odkar se je Olga naučila vezti v križce petelinčke in jelčice — prvi petelinček se ji je posrečil, ko je imela dvanajst let — podari Olga babici vezen opleček. Letos pa je Olga podarila babici že četrti opleček in s svojim darilcem je babico ganila do solz.

»Hvala, Olgica, lepa hvala!« je babica ponavljala in gledala svojo dragico s tako svetlimi očmi.

Proslavili so babičin rojstni dan. Iz Vatagina je prišla pozdravit babico vsa družina: Natalija Ivanovna, Aleksander Pavlovič in otroci Irina, Lena in Miša. Proslavili so tudi naslednji dan. Potem so se gostje razšli. Tudi Olga bi šla z njimi, ali babici bi bilo brez Olge dolgčas. Šele čez nekaj tednov, ko so že dozorela prva bela jabolka, je smela Olga odpotovati.

Ko je Olga poljubila babico še stokrat in stokrat, pristrčno in vroče, a tetko nekaj manjkrat, Ano Pavlovno pa prav malokrat — Ana Pavlovna je tako hladna! — je Olga zapustila ljubljeno Meženinko.

2.

V Vataginu pri Iljmenjevih so spoštovali dva starca: Fedota Ravnega — hišnega slugo, in Fedota Krivega — ključarja.

Fedot Ravni je slovel zato, ker je še izza mladosti predstavljal o veliki noči v vataginski cerkvi samega

satana. To vlogo pa je pozneje prevzel iljmenjevski kočijaž Grigorij.

Med procesijo, ko so vsi ljudje zapustili cerkev, je navadno ostal v cerkvi edino Fedot in se z vso močjo upiral ob vrata, da bi — kot nečista sila — ne pustil procesije nazaj v cerkev. Šele, ko se je iz preddvorja razlegel do njega glas »Zveličar vstani«, je premagan odprl vrata in ob prepevanju »Zveličar je vstal« zbežal skozi prazno cerkev in bežal in bežal, dokler ni nekje izginil v pekel. To svojo vlogo je igral tako večče, s tako naravnim pačenjem in zvijanjem, da je kar zares sličil živemu vragu in nekoč se drugi Fedot, Fedot Krivi, ko ga je bežečega ujel, ni mogel zadržati, da ga ne bi ves razsrjen zgrabil za rame in ga tako naklestil, da se je nesrečnik komaj — komaj osvestil šele čez tri dni.

Poleg tega, da je igral o veliki noči to svojo imenitno in kakor vidite tudi precej nevarno vlogo, je bil znan tudi kot mož njanke Fatevne, kar je sicer zelo težko verjetno, in čeprav je umrl že pred petimi leti — o sv. Eliji bo pet let — vendar ti vsakdo vsako leto pove, da je umrl še pred kratkim, no, pred tremi leti.

Drugi Fedot, Fedot Krivi, pa še živi. Živi, zdrav je in še daleč ne misli umreti, čeprav ima za seboj že devet križev. Zaslovel je takrat, ko so odpravili tlako. On ni hotel sprejeti svobode in je ostal pri Iljmenjevih, da bi kot prej vdano in zvesto služil kot pošten človek. Že od nekdanj je nosil pri sebi vse ključe od skednjev in kašč in nikoli se ni pripetila kaka nesreča.

Kadar je prišla v Vatagino starejša tetka Ljudmila Pavlovnja, sestra Aleksandra Pavloviča, se je vedno zveselila starega ključarja kot svojega sorodnika in nikoli ga ni drugače imenovala kot svojega najboljšega prijatelja.

»Mama, na primer, nam ni dovolila, da bi povabliale dijake, češ, da se ne spodobi, da bi gospodične vabile,« se je tetka spominjala mladih dni, »pa smo šle k Fedotu in mu zvečer dale pisemce. Skočil je na konja, prijezdil do prve postaje, izmenjal konja in še isto noč dospel v mesto in zjutraj je bil že nazaj. Drugi dan, glej, pa so se že prikazali gosti.«

Vidite, da je Fedot hiter kot blisk! In ne samo, da je svoje dni napravil tisoč in tisoč uslug iljmenjevskim gospodičnam, ki jim je izpolnil vse mogoče in nemogoče želje, on je bil povrhu še prvi sluga takrat še mladih poročnikov: Aleksandra Pavloviča in pokojnega Vasilija Pavloviča, katerima je izvrševal vseh vrst naročila.

Če si je Olga vtepla kaj v glavo, od česar ni za noben denar odnehala, so ji dali pridevek: Vasilij Iljmenjev.

Iljmenjevi so bili vsi močni in zdravi in niti enega ni bilo med njimi, ki bi tožil o tesnih prsih, a Vasilij Pavlovič je bil tudi Iljmenjev, pa se je izneveril in umrl za jetiko. Pokojna babica Ana Mihajlovna je vedela kopico vsakovrstnih čudnih zgodb o svojem nesrečnem Vasiliju, a tudi o njegovem vzornem slugi Fedotu: kaj vse sta počenjala!

Odpeljala sta se v mesto v polni paradi, domov pa sta se vrnila — peš: pri kartah sta vse zaigrala: kočijo in konje!

Brez Fedota niso v Vataginu ničesar ukrenili in ni bilo dogodka, kjer ne bi bil Fedot zraven.

Fedot je imel velik pomen v življenju svojih dosmrtnih gospodarjev. Imel pa ni dvoje oči, ampak samo eno, ali to edino, zeleno oko je videlo ostro in za dva druga. Tudi slišal je, hvala Bogu, tako dobro, da je

razložil lèt mušic in ni mu bilo treba tožiti o nagluhi. Nikoli ga niso videli, da bi spal, in zato so se ga tatovi bali bolj kot ognja in bežali so tri vrste daleč pred njim.

Tak je bil, vidite, Fedot Krivi, ki je ostal po smrti Fedota Ravnega edini Fedot.

* * *

Zvečer, ko se je že shladilo, je privozila v Vatagino težka desetsedežna babičina kočija, ki ni v ničemer zaostajala za iljmenjevskim »trunduletom«. Pri mlinu je seveda Olgo pričakoval Fedot.

»No, Fedot, kaj je pri nas novega?« je vprašala Olga, ko je Fedot sédel na kozla k vozniku Kononu.

»Hvala Bogu, vse je zdravo, gospodična. Iz mesta so prišli gosti.«

»K meni?« se je Olga vzradostila.

»Dve gospodični: Rogačeva in Protasova. K Borovim se je vrnil od vojakov Kostja, Konstantin Anatoljevič. Teta Ljudmila Pavlovna pa je pisala, da pride za Vnebohod v Vatagino. K vašemu bratcu pa prihaja učitelj — dijak —« Fedot je za trenutek umolknil in žalostno pristavil: »duša mu je že na koncu jezika.«

S Fedotom je dahnil vonj po domu.

Med povpraševanjem po domačih dogodkih je težka kočija neopazno kot lahna drožka prevozila mimo hiše batjuške o. Evdokima, mimo Pokrovske cerkve, mimo vrta Perovih, mimo Vere Strešnjeve, mimo Lene Borove, in glej, slednjič se je pokazala bela iljmenjevska hiša z belima stolpoma.

Fedot je skočil s kozla, naglo odprl vrata na obširno, tako lepo zeleno dvorišče. Prilajali in prileteli so vsi psi pozdravit svojo drago gospodično Olgo Aleksandrovno, ki je niso bili nič manj veseli kot samega Fe-

dota, vsi ti črni in beli psi in rdečkasti lovski Kado. Ob zvončkanju sta z veselimi klici skočili iz graha Katja Rogačeva in Lida Protasova, na stopnišču pa se je pojavil sam Aleksander Pavlovič.

»Atek! Atek! Katja! Lida!« je vzklikala Olga, vsa iz sebe od radosti, ker je zagledala spet belo hišo z belima stolpičema in tako široko, zeleno dvorišče.

Konji se še niso ustavili, ko je Olga že skočila na tla. In je padla. Pobrala se je in kot da se ni nič zgodilo, stekla po zeleni, po domači zemljici.

3.

V Vataginu je imela Olga dve neločljivi prijateljici: Vero Strešnjevo in Leno Borovo.

Z Vero Strešnjevo je sklenila prijateljstvo lansko leto, ko je stopila v sedmi razred. Olga se je prva približala Veri in navezala ž njo stike, dotlej pa se niste še obiskali ne Olga ne Vera, čeprav ste bili sosedi.

Vera je bila preprosto vataginsko dekle, ki ni bila ne v gimnaziji ne v zavodu, a je zato imela nekaj, česar ne dobiš ne v gimnaziji ne v zavodu, namreč srčno plemenitost, tenkočutnost in pozornost. Prav te lastnosti pa so Olgo pritegovale k njej.

Z Leno Borovo pa je bila Olga prijateljica že izza otroških let. Borovi so bili sosedje, stalni gosti pri Iljmenjevih, takorekoč domači. Lena je bila istih let kot Vera, eno leto ali dve starejša od Olge. Bila je vedno nemirna, še takrat, ko so jo čisto majhno pripeljali k Iljmenjevim je bilo ž njo mnogo sitnosti, ker je nikakor nisi mogel potolažiti: to ji ni dišalo, ono ji ni bilo všeč, pa to mleko ji ni prijalo, in kruh ji ni bil po volji.

»Takšna boš kot Lena Borova!« je dejala Olgi njanka Fatevna, kadar se je začela Olga »kujati«, kot se je izražala Fatevna.

Lena je hodila v gimnazijo in kadar je bila doma na počitnicah, je uvajala Olgo v svoje dijaške nagajivosti. Pripovedovala ji je, kako je profesorjem kihala na ušesa, kako je vso uro spretno prekolcala, kako je neki speči dijakinji postrigla trepalnice in podobno. Napeto in privlačno je znala pripovedovati lahkoverni Olgi take in slične zgodbe.

Lena ni dovršila gimnazije. Nekega dne — že v poslednjih razredih — se je vrnila za božič domov in pravili so, da se ji je nekaj pripetilo. Že itak nemirne se je zdaj polastil še večji nemir. Pravili so, da jo je obsedel hudi duh, ali nihče si ni mogel misliti, kje bi tičal vzrok. Iz hiše je odšla sama, kadar je obiskala Olgo. Od četrtega zvečer do petka zvečer ni šla nikamor: to je bil zanjo najmučnejši dan v tednu. Bala se je, da bi takrat utegnila umreti. In strah jo je šele zapustil, kadar je zagledala Olgo.

Aleksander Pavlovič, s katerim se je prav posebno rada razgovarjala, jo je ljubil morda prav zaradi njene nespokojnosti in zbežanosti.

»Ona ni takšna kot druge,« je govoril o Leni.

In to je bilo res: Lena je bila zmožna storiti komurkoli karkoli in kadar ji je padlo v glavo, pa ne samo skrivaj med štirimi očmi, ampak spričo vseh in brez strahu — prav to pa je tudi Olgo tako vleklo k njej.

* * *

Večer se je veselo pričel.

Bela miza, vsa srebrna od stare srebrnine Iljmenjevskih, je bila zdaj še bolj bela in srebrna. Morda se

je Olgi le tako zdelo, ker se je bila vrnila iz pisane Meženinke, ali pa ji je domotožje polepšalo dom, ali pa se je je sam dom tako vzradostil in se ogrnil v srebrnino kot na praznik.

Razen domačih — Miše, Irine in Lene in dveh gimnazijk, Kate Rogačeve in Lide Protasove, ki ste bili pri Olgi na obisku — so bili povabljeni še: Vera Strešnjeva, Lenin brat kadet Kostja, Lupičeva dvojčka Peter in Pavel in čisto nov človek — Mišin učitelj, visokošolec Karaulov.

Miša je pripovedoval smešne zgodbice in tudi sam se je smejal, ali nič manj se niso smejali poslušalci, visokošolec Karaulov je pel kuplete, čeprav s slabim glasom, vendar s toplim čuvstvom, pel je tudi šaljivke z raznimi smešnimi pripevi.

Potem so plesali.

Aleksander Pavlovič je ves večer ostal pri gostih. Sedel je v naslanjaču pri kaminu pod uro in ko so otvorili ples, je zaplesal z Olgo mazurko.

Kako je ljubil to svojo mačico — tako je Olgo nazival raznežen — kako ljubeče jo je pogledoval in se ji smehljal!

In plesal je, kakor zdaj nihče več ne pleše!

»Atek, ljubi moj atek, kako lepó in prijetno je plesati s teboj!« se je nasmehnila Olga s svojim čistim smehljajem. In v njej je kipelo tisto polno zdravje, ki puhti iz svežih sil črne rodne zemlje. A njeni težki lasje so valovali kot žitno klasje.

Mnogo so se zabavali ob dvojčkih Petru in Pavlu: oba sta nenavadno strastno plesala, ali kljub dobri šoli — saj ju je učil sam Aleksander Pavlovič — sta plesala samo na eno stran, na drugo pa jima nikakor ni šlo.

Skakala sta po dvorani kot dva medvedka in si ne-
prestano otirala znoj z žepnimi rutičami tako silno, da
bi mislil, da jima gori koža.

Karaulov — »duša mu je že na koncu jezika«,
se je spomnila Olga, — je plesal najbolj gibčno, s pe-
tami je bil ob tla in se tako živahno vrtel, da je izgubil
celo bledico v obrazu.

Največ je plesal Karaulov z Olgo.

Ko so se naplesali, so pričeli z igrami. Šli so se
»cenzuro«. Igra obstoji v tem, da morata dva izžrebana
igralca stopiti iz kroga: eden se usede na »cenzuro«,
drugi zbere vsa mnenja o njem in mu jih vpričo vseh
prebere. Dotičnik, čigar mnenje je bilo najbolj zna-
čilno, mora stopiti iz kroga in se usesti na »cenzuro«.

Olga je sedela na »cenzuri«, Lena pa je zbirala
mnenja o njej.

In ko je obšla ves krog, je začela Lena na glas
praviti Olgi vsa mnenja o njej, smešna in nežna, in taka,
ki so bila brez pomena, ali nobeno se ni Olge dotaknilo
razen tistega, ki ji ni bilo prav nič primerno, namreč stih:

Olga, Olga, lepotica,
po ulici skaklja kot ptica ...

in še nekaj temu sličnega.

»Čegavo je to mnenje?« je vprašala Olga.

V krogu se ni nihče zganil, kakor da takega mnenja
sploh ni nihče izrekel in torej ni bilo nikomur treba
izstopiti.

»Kdo si je to izmislil?«

Olga se je ozrla po igralcih in opazivši svojega
očeta pri kaminu, se ji je zazdelo, da je nagubal čelo.

»No, kdo je bil vendar?«

In tedaj je ves bled in plah — »duša mu je že na
koncu jezika«, se je spomnila Olga, — izstopil Ka-

raulov. Moral bi se približati Olgi, ali še koraka ni napravil, ko se je že dvignil iz naslanjača Aleksander Pavlovič.

Nastala je tišina, da je bilo slišati čričke na vrtu.

Karaulov se je obrnil in v dve gubi sklonjen naglo odšel iz dvorane.

Po tem večeru ni več prihajal v hišo Iljmenjevih.

4.

Iz Ljubencev je prišel sin Ksaverija Matvejeviča, akademik Lampad, in povabil Olgo in njene prijateljice na »kašo« v ljubenski gozd. Ljubenci leže čisto blizu, na pol pota med Vataginom in Meženinko.

Lampad je na vso moč prosil Natalijo Ivanovno, dijakinje so jo zagotavljale, da bosta zraven tudi Ksaverij Matvejevič in Aleksandrina Kensorinovna. Šele tedaj so Olgi dovolili, da sme iti s prijateljicami, seveda pod pogojem, da se bodo vrnili čim prej in da bodo pazili na konje.

Mnogo veselja so užili po poti, a še več v gozdu pri kaši.

Samo po sebi se razume, da ni bilo ne Ksaverija Matvejeviča, ne Aleksandrine Kensorinovne, bili pa so doktor Perepjolka Andrej Fedorovič, sam Lampad in njegova sestra Asklijodota.

Čitali so stihe, Andrej Fedorovič je pripovedoval čudovite prigode iz svojega dijaškega življenja, o katerih resničnosti ni Olga najmanj dvomila in vse verjela. Lampad pa je razkazoval »čudovite čarovnije«.

Tako je čisto neopazno minil večer, pojedli so kašo in ogenj je ugasnil. Pa so se poslovili in odšli —

Olga, Katja in Lida — in se vrnili. Ali bilo je že pozno! Tako pozno — še misliti si ne bi upala kaj takega. Sonce se je že dvignilo nad bela iljmenjevska stolpiča, Olgina štoklja je že odletela po hrano.

Zato pa so vse tako trdo spale!

Pa je prišel čas in skrbi so razpršile sen. Sklenile so tako: prva naj stopi k čaju Lida — Lida Protasova je mirnejša kot Katja, tudi ji več zaupajo — ona se bo že znala izgovoriti.

Natalija Ivanovna je bila kajpak zelo huda: da so se le upale priti tako pozno domov!

»Konji niso bili prišli,« je zardela Lida, »Ksaverij Matvjejevič in Aleksandrina Kensorinovna prosita oproščenja . . .«

Tedaj je stopila v jedilnico Olga, za Olgo pa Katja.

Šele v razgovoru se je Natalija Ivanovna nekoliko pomirila. Pogovarjale so se samo o kaši, kako veselo je bilo v gozdu, kako jih je sam Ksaverij Matvjejevič spremljal v gozd, in kajpak tudi Aleksandrina Kensorinovna je bila zraven, kako je Ksaverij Matvjejevič pel pri grmadi in kako zabavno je pripovedoval.

»Zgodbe iz Svetega pisma!« je predrzno pristavila Katja in prasnila v smeh.

In ž njo vred so se začele vse smejati, seveda ne zato, zaradi česar je posilil smeh Katjo: ne zaradi Ksaverija Matvjejeviča, ki je pel pri grmadi — o, kakšen je prav za prav ta Ksaverij Matvjejevič, tudi kadar ne poje! — ne zaradi zgodb iz Svetega pisma, ki so jih zamenjale z Lampadovimi čarovnijami in Perepjolkinovimi prigodami — ne, ne, pač pa so se smejale, ker je bil tako lep dan, ker so se tako veselo zabavale in ker se je vse tako srečno končalo in tudi Natalija Ivanovna je že pozabila na svojo jezo in se je nasmehnila Olgi.

»Mamica, mamica, ali si moreš misliti, kako veselo je bilo!« je odvrnila Olga in po licih se ji je razlil čist smehljaj.

Po dnevni prigrevici, kateri se umakneš samo v sobe z zaprtimi oknicami, in kakor hitro je zavel večerni hlad, je Olga zbežala na vrt, za njo pa ste pritekli Lida in Katja. Tu so skočile na gugalnice in ko so se dovolj nazibale, so šle na sprehod. Krenile so k mlinu, kamor jim je bilo nekoč prepovedano, od tu pa še dalje na polje. Nabrale so cvetlic — o, koliko šopkov! — kajti kadar se Olga loti kakšne stvari, ne zna prenehati.

In hodile so s cvetjem v rokah in še same so bile kakor po polju razsejane cvetlice.

Po nebesnem polju pa so vzhajale prve poletne, tople zvezde.

»Moj blagoslov na vas!« je dahnilo iz ozračja.

Od cerkve so se pospešile, da ne bi zamudile večerje.

Ko pa so prihitele domov, so obstale: na dvorišču so zagledale »apostole« — tako je nazival Ksaverij Matvejevič vole, s katerimi se je vozaril na obiske. Kaj? Ksaverij Matvejevič! Srca so vztrepetala: Kako se bodo zdaj izvlekle iz »kaše«, na kateri je starček pri ognju pel in pripovedoval smešne zgodbe — o, zgodbe iz Sve-tega pisma!

Spustile so cvetlice na tla in stopile v hišo.

V jedilnici pri samovaru je sedel Ksaverij Matvejevič, ki je zelo dobre volje pravkar skončaval svojo večno ponavljajočo se zgodbo, kako se je nekoč še v mladosti, ko je bil na Veliko noč v obiskih, prevrnil z vozom vred na trgu pred žensko gimnazijo in kako so ga morali vleči izpod kočije.

In kakor vedno je Aleksandrina Kensorinovna poslušala z nespremenjenim zanimanjem o tem strašnem dogodku, kakor da se je pripetil šele včeraj, in je sočutno kimala z glavo.

»Da, in vse se je polomilo!« je pripovedovalec zamahnil z roko po svoji navadi in s tem zaključil svojo zgodbo.

»No, kako pa je bilo na kaši, Ksaverij Mavjejevič?« je vprašala Natalija Ivanovna.

»Kaj bi mi z mladino? Nam starim je tudi brez kaše prijetneje sedeti doma!«

Drugi dan se je vrnila Lida Protasova domov v Protasovko. Kmalu po tej ljubenski kaši se je Natalija Ivanovna napotila v Meženinko.

Olga nikakor ni hotela ž njo. Najsi so ji še tako prigovarjali, ona je vztrajala pri svojem — zares, bila je pravi Vasilij Iljmenjev. Drugače pa tudi ni mogla storiti, kajti če bi odpotovala, bi morala tudi Katja oditi iz Vatagina, ali Katja se je bila zaljubila v kateda Kostjo in je nameravala ostati celo poletje pri Iljmenjevih.

Olga ni vedela, zakaj je bila Katja izključena iz družbe dijakinj njenega krožka. Olgi so le pravili, da ona ni njene vrste, in nekaj časa Olge niso pustili niti k njej na dom. Ali prav ta izključitev jo je navezala na Katjo, na »izobčenko«, kakor je Katja nazivala samo sebe.

Ostati doma zaradi Katje, se ne z domačimi peljati v Meženinko k dragi babici — to je bila za Olgo velika žrtev.

In ko se je iljmenjevski »trundulet« z Natalijo Ivanovno, Ireno, Leno in Mišo skrtil za topoli in je vsa hiša ostala prazna in osamela, ste odšli Olga in Katja na seno

na skednju, sedli druga kraj druge in prejkali ves dan do večera.

5.

Na godovni dan samega Borova, Leninega očeta, priredijo Borovi svojo edino veliko svečanost v letu — takrat piruje vse Vatagino.

Aleksander Pavlovič, ki se ogiba vseh večernih zabav in svečanosti, je odšel k Borovim samo, da ugotovi Olgi.

»Veš li, kdo bi te rad videl?« ji je šepnila Lena.

»Kdo?«

»Karaulov.«

»Karaulov?« Olga se ves teden niti enkrat ni spomnila tega dijaka.

»Opravičil bi se rad. Saj bi tudi sam prišel k vam, pa se boji. Zdaj živi pri Perovih.«

In Lena je odvedla Olgo od gostov z balkona. Skozi vrtno duri ste odšli k Perovim na vrt.

Na vrtu je že čakal Karaulov, ki je bil videti zelo vznemirjen.

»Kaj vem... neka otročja nagajivost me je zavedla, da sem zagrešil tiste stihe...«

»Ah, kaj, nič hudega...« Tudi Olgi je postalo nerodno, saj mu ona ni prav nič zamerila, samo atek: »Atek je bil takrat zelo jezen na vas zaradi mene.«

Karaulov je bil ves srečen; torej ga Olga ne dolži več — saj to je glavno! Lena ga je odvedla v stran in mu nekaj povedala, a on jo je vdano poslušal.

In odšli ste z vrta.

»Ali veš, Olga, da živi Karaulov pri Strešnjevih. Vera mi je pravila, da je ves teden prejkokal.«

Drugi dan je prišel Karaulov k Iljmenjevim in je dolgo ostal pri Aleksandru Pavloviču. Ko pa se je Natalija Ivanovna vrnila v Meženinko, je Miša spet segel po knjigah in Karaulov je spet začel bivati v hiši.

Pri Iljmenjevih je bilo določeno, da streže pri čajanki vsakikrat druga hčerka: danes Irina, jutri Olga, tretji dan Lena. Olga ni nikoli natakala čaja. Namesto Olge je točajil Karaulov, ki je izvrševal vse gospodinjske obveznosti z nenavadno priročnostjo. Čašice s čajem je prijemal tako nežno kot svoje bele miške.

Življenje Karaulova je bilo zelo malo poznano, pa saj ni nikomur prišlo na misel, da bi se zanimal zanj, vedeli so samo, da nima več matere, da ima mačeho.

»Ali je vaša mačeha mlada?« ga je ob neki priliki vprašala Natalija Ivanovna.

»Nekdaj je bila pač mlada,« je odvrnil Karaulov. Tako je sploh vedno odgovarjal, ali kako se mu je spremenil glas, kako vse drugačne so mu privrele besede, kadar je govoril z Olgo. Sive oči so mu potemnele. A Olgi se je zazdelo, da se v njem trga nekaj bolestrnega, kadar govori z njo.

Nalivanje čaja je bilo Olgi skrajno zoprno opravilo — Karaulov je točajil namesto nje. Olga je tako rada prejemale pisma, a pisma so navadno dolgo zastajala na pošti — Karaulov se je kar peš odpravil v mesto na pošto in ko je Olga vstala, je bil že spet doma in tako je na vse zgodaj prejela pisma.

Od Strešnjevih, kjer si je bil Karaulov najel sobico, se je preselil k Iljmenjevim in se nastanil v kočici na vrtu. Zjutraj se je bavil z Mišo, popoldne je s knjigo hodil na polje, zvečer je bil z vso družbo, po večerji pa je odšel v svojo kočico.

Često so prirejali večerne zabave: povabili so Lupičeve, Petra in Pavla, prišla je Vera Strešnjeva, pa Lena Borova s svojim bratom kadetom Kostjo. Plesali so, pripovedovali si smešne zgodnice, peli in se igrali.

Zelo veselo jim je mineval čas. Duša vseh zabav in prireditev pa je bil Karaulov.

Predvsem pa je skrbel Karaulov, kako bi ugodil Olgi.

Kako čudovito lepe čolničke ji je izrezoval iz skorje.

A kadar sta bila sama, ji je pripovedoval o sebi, o svojem delu, o univerzi, o predavanjih, o profesorjih in o svojih tovariših, s katerimi je obiskoval iste tečaje.

Studiral je že drugo leto. Prvo leto pa je hotel doseči vso modrost, in je menjaval in izbiral predmet za predmetom: začel je z botaniko in se vneto bavil s sistematiko rastlin pri profesorju Gorožankinu, a botaniko je zavrgel in se do vratu poglobil v proučevanje rakov in pajkov pri profesorju Zografu, ko pa je bil predelal že silo obsežno knjigo, je prestopil k Stoljetovu in se omrežil s fizikalnimi obrazci. Zdaj pa spet premišlja, ali naj bi poslušal Menzibarovo predavanje o pticah ali naj bi se prepisal na juridično fakulteto, kjer bi poslušal zgodovino pravne filozofije pri profesorju Novgorodcevu.

»V Boga ne verujem,« je nekoč dejal Olga.

Olga se je na vso moč zavzela, saj ni mogla niti misliti, kako je sploh mogoče o tem govoriti in celo tako brezbrizno.

»Ne, ne verujem v Boga!« je ponovil Karaulov vedno, kadar se ga je Olga dotaknila s tem vprašanjem. In kadar je molila za očeta in mater, za brata in sestri in še za drago babico, se je spomnila tudi njegovih be-

sed in je pomolila še za to, »da bi student Karaulov veroval v Boga«.

6.

O Sv. Eliji so Katjo Rogačevo poslali nazaj domov. S kadetom Kostjo se je razšla brez posebnega žalovanja in niti ena solzica ni omočila njenih smejočih se oči. Spomladi med izpiti se je zaljubila v osmošolca Ponomarkova in zdaj jo je čakalo srečanje z njim, kar ji je nemirilo čuvstva.

Karaulov je po nekem učenem razgovoru o biologiji pokazal Olgi svoje bele miške in jo poprosil za njeno sliko. Olga mu jo je obljubila, toda pod pogojem, da ji tudi on svojo izroči. Kako da ne, saj je pripravljen, da stori zanj vse, da ji vsako željo uteši. Kakor hitro se povrne v Moskvo, se bo dal slikati in ji bo poslal snimek. Kar desetkrat ji je to obljubo ponovil.

Ko pa mu je dala Olga svojo sliko, ga je prevzelo čuvstvo tolike sreče, da je ves večer pel in še ponoči je prepeval v svoji kočici.

»Naš učitelj pa je čisto ponorel!« je dejal Fedot v hištrni, »če stopiš po noči v njegovo sobo, ali misliš, da morda spi? Kaj še! Po vrtu hodi kot ptica in govori same čudne stvari: ‚Hočeš, Fedot Prohorovič, da vam vstavim račje oko? Čudno, čudno!«

Da, resnica: ko je Karaulov prejel Olgino sliko, je tri dni hodil okrog kakor ptica in vse noči ni spal. Zvečer pri čaju se svoje čaše še dotaknil ni. Kar nepričakovano je vstal in samo zaprosil je Olgo za kakšno knjigo za čez noč, ključ od knjižnice je imela Olga.

Ko pa je Olga odšla z njim iz jedilnice, ji je izročil pismo in odšel, ne da bi počakal na knjigo. Pa saj mu ni bilo treba knjige!

Pismo je bilo zelo dolgo: pisano je bilo z drobnimi črkami, zelo skrbno. O njegovih čustvih, o njegovi ljubezni do Olge, o načrtih, obljubah in zatrjevanjih, razkritje ljubezni z željo, da bi mu Olga postala kedaj žena, s katero bi živel skupaj. Na koncu pa je še prosil Olgo, naj bi ga ona ne pozabila ves ta čas, ko bo studiral na univerzi.

»Ko pa dovršim svoje studije, se bo, po božji volji, odločila najina usoda.«

Kóga ne bi razveselilo ljubezensko pismo! Olga je bila zelo zadovoljna.

V petem razredu je prvič spoznala, da so vanjo zaljubljeni gimnazijci. In na plesih, kadar je prišla na vrsto tretja kadrilja — tretja kadrilja je nekaj posebnega, — znamenje ljubezni — Olga sploh ni vedela, kóga naj si izbere: toliko se jih ji je ponudilo. In Miša ji je pripovedoval, kómu vse je ona »simpatija« — kakor so se sicer izražali dijaki in dijakinje. Miša je v »karcerju« kakor doma in kje naj se duša razkrije, če ne v »karcerju«.

Kamorkoli je šla Olga, ali v gimnazijo ali iz gimnazije ali v cerkev, povsod so jo srečavali dijaki, taka srečanja pa prav gotovo niso bila samo slučajna.

V sedmem razredu je doživela prvo priznanje. Sedmošolec Dagestanskij, ki so ga šaljivo nazivali »Bikec«, je podaril Olgi svojo sliko z nadpisom: »Od lj. Leonida Dagestanjskega.« In ko je sprejela Olga njegovo sliko, ji je poljubil roko.

Takih slik z neizpisanimi pikami se je osmošolki Olgi nabralo za polovico skrinjice, v kateri je hranila svoje dragocenosti.

Komu pa ni v veselje ljubezenska izpoved? O, Olga je bila zelo zadovoljna. Ona sama pa ni še nikomur ničesar napisala na svojo sliko.

Drugi dan je Karaulov spet vstal od čaja, češ da želi knjigo, in ko ga je Olga pospremila, ji je izročil pismo in odšel.

Pismo je vsebovalo nekaj vrstic s prav majhnimi, skrbno napisanimi črkami: prosil je Olgo, naj bi prišla jutri, ob štirih zjutraj na travnik, da bi se ž njo o nečem porazgovoril.

Po Katji je vedela Olga, da je ta travnik vataginsko shajališče, kamor sta prihajala tudi Katja in kadet Kostja, vendar ona sama ni še nikoli mislila na take reči: še tega je treba! Pa tako zgodaj! Olga pa je tako rada poležavala v topli postelji. A on: ob štirih zjutraj! Napisal ji je več takih pisem: vedno ista prošnja za razgovor na travniku.

»O, kaj sem zvedela o Karaulovu!« je dejala Lena.

»Kaj neki?«

»Niti misliti si ne moreš! Težko je zbolel. Kostja mi je pravil, kako hude napade ima, posebno kadar se močno razburi.«

Olga in Lena sta se vračali po vrtu iz cerkve. Ravnemu jesenskemu jutru je sledil čudovito lep nedeljski dan. Karaulov se je pozneje kot ob delavnikih odpravil na pošto in se še ni vrnil. Lena je pripovedovala Olgi, kar ji je Kostja povedal o Karaulovih napadih: da ga zvijajo krči, da se mu peni iz ust in kako da mu je strašno.

Olga jo je poslušala napeto pozorno. Tega si pač ne bi mislila.

»Toda, od česa mu je to prišlo?«

A Lena ji ni utegnila odgovoriti, kajti za njenim hrbtom se je prav ta hip razlegel krik in obe sta planili narazen. Karaulov se je zvijal na stezi in bil je strašen pogled.

Olga je mislila, da že umira in je na vso moč tekla domov, da bi kóga priklicala. Od tega dne je bila Olga posebno obzirna do njega. Bolnikom je Olga že od nekdanj izkazovala posebno skrb.

Karaulov pa si je hitro opomogel, vendar je bil zelo pomračen in če je govoril z Olgo, so mu sive oči še bolj potemnele in še bolj očitno je bilo, da v njem ruje bolezen. On ni mogel niti opaziti te spremembe, saj je bila Olga tako ljubezniva in obzirna in spet se je razvedril.

Poletje se je nagnilo h koncu, treba je bilo prenehati učiti Mišo, Karaulov je moral odpotovati v Moskvo na univerzo, Olga pa v gimnazijo.

Na eni izmed odhodnih večernih zabav je Olga, igraje se »sekretarja«, prejela pisemce z drobnimi, skrbno pisanimi črkami: Karaulov jo je vprašal, kaj ji na njem najbolj ugaja. Olga je hotela odgovoriti odkritosrčno, kakor je res čutila: kako da jo vznemirja njegova bolezen — do bolnikov pa je že od nekdanj bilá obzirna — ali tega mu ni odgovorila, premislila je in napisala:

»Obrvi, oči in trepalnice.«

Pa je bilo tudi res. Najlepše na njem so bile obrvi, oči in trepalnice.

Zvečer po čaju, tik pred odhodom, se je Karaulov poslovil in odšel v svojo sobico. Za njim sta stopili na stopnjišče Olga in Lena.

Jesenska noč — vsa polna zvezd! Zvezdice — zvezde — zvezdna pota na vse strani.

Zvezdna noč je izsevala sólo nespokojnost. Fedot je rožljaje s ključi s svetilko v roki šel čez dvorišče k skednjem. Za Fedotom je tekel črn pes po svetli progi. Iz vrta je zavel hlad.

In zvezda se je utrnila v noč.

»Oh, kako vas ljubim!« je čisto tiho dejal Karaulov in poljubil Olgi roko.

7.

O Vnebovzetju je prišla v Vatagino, kakor je obljubila, tetka Ljudmila Pavlovna. Nastanila se je v enem izmed stolpov stare iljmenske hiše, kjer je preživela svojo nepozabno mladost. In njeno živo spominjanje nekdanjih časov je znova obudilo iljmenjevsko prošlost: Aleksander Pavlovič ji je bil še vedno nekdanji mlajši bratec Saša, bila pa sta še bratca Vasja in Kolja, ki je bil njen izvoljenec.

»Moj neprecenljivi bratec in prijatelj Nikolaj Pavlovič!« tako mu je včasih vedno pričejala svoje dolgo pismo v »Sankt Peterburg« in na koncu, ko mu je že izrazila vse želje duševne radosti, zdravja in največje sreče na svetu, je še pripisala: »Svojo dušo bi Vam rada poslala, a to presega moje moči in že s tem bi bila zadovoljna, če bi vam mogel kdo poslati moje misli, a tudi za to nimam več dovolj moči.«

Odpiraje klavir se je Ljudmila Pavlovna spominjala težav in bridkosti svojih deklških let.

»Kadar mi bolešt stisne srce,« je dejala, »začnem igrati in lažje mi je, kadar me oblijejo solze.«

Olga je zelo rada spraševala tetko, kako je bilo nekoč pri njih, kakšen je bil njen atek, ko je bil še maj-

hen, spraševala jo je o dedu in babici. In zdaj je Olga zaradi njenega prihoda ostala doma še en dan.

Ta tihi dan je minil v razgovorih in v spominih.

Drugo jutro se je začela Olga pripravljati na pot in do večera je bila nared.

Prišli ste Vera Strešnjeva in Lena Borova. Kot navadno so se vsi zbrali v dvorani, prisedli, pomolčali in se nato po vrsti dvignili. Olga je šla z Natalijo Ivanovno in z Aleksandrom Pavlovičem k čudodelni iljmenjevski Materi božji. Tam so molili in se poslavljali.

Njanka Fatevna, ki se je pred kratkim vrnila z daljnega romanja, je poškopila Olgo z blagoslovljeno vodo, »posvečeno Materi božji Genezareški«.

Vnovič so se poslovili, še enkrat se je Olga z vsemi pristrčno poljubila. Natalija Ivanovna je zaihtela.

»Mamica, ljuba moja mamica!« in dolgo jo je poljubljala Olga.

A solze se niso hotele ustaviti.

»Še k babici pojdi, na vsak način!« je dejala vsa zasolzena in stopila za Olgo.

In vsi so odšli.

A Olga se je, vsa rdeča v lice, smehljala s svojim jasnim nasmeškom in še po poti je pošiljala poljube. Poslavljala se je v hištrni, na stopnjišču in še zadnjikrat, ko je že sedla v kočijo.

Aleksander Pavlovič je spremil Olgo do mlina, pokrižal svojo »muciko«, kakor je ljubkovalno imenoval Olgico, Fedot je sédel k Grigoriju na kozla in — odpeljali so se.

In celo do Ljubencev, prav do Ksaverija Matvjejeviča je Fedot spremljal Olgo.

Fedot ji je pripovedoval, kako je nekoč — davno je že temu — prav tako spremljal Aleksandra Pavlo-

viča in pokojnega Vasilija Pavloviča v gimnazijo in kakšen je bil Aleksander Pavlovič in kako prijetno je bilo življenje takrat.

»Eh, človek!« je pripomnil enooki ključar, že ne več govoreč, ampak prepevaje.

Z gimnazije je prešel Fedot na poznejše čase, k mladima iljmenjevskima častnikoma. Njegove vojaške zgodbe pa so bile tako zanimive, da je celo kočijaž Grigorij s svojim pavjim peresom in s svojo žametasto brezrokavko preko makovo rdeče srajce, da je celo on, ki je videl že toliko stvari, kratko požvižgal, ne da bi priganjal konje, pač pa iz zadovoljstva.

»Ah človek!«

Še pravočasno je dospela Olga v Meženinko. Spat še niso šli. Počasi so se pripravljali na večerjo. Kakor vselej, je Olgin prihod povzročil vihar. O, kakšna sreča! Veselju ni bilo ne konca ne kraja. Babica, tetka in Ana Pavlovna so si kar zbrusile noge. Na odhod, kajpak, ni bilo misliti, ne za jutri, ne za pojutrišnjem.

In Olga je še nekaj dni ostala pri dragi babici.

* * *

Tiho in prijetno je v Meženinki. Počasi in nespremenljivo je potekalo življenje leto za letom, dan za dnem. Jesen je vzbujala pogovore o zimi.

Tetka Evgenija Aleksejevna je mastila tla v tistem kotu sobe, na desni od omare, kjer je zvečer tako rada igrala »patience«, tetka pa je oblepljala dvojne oboknice.

Kako bogato so se založili za zimo. Babica je povedla Olgo v shrambe. Koliko marmelad! In lonci in lončki, na katere je babica s peresom napisala:

Olgina malina.

Olgičina naljubša malina.

Olgina jagoda.

Olgičina najljubša jagoda.

Olgina breskev.

Olgičina bela črešnja.

Olgin česmin brez koščic.

»Črv je jabolko razgrizel in pojedel,« je vzdihnila babica, »letos niso obrodile jablane, ne naše ne kitajske. Tetka pa jih ima poleg letošnjih še celo goro, do stropa.«

Ali tetka Evgenija Aleksejevna ne da nikomur svoje marmelade in najbolje je, da je zanjo nič ne prosiš, in babici na žalost bo imela Olga letos premalo marmelade, »Olgine jabolčne marmelade«.

Iz velike shrambe je vedla babica Olgo v malo shrambo, kjer so se vrstile vsakovrstne nasoljene jestvine in kjer se je širil tako prijeten vonj. Tu ji je podarila stekleničico kolinske vode domačega izdelka. Tu ji je razlagala, kako se izdeluje kolinska voda, a to skrivnost je razodela samo Olgi.

Olga ima dober spomin, zato ji ni treba delati zapiskov, tudi brez njih si vse zapomni in napravila bo babici ne samo stekleničico, temveč vedro kolinske vode.

Počasi, kot vse, kar delajo in govoré v Meženinki, je babica naštevala prvine, katere in koliko jih je treba vzeti, koliko čistega alkohola brez duha, koliko dišav: bergamota, limon, rožmarina, sivke in pomarančnih cvetov.

»In vse to moraš vložiti v steklenico z vinskim cvetom, dobro premešati in tako dobiš kolinsko vodo. Sprva je še kalna, čez nekaj dni pa se ustavi in šele popolnoma čisto jo moraš pazno preliti, ostanek na dnu pa precediti skozi papir. Táko kolinsko vodo nalij v stekle-

ničice, ki jih zaveži s pergamentnim papirjem. »Čim dalje bodo stale, tem izvrstnejše bodo.«

Zvečer pri čaju so obnavljale stare spomine, kako je bila babica še mlada, tetka še mlada, Ana Pavlovna še mlada. Ana Pavlovna je porabila to priliko in je pripovedovala, kako jo je general Olhovskij snubil, ona pa ga je zavrnila. Olga se ni mogla zatajiti in se je sprla. In, kakor vselej, je tudi zdaj ujezila babico.

Potem pa se je vse pomirilo.

*Kak hudo,
zdaj že so
naše obleke iz mode.
Kmalu šal
in voal
pospravimo v komode*

je zapela Ana Pavlovna, nesrečna na vseh koncih in krajih.

Olga je spraševala babico, kako je bilo prej, kakšna je bila mama, ko je bila še majhna, kako so živeli v Kostromi.

Babica ji ni takoj odgovorila.

»Čakaj!« — tako je babica vedno pričela in jo pogledala prisrčno in čisto, »to je bilo v hiši pri Rjazanovskih, ne, ne pri Rjazanovskih, Rjazanovski je živel v Carski, a naša hiša je stala v Ruski ulici« — in počasi je pribrodila do svoje najljubše stvari — do starih časov, do svoje mladosti. Takrat so se odigravale na svetu velike stvari.

»V starih časih je bilo lepše,« govorijo babica, tetka in Ana Pavlovna.

Ali je mogoče, da je bila babica nekoč mlada, da je bila tetka mlada, da je bila Ana Pavlovna mlada?

*Kak hudó,
zdaj že so
vbleke naše iz mode!
Kmalu šal
in voal
pospravimo v komode...*

Spokojno in prijetno je v Meženinki.

Še dolgo bi Olga rada ostala tu: glejte, vrt je ves zlat, te astre, te noči! — ali ne, saj ni mogoče: Olga se mora vrniti v gimnazijo.

»Nekoč, ko sem odhajala iz Vatagina,« se je spominjala babica spremljevaje Olgo, »si se ti spustila v tak vik in krik, da te niso mogli z ničemer potolažiti, pa sem ti dala v ročico srebra, da bi te razvedrila, dala sem ti srebra, kaj vem koliko, a ti si venomer jokala in me nisi hotela pustiti stran. Le s prevaro sem ti ušla. A zdaj, glej, pa jokam jaz.«

Težka babičina kočija je dolgo stala pred vhodom, v zabavo meženinskim kokošim in puranom, vse dotlej, da so se še kokoši in purani navadili in brezskrbno stopicali okrog nje, kočijaž Konon pa je mirno zasmrčal, čakaje, kdaj bo Olga pripravljena za odhod. Olgica se je še enkrat poslovila in še enkrat in še vnovič prav kakor doma.

»O božiču, babica!« se je Olga obračala nazaj in se smehljala s svojim čistim nasmeškom vse dotlej, dokler ni težka kočija zavila za cerkvijo in izginila očem.

One tri pa so stale na stopnišču: prva največja in najstasitejša — babica, druga sama kost s povzdignjenimi temnimi, nekoč tako lepimi očmi — tetka, tretja vsa majhna in tako nesrečna — Ana Pavlovna.

»Ko si odpotovala, draga moja Olgica,« je pisala babica Olgi v gimnazijo, »sem jokala kot iz uma. Moja

duša je koprnela po tebi brez miru. Do groba vsa Tvoja babica Tatjana Aleksejevna.«

8.

Iz Moskve je od Karaulova često prejemala pisma, vedno daljša in pisana kakor prvo z drobnimi ličnimi črkami. Opisoval je Olgi vse svoje upe in svoja razočaranja — vse svoje življenje: zgodovino filozofije prava je zamenjal s finančnim pravom, finančno pravo s kemijo, Janžula s Sabanjevim, dovršil bo anorgansko in organsko kemijo, potem pa bo poslušal Ključevskega.

Vsako njegovo pismo je bilo ožarjeno z njegovo neizmerno ljubeznijo in s koprnenjem po tej bodoči sreči, o kateri bo odločala Olga. Poslal ji je tudi svojo sliko:

»V spomin na vroče poletje.«

Olga mu je odpisala dvakrat, a prav kratko. Pisati pisma sploh ni bilo njeno veselje, poleg tega pa jo je vsako Karaulovo pismo, in čim nežnejše je bilo, navdalo s tem bolj odpornim čuvstvom ozlovoljenosti nad tem, da si drzne prisvajati neke pravice nad njo, da ji tako piše, ali da upa in pričakuje nečesa od nje, in ta teža se je stopnjevala do razdraženosti. Zamrzila ga je.

Kako srečne so se ji zdele njene tovarišice, ki jim, kakor je mislila, nihče ne piše, nad katerimi si nihče ne lasti pravic, ki so same in popolnoma svobodne. In polastila se je je samo ena želja: storiti vse, kar je mogoče storiti, da bi se ga otresla in da bi se osvobodila pravice, ki jo ima nad njo.

Kakor se je preobražala njena ozlovoljenost v razdraženost in jezo, tako se je tudi stopnjevala njena mržnja proti njemu.

Kako srečna je bilá, ko še ni bilo vseh teh pisem. Kako srečna bo spet, ko se ga osvobodi.

In tako je sklenila, da se bo, pa naj velja kar hoče, sestala s Karaulovim in mu vzela nazaj svoja pisma in sliko. S tem se bo vse končalo. In res je prišla, sicer ne kmalu, ugodna prilika.

V božičnih praznikih so visokošolci po navadi sestanejo za božič.

Takoj v začetku decembra je dospel tudi Karaulov.

Kot osmošolka je bivala Olga pri Zubarjevih. Aleksandra Timofejevna Zubarjeva, zdravnikova žena, je bila prijateljica Natalije Ivanovne. V tej hiši se je Olga čutila kakor doma in živela je po svoji volji: občevali so ž njo kot z odrastlo, saj je bila vendar osmošolka!

Ko je zvedela, da je dospel Karaulov, mu je Olga pisala, naj pride v nedeljo k njej. A obenem so, zanjo čisto nepričakovano, za nedeljo kupili vstopnice za opero.

Po kosilu je odšla Olga z Aleksandro Timofejevno na sprehod in sprehajali ste se precej časa, ko pa ste se vrnili — je sedel v sobi Karaulov.

Karaulov je čakal Olgo.

Olga je bila vsa rdeča od mraza kot zimska cvetka v rdeči jopici. Kako se je je razveselil! Takoj jo je začel spraševati, kaj misli, kako ji gre. Aleksandra Timofejevna je silila Olgo: treba se je preobleči.

Ko pa je bila Olga nared — niti dveh besedic mu ni utegnila reči — so se vsi trije odpravili na ulico.

V pripravnem trenutku mu je Olga povedala vse, kar je imela že ves čas v mislih in tudi, čemu ga je bila poklicala: on ji mora vrniti pisma in sliko.

Karaulov je obstal:

»Res?«

»Hitro dajte, hitro!« je silila Olga.

Odpel si je plašč, segel z roko pod vrat, vzел od tam omot in ga izročil Olgi.

Aleksandra Timofejevna je najela kočijaža in poklica Olgo: bala se je, da se ne bi zakasnile. Olga je prihitela k njej. Ko se je obrnila, njega ni bilo več. Ali na to že ni več mislila. Olga je ljubila glasbo in je bila z opero zelo zadovoljna — poslušala bi jo vsak večer.

Tudi za ponedeljek so dobili Zubarjevi vstopnice in tudi v ponedeljek je odšla Olga z Aleksandro Timofejevno v opero.

Po predstavi pri čaju je pripovedoval zdravnik, mož Aleksandre Timofejevne, vsakovrstne mestne novice in med drugim je pripomnil:

»Kak slučaj! Danes so pripeljali k nam v bolnišnico nekega visokošolca, ki se je obesil... nekega Karaulova. Hotel si je kupiti samokres, a mu ga niso hoteli prodati. Pa se je po noči v gostilni obesil.«

»Karaulov? Nekam znan se mi zdi!« je dejala Aleksandra Timofejevna. Olga pa je molčala. Ni se hotela izdati — ali po vsem telesu jo je spreletel čuden mraz. Vso noč je hodila po sobi in drgetala.

Vsega se je spomnila: prvega veselega večera, »cenzure«, poletja.

»Res?« se je ponavljalo venomer s tako strašnim njegovim poudarkom:

»Res?«

Ali saj ga niti vprašati ni utegnila, saj ona ničesar ne ve, in morda je vzrok kje drugod, ne v njej. Da, saj ga niti vprašati ni utegnila. Misel, da ona morda vendarle ni vzrok, jo je pomirila in proti jutru je zaspala.

In zazdelo se ji je, da sanja: grob . . . iz groba se dviga velik — velik križ — ona ve, da je to Karaulov grob. Sedla je na grob in zaslišala je glas izpod zemlje, glas iz groba:

»O, kako je težkó!«

USODA

1833

... in ...

... in ...

... in ...

... in ...

... in ...

... in ...

... in ...

... in ...

... in ...

DELEŽ

1.

Olga je govorila na »o«.

Olga je imela tri vrste lutk, čeprav se ni z njimi igrala:

Porcelanaste, iz kamna, ki se razbijejo, časopisne, izstrižene iz modnih časopisov,

in lutke iz cunj — njanka Fatevna jih je delala iz krp; eno pa je imela voščeno.

Olga je imela rada rdečo obleko in dve bluzi: eno žolte kanarčkaste barve, druga pa je bila sinje modra in nagubana. Olga pa je imela še eno posebno nočno srajco.

Poleti je vroče v Vataginu.

Olga pa ne ljubi vročine.

Olga se je zelo rada kopala: po desetkrat na dan se je šla kopat, koža na vratu se ji je že kar luščila.

Ali pa se je ulegla na posteljo in razmetala okrog sebe jabolka. Tako leži in čita ves dan, do večera, dokler ne poneha vročina.

In ko je bila še čisto majhna — v tretjem razredu — je Olga med letom prečitala goro raznih knjig, seveda brez koristi — in ko ji je sedmošolki posojal knjige dijak Čerkasov, je bilo med njimi mnogo takih, ki jih je Olga že čitala, a Olga jih bo čitala kot novosti — Turgenjeva, Tolstega, Dostojevskega.

V petem razredu so vse Olgine sošolke nosile z iglo pripete inicijalke svoje »simpatije« — začetne črke imen gimnazijcev, v katere so bile zaljubljene.

Tudi Olga je hotela nositi na rokavu tak monogram in da ne bi zaostajala za drugimi, si je pripela

N. V.

Natalijo Vasiljevno, svojo drago učiteljico ruščine, ki je nekoč ob tromesečju zapisala Olgi »štiri« namesto petice zaradi strganih zvezkov.

V šestem razredu je Marina Zavjetnovska seznanila Olgo z dijakom Visockim.

»Rad bi se z vami seznanil, ker sem Poljak: borim se za svobodo Poljske. A vi ste Ukrajinka — vi hočete osvoboditi Ukrajino.«

To je bilo prvič, da je Olga čula, da je treba nekoga osvoboditi in da se je treba opredeliti.

V sedmem razredu je začela Olga kazati zobe.

Nekoč je zbolela v grlu in zdravnik ji je prepovedal peti. Četrto uro so imeli petje, peto pa verouk.

Razrednica Marija Terentjevna je opazila Olgo samo v razredu in jo je vprašala, zakaj ni odšla v dvorano.

»Grlo me boli.«

»Pojdite pet.«

»Ne grem.«

»Dajte knjigo sem.«

Marija Terentjevna je prijela za katekizem, a Olga ga ne da. Marija Terentjevna ne izpusti.

Začeli ste vleči — ena za en konec, druga za drugi — tako da ste vlekli vsaka na svojo stran.

Katekizem se je pretrgal na dvoje.

»Nemarnica!«

»To se tiče vas!« je prasnila Olga.

Drugi dan so Olgo poklicali k ravnateljici.

Gimnazijska ravnateljica Marija Ivanovna, suha in mršava kakor kokoš, z obrazom kot da so ga posneli z batjuške Aristotelova, a brez vsakršnega okrasa, brez brade in brk: nos kakor čevelj, ustnice kot copate, policijske oči, spredaj brazda, preča, ali kot pravi sama »une raie«, zadaj spletena osmica.

»Koliko ste stari?«

»Petnajst let.«

»Kaj bo iz vas, ko vam bo dvajset let?«

Olga molči: kaj naj na to odgovori?

Ravnateljica je skočila s stola:

»Ostudno, odvratno, hudobno dekle brez vesti in srca!«

»Marija Ivanovna . . .«

»Kako ste se drznili tako sirovo napasti Marijo Terentjevno?«

»Marija Ivanovna . . .«

»Kaj, vi me še prekinjate! Vi, ostudno, odvratno, hudobno dekle brez vesti in srca!«

Ves odmor je morala Olga poslušati to naštevanje.

Olga se je morala opravičiti pred razrednico.

»Marija Terentjevna!« Olga je srečala razrednico, ki je prihajala od ravnateljice, »Marija Ivanovna mi je rekla, naj vas prosim oprostjenja.«

In mirno sta se razšli vsaka v svojo smer.

Ura je minila brez razburjenja. Po zvonjenju so Olga vnovič poklicali k ravnateljici.

»Ali ste se oprostili?«

»Da.«

»Kaj vam je rekla Marija Terentjevna?«

»Stisnila je ustnice in odšla.«

»Kaj?« je planila ravnateljica, »da se mi ne prikažete več v gimnazijo! Ostudno, odvratno, hudobno dekle brez vesti in srca!«

In končalo se je s tem, da je dobila Olga v vedenju trojko.

Ves teden se Olga ni pojavila v gimnaziji.

Poslali so po Natalijo Ivanovno iz Vatagina: obširno se je morala razgovoriti z ravnateljico zaradi Olge, sicer bi Olgo še izključili.

V višjih razredih je učil verouk batjuška Aristotelev, ki so ga nazivali: »tako«, zato, ker je neki dijakinja, ki je molila Oče naš —

»kakor je v nebesih, tako je na zemlji« zaklical: »In tako je tudi v mojem zapisniku« in ji dal nezadostno.

Bil je še drugi batjuška, Svobodin, ki mu je utonila mlajša hči — Potrpežljivi Job.

Na pogrebu, ko se je batjuška plazil vse do pokopališča, do groba, je dejala Olga začudeni Katji, svoji tovarišici:

»Človek mora biti hraber!«

»In pogumen!« je pristavila Olga kasneje, v osmem razredu, ko je prišel čas poskusnih predavanj in so kot prvo v razredu poklicali Olgo.

Zadnje gimnazijsko leto je preživela Olga v Pokidošu pod nadzorstvom tetke Marije Petrovne. Še pred veliko nočjo je Marija Petrovna odpotovala na svoje posestvo in Olga je vse poletje preživela brez nadzorstva. Nekega dne pa je prišla Marija Petrovna po opravkih v mesto in je poklicala Olgo na odgovor, ker je zvedela za njene sprehode v grajskem parku v družbi z dijaki, posebno s Čerkasovim.

»Odkod pa to veste?«

»Saj ti pravim! Ali še ne veš, da imam ves Pokidoš kakor na dlani?«

2.

Tako je od svojih čečic, od ljubljenih obleke, od svoje nočne srajčice, preko nešteti kopeli in monograma Natalije Vasiljevne prešla Olga, drzna in pogumna, h knjigam — k Turgenjevu, Tolstemu, Dostojevskemu — k nekemu nepoznanemu svetu, kjer se je treba za nekaj opredeliti in nekaj osvobojevati, a glej: znašla se je v krogu, ki je ves kakor na dlani. Ta ozki pokidoški krog pa so obletavale klepetavosti kakor peroti.

V teh čenčah pa je bil zadnji, neovrgljiv dokaz za najbolj neverjetne trditve in izjave: »govori se«.

In vsako nezaslišanost, ki so jo raznesli o kakem človeku, pri čemer so, kakor vedno ob takih prilikah, dotičnemu kradli celo čast, so sprejemali kot najčistejšo resnico, če so jo podkrepili z »govori se«.

Pa čeprav se še tako razburjaš in zaklinjaš, nikogar ne boš prepričal in preveril, kajti: »govori se«.

In nikamor se ne moreš skriti.

Pa četudi si tišji kot voda in ponižnejši kot trava, — vendarle, — tisti »govori se« najde tudi tebe, in tvojo tišino in ponižnost prilepi na najostudnejšo podlost in te vendarle osramoti.

Za pogumnega in smelega človeka ostane samo en izhod — iztrgati se iz tega kroga z njegovim poslednjim »govori se« ali pa sam stopiti v ta krog.

Olga je živo občutila to in odločno sklenila: zapustiti gimnazijo in oditi v Petrograd na tečaje.

Ta sklep je bil zanjo sveta, nepreklicljiva zaobljuba.

Ali kako to uresničiti? Iztrgati se iz Vatagina ni kar tako!

Izpovedati se doma — ne, rajši molčati: bilo bi govoričenje brez konca in kraja. Pozneje se bo itak vse pomirilo, vse se bo napravilo, kakor da drugače sploh ne more biti: spoznali bodo, da nimajo vzroka bati se in da je vsako »govori se« nesmisel, a Natalija Ivanovna bo celo ponosna, da je Olga v Petrogradu na tečaju.

Olga to dobro ve.

Ali Olgo vznemirja nekaj drugega: silno težko ji je odpotovati, ne da bi črhnila o tem svojemu očetu. In to je Olgo mučilo neprestano.

Po izpitu se je vračala Olga domov — kraj poti se vzpenja brdo, na hribu pa stoji lesena cerkev — najstarejša v Rusiji, posvečena sv. Eliji, in Olga se je vzpela po brdu in mnogo in dolgo premišljevala.

Hitro bo prišel zadnji izpit, odšla bo v Vatagino, tam ostane do jeseni, v avgustu se spet povrne v Pokidoš po svoja spričevala, a s spričevali — zanjo je to popolnoma jasno — se ne povrne domov, ampak naravnost v Petrograd.

Ali kaj naj poreče očetu?

Z brda se je spuščal proti Olgi starček — romar. Ko je že stal v isti višini z Olgo, je dvignil roko, kakor da se hoče zasenčiti pred soncem.

»Kod vodi pot do cerkve sv. Ilije?«

»Saj ji kažete hrbet!« je vzkliknila Olga veselo in pogledala starca s svojimi začudenimi očmi, »glejte, tam je cerkev!«

Romar pa, kakor da je ni slišal, gleda in gleda in si z roko zasenčuje oči.

»Vzemi s seboj na pot podobo sv. Nikolaja.«

In ne da bi se okrenil, je odšel, odšel svojo pot proti vznožju brda.

Olga pa je stala na vrhu in gledala za njim s svojimi začudenimi sovjimi očmi.

»Vzemi s seboj na pot podobo sv. Nikolaja,« so se vanjo ponavljale starčkove besede.

A njena misel je bila težka kot težka veriga.

Nenadoma pa ji je postalo tako lahkó.

Razumela je — in vse stvari so se obrnile k njej z vedrim obrazom, prepričevalno.

In ko je v Vataginu napočil tisti dan zadnjega tedna v letu — tisti večer, je Olga razodela očetu svoje srečanje z romarjem na brdu sv. Ilije in besede, ki jih ji je povedal starček.

»Nikolaj čudodelnik,« je dejal Aleksander Pavlovič, »zaščitnik mladih deklic!« In se je prekrižal. »Dobro, dobro. Če odpotuješ — tu je tvoja ikona. Ali za na pot je prevelika, pusti jo medtem rajši pri meni, to je blagoslov mojega očeta. Dal pa ti bom drugo. Šel bom v Meženinko, tam ti jo kupim.«

Drugi dan zvečer je imela Olga majhno ikono, podobico čudodelnega Nikolaja. In Olga je vzela z doma s seboj samo to podobico.

Brez besed se je odpeljala v Pokidoš po spričevalo.

In ko je imela spričevalo v rokah, se ni vrnila v Vatagino, temveč je, kakor je že prej vse premislila, odšla naravnost na kolodvor — v Petrograd.

3.

V vagonu se je jezik edinega Olginega sopotnika počasi malo razvezal.

Ko je zvedel, da je Olga stoprv dovršila gimnazijo, jo je vprašal, kaj namerava storiti poslej.

»Vpišem se na univerzo!« je odvrnila Olga in to je bilo prvič, da je povedala z glasnim poudarkom.

»In si boste ostrigli svoje lepe lase? A vam je, recimo, šestnajst let...«

»Šestnajst,« je odgovorila Olga veselo.

Ali zaradi Olgine radosti, ali pa, ker je bil morda njen sosed govoričina, začel ji je pripovedovati o Petrogradu. Kako čudovito mesto je Petrograd, kako lep je v belih nočeh, kako čudežne so te bele noči v Petrogradu, a poglavitno, zakaj je Petrograd tako lep:

»Tam vsega dobiš.«

Olgo je to živo zanimalo.

»A jaz znam prerokovati. Dajte, povedal vam bom bodočnost.«

Olga mu je sprožila roko.

Dolgo je opazoval njeno dlan.

»Trije ljudje bodo igrali važno vlogo v vašem življenju.«

To je Olgi ugajalo.

»In kaj še? Še, še povejte!«

Spet je vzela njeno roko. Spet se je sklonil nad njeno dlan in jo pozorno opazoval.

Nenadoma pa je ves prebledel in spustil roko.

»Nervozen sem,« je dejal in se dvignil. Stopil je na hodnik k oknu.

Olga se je začela bati.

Odšla je v damski oddelek in odprla okno.

V vseprostorju so sijale drobne, goste zvezde. Drobne in goste se niso mogle držati tako visoko, pa so drhte, utripale in padale... po ritmu koles...

... z zvezdami bila posuta je pot.

Blagoslovljena, ti gruda domača! Na tvojo zemljo prihaja po dolgi zimi pomlad in sonce sveti tako silno in jarko, da se zdi, da ni silnejšega in bolj jarkega niti v Afriki, kjer se rodijo črni zamorci.

Tudi zdaj, zvesta, nisi prevarila — in komaj je prišel maj, — je vsa zemlja s polji, z gozdovi in z rekami in z morjem za polji, gozdovi in rekami — morje obljubljen, odkoder se vzpenja bleščeče sonce — zagorela v radostnem jutru, pozlačenem z zvezdno roso, in razprostrl se je neumorni ščebet ranih ptic in razlil se je vsepovsod slavčev spev in polnilo je dušo valoveče šumenje pomladi —.

Vsa pomladna pela je zemlja . . . pela je sleherna travna bilka . . . pel je sleherni cvet na poljani.

* * *

Cesta od postaje do Bobrovbe, starega posestva Čerkasovih, še ni bila naprašena in še ne obraščena s plevelom, tudi ne razrita od vozov, — vodila je skozi gozd, ves srečen v svojem mladem zelenju, tako srečen, kot je bil mladi par, ki je veselo ščebetal v lahkem tarantasu, ki so bili vanj vpreženi čili vranči.

Tri potnice, sedeče v grmu cvetočega španskega bezga — tri sive nočne ptičice, ki so jih prebudili konjski topot in jutrni, mladi glasovi, so dvignile glavice in zobaje drobtinice dolgo gledale za deklico v preprostem slamniku in za njenim stasitim, rjavim sopotnikom v rdeči, v vetru plapolajoči srajci, ki je, vsa tenka, gorela—

Rdeča perot obstreljene ptice reže s šumom skoz gozd.

»Carjevič s carjevno. Bog jima daj sreče!« rekla je prva.

»Na ledini pustil bo glavo!« rekla je druga.

Tretja, najstarejša in slepa, pa pravi: »Ne uteč svoj usodi, sam jo bo izvršil.«

In modre, vse tri, so s krila pobrale drobtinice, da bi jih dale pticam, preko ramen so privezale svoje torbe iz kože, odmolile in se dvignile na pot:

ena — na zapad,

druga — na vzhod,

a tretja — za soncem, oči se slepijo, ne vidiš jih, kam.

Usoda — Nevesta — Pomlad.

Rodion, zaspani konjar, ki so se mu misli pletle ob prazni kočiji, se je nenadoma zamislil: to niso navadne popotnice — to so čaravnice. Pa je oplazil konja z bičem; križal se z vsemi prsti in mrmral pred se: »Kaj bi z godrnjanjem ...«

5.

Bilo je še v zgodnjem jutru in ves dom Čerkasovih z vso svojo družino in z vsem imetjem, ki so ga nagrmadile budne gospodinje, neprestano upirajoč oči v slavne in sijajne prednike, je bil potopljen v sladak globok sen in se ni brigal za to, da bi odprl vrata z balkona na vrt in se ni prav nič vznemirjal, da stoji sonce že visoko nad Bobrovko in da se je vrt že pozlatil v zarji.

Samo psička Kuška, bela kot sneg, je poostrila svoj tanki sluh in se sprehajala po širokem zelenem dvorišču od stopnišča do široko odprtih vrat in je kakor vsi stari ljudje pazljivo iskala s svojimi čuvarskimi pogledi, kje je kaj v neredu:

Zakaj se je enooki Senjka polenil in ne žene živine na polje? Mar ne ve, da je že čas?

In zakaj svinje smrčijo, ko je zdaj za njihove mladice najboljša ura za sprehod?

In kje si že kaj takega videl, da purani molče?

Tako se je, vtikajoča se v vse stvari, spraševala Kuška, potem pa se je še sama po nekem skrivnostnem pasjem navdihnjenju ustavila in se ponižno usedla. Stegnila je zadnjo nogo in zaprla oči, vtaknila je smrček med kolena in pozabila na ves svet.

Najmanj pa ji je bila po volji Nelida Maksimovna, ta zgodnja, stara, starinska gospodinja.

Ugodje pa premaga neugodje in tako je utegnila zaposlena in vsebrižna Nelida Maksimovna že desetkrat preteči pot od hiše do gospodarskega poslopja in kljub svoji naduhi in svoji obilnosti — saj je meril njen obseg skoraj dva metra — ne samo, da ni čutila nikake utrujenosti, ampak je bila, kakor da je dvajset let stresla s svojih ramen.

Že sinoči, ko je mladi Čerkasov — tako spoštljivo so v Bobrovki in daleč naokrog, skoraj tja do Vatagina nazivali visokošolca Vladimira Mihajloviča — naročil konjarju Rodionu, naj napreže najboljše konje za k petrograjskemu vlaku, je Nelida Maksimovna izgubila naduho v predslutnji radostnega presenečenja.

Vrhu tega je v večerno zarjo pel petelin — nekaj novega bo. Ko pa je Vladimir Mihajlovič po večerji, ko je bil pozdravil svojo mater, odšel na balkon namesto v svojo sobo, kakor je to sicer vedno storil, kadar se je povrnil domov na vas, in ko je naročil Nelidi Maksimovni, ki je prišla mimo, naj pripravi sobo za Olgo Aleksandrovno Iljmenjevo, pri čemer se je nehote nasmehnil, je Nelida Maksimovna vse razumela in prišla celo v majhno zadrego, prav zato, ker je do pike vse razumela.

6.

Iljmenjevi in Čerkasovi so si bili sosedje. Nekoč se je govorilo, da z Bobrovke kar z roko že dosežeš posestvo Iljmenjevih — Vatagino.

V resnici pa bi ta roka, nekaj vrst dolga, ne mogla pripadati navadnemu smrtniku, komaj morda kakemu poglavarju-velikanu, ki so se njih grobovi dvigali v obliki holmov sredi široke zelene stepe, preko katere so se nesle pesmi škrjančkov.

In zares: ne računajoč šest ur vožnje po železnici, je bilo treba prišteti še petdeset vrst z vozom, a kadar se je tajal led, pa še sto vrst, — tedaj precej dolga pot in — »roka« je bila tu kar odveč. Poleg tega pa je bilo v tem vendar nekaj resnice in kadar so govorili o sosedstvu Bobrovke in Vatigana, nikakor niso lagali:

*to razdaljo manjšala je
vez prijateljska in dobra -
stara, starodavna vez
med Iljmenjevim in Čerkasovim
še iz mladih let, ko sta služila oba
pri istem polku -
in ko družno sta se bojevala
proti Turkom.*

Ali že nekaj časa sem, tako okoli dvajset, pet in dvajset let, so se stvari predrugačile: razdalja se je vse večala in večala, po smrti starega Čerkasova se je zdaljšala v pravo legendarno sibirsko pot, cesta je bila zapuščena, vse steze so se zabrisale.

In vsi poizkusi oživiti stare čase, oživiti jih kljub nasprotovanju nepojmljive nemogočnosti, so se izjalovili, kakor da je imela sama usoda svojo roko vmes:

med družinama je zrastel
zid visok,
ki je trdovratno branil
njiju zблиžanje.

* * *

Kje pa se je skrival vzrok?

Kako je prišlo do tega?

Pravili so to in ono,
vsakdo trdil je po svoje,
a resnico kdo bi vedel?

Eden: da se radi zajca
sta na lovu bila sprla
Iljmenjev in Čerkasov . . .

Drugi: da sta se v mladosti
sprli Iljmenjeva in stara Čerkaska,
ko nekoč - na nekem plesu -
druga drugi je prevzela
kavalirja . . .

Tretji: čas se pač spreminja,
in četrti: hm, razmere . . .

Vsi pa jasno so čutili,
da ni vzrok ne v zajcu in ne v plesu,
in ne v času, ne v razmerah,
da pač vidnega razloga ni.

Torej: pač ločitev brez razloga.

Ali pa mora biti res pri vsaki stvari neki vzrok?
Ker pa je vse, kar se zgodi brez vzroka, strašno, so ne-
nadoma vsi modruhi in ugankarji treščili z glavo ob
zid in prebujenje jih je toliko izmučilo, da se je vsa za-
deva slednjič tako izoblikovala: Nikoli in nihče se sploh
ni brigal ne za Iljmenjeve, ne za Čerkasove in če bi se
lepega dne zvedelo, da ste se obe družini uničili ali pa
obratno, če bi se našli obe pod isto streho, pri mizi čaja

— to bi bilo vseeno: nikomur bi niti na um ne prišlo, da bi kihnil od osuplosti.

Nelida Maksimovna, pred katero so se postarali starci, pred katero je dorastel Vladimir Mihajlovič, je z vso svojo dušo trpela in ni mogla pozabiti lepe preteklosti, opazujoča z ostrim razumom trpko sedanost. Ker pa ni mogla najti vsemu temu vzroka, je vso krivdo zvalila na mačko:

Mačka je stekla čez pot med Bobrovko in Vataginom!

V Bobrovki je bila neka črna mačka Laska, in glej, nekega dne je Laska utekla z dvorišča in se izgubila. Ko pa se je vrnila, ji je bilo videti, da je nekaj zakrivila in venomer je mijavkala, kakor da bi se opravičevala svoji pokroviteljici, in mijavkajoč je govorila v svojem mačjem jeziku, da jo je nekdo, ki je močnejši kot volja človeka, živali in ptice, da jo je nekdo poslal presekati pot med Bobrovko in Vataginom.

Ko je Nelida Maksimovna, ki ni razumela mačkine pripovedi, videla, da gre vse narobe, je sklenila Lasko kaznovati, da se ne bi še v bodoče potepala, ali to kazen je venomer odlašala, ker se ji je mačka smilila, kajti zelo jo je imela rada.

In ko je nekega dne trdno sklenila, da bo po vseh pravilih izvršila kazen, in ko je že pripravila svežih šib, tako svežih, da bi si mogel ž njimi do kraja izšibati i golo kožo i krzno, je nenadoma umrl stari Čerkasov, Mihael Dimitrijevič, in tistega večera že tudi ni bilo več mačke: kar izginila je.

»Kam?«

»Zakaj?«

»Že spet na potep?«

»Saj, saj, — da bo spet preletela cesto in priklicala nesrečo.«

»Reši nas, milostna, presveta Mati božja, daj nam, da bomo vsi siti in zdravi in srečni, daj, da bo blagoslov v naši hiši in mir in pokoj, čuvaj nas ognja, nagle smrti in urokov!«

Nelida Maksimovna je jokala, vroče je molila iz vsega svojega srca, mučila se je ob misli na svojo drago mačico in jo dolžila, da ji je ona s hudim povrnila vso njeno ljubezen — saj jo je bila naučila postiti se v postu in uživati govedino na prvi mesni dan — in da se ni mogla nič drugega izmisliti kot samo razdor, s katerim je zrušila njeno ubranost.

* * *

Dvoje željá je gojila stara gospodinja: oženiti Vladimira Mihajloviča z Olgo Aleksandrovno in spraviti ga z njegovo sestro Varjo — dvoje globokih željá, ki sta ji koreninili čisto sredi srca, in laže bi ji bilo umreti kakor ne verovati v njih uresničenje; karte so ji prerokovale ta dva dogodka, sanje so ju napovedovale.

Vladimir Mihajlovič je dve leti starejši od Varje. Ko sta bila še otroka, sta vedno tičala skupaj — še voda ju ne bi ločila. Pa, glej: ko sta se nekega dne igrala razbojniško igro, ga je Varja udarila po obrazu. In od tega dne je brata dobesedno nekaj odtrgalo od sestre: drug drugemu sta se popolnoma odtujila in šla čisto vsaksebi, Bog ve, kolikokrat je poskušala Varja prva pričeti razgovor, ali zaman. Največ, kar je storil, je bilo to, da je bil do nje vljuden, a samo to. Odkod to odtujenje?

Iz maščevalnosti?

Ne, te lastnosti nisi opazil na njem. O, pač, zanj je bila zelo značilna neka poteza: nenavadno oster spomin:

*Spominjajoč se kakęga dogodka,
je vnovič spet živó začustvoval,
kot da se tisto pravkar je zgodilo.*

Ali, saj je bilo že tako davno, kar ga je udarila Varja!

Nelida Maksimovna je vse poizkušala, da bi ju spravila, ali opravila ni ničesar.

Lansko leto jo je nenadoma pomračila misel, da se tudi v tej stvari očituje mačkin vpliv in da bi se morala že vendar osvoboditi oblasti te nevhvaležne in hudobne živali; zato je sklenila mačko pokončati. Ali kako to izvršiti?

Išči jo, kolikor hočeš — ne najdeš je. Lóvi jo — le kako jo vloviš?

Preostalo ji je še edino sredstvo, preizkušeno in sigurno, ki ga pa ni uporabila že mnogo — mnogo let, ker je — grešno.

Iz voska je zgnetla Laskin lik, z volneno nitjo je trdo prevezala lik, pri vsakem vozlu je spregovorila besede, ki so v rabi ob taki priliki, ko pa je nesrečno stvarco omotala v te začarane okove, jo je počasi sežgala na nizkem ognju.

In je pobožno molila in čakala, kaj se bo zgodilo.

Ni še minil dan, pa je prišel enooki pastir Senjka s pritožbo proti kravarki Agrafeni in prinesel je vest, da je videl Lasko v strašnem stanju — vso odrto in stlačeno — mrtvo.

»Slišiš! Mrtvo?! Še je pravica na svetu.«

Nelida Maksimovna je samo ploskala z rokami od prevelikega veselja, ki jo je kar dušilo.

In enooki Senjka ji je dal šape in rep in še nekaj kar je sličilo Laskinem smrčku — evo dokaza! Pastirju

je obljubila pol rublja, šape in rep pa je sežgala v peči
— slava Ti, o Gospod!

*In glej: ko začenja slavec svoj spev,
ko cvetje gre v prvo razcvetje -
prihaja Olga v Bobrovko.*

Olga, Varjina prijateljica, bo vzela Vladimira in
prinesla bratu in sestri spravo.

In zdaj si že ne želi ničesar več; zdaj starka lahko
mirno léže v grob.

7.

Pripravljajoč sobo v paviljonu in znašajoč vse, kar
bi bilo potrebno za Olgin prihod, si je Nelida Maksimovna predstavljala, kako se bo vse izvršilo kar najlepše — dostojno, hvalevredno in veselo in cesta med Bobrovko in Vataginom se bo zravnila kot namizni prt. Napravila bo sijajno ženitovanjsko gostijo. Olga bo za vedno ostala v Bobrovki, a potem — to pa je naj-sijajnejše — se bo po Bobrovki razlegel otroški krik in mali Čerkasov bo pritekkel k njej in pripovedovala mu bo pravljice in bajke in mu dajala medene kolače.

Treba je povedati, da je znala tako izvrstno napraviti te medene kolače, da je vsakdo, kdor jih je samo pokusil, pa bodisi ob pravem ali nepravem času, tešč ali sit, od samega zadovoljstva pozabil vse besede, i ruske i neruske in obdržal v spominu samo te čudovite medene kolače — slajše od jabolk in malin — vir življenja — ali pa se jih bo, presenečen od te medene slasti, spominjal vse življenje in bo dobesedno kar skoprneval od začudenja.

In po take kolače bi pritekkel mali kodrolašček Čerkasov.

Kočija je privozila pred velika vrata, zavila mimo hiše na dvorišče in se ustavila pred paviljonom.

Nelida Maksimovna je pritekla k oknu. Ali noge je niso držale več, kar spodneslo jo je. Usedla se je in spustila iz rok poln lonček marmelade.

»Mati Egliška, Mati Kazanska, Mati Astrahanska, reši in varuj nas hudega in čuvaj nas nenadne smrti. In ti, sveta Atoška gora, odvrni od nas zlo in stoj mi v pomoč!« je starka zmedeno šepetala in pobirala črepinje po tleh, ne vedoč, kómu naj se pokloni, kóga naj prepriča z besedami in pokliče na pomoč proti prihajajoči nesreči. Proti nesreči? Seveda: nesrečo so napovedale te drobne črepinje.

In vsa se je tresla, kot se je tresla že takrat, ko je bila še majhna deklica in ko se je, braneča svojega starega gospodarja pred muhami, po nerodnosti dotaknila njegovega temnega orlovskega nosu.

»Otni nas, Vsegamogoči, in Ti, presveta Mati božja! Saj ne želim drugega kot miru vsej hiši in vsem, ki v nji bivajo!«

Z radostnim smehom so se odprla vrata na stežaj in oglušila mrmranje stare gospodinje.

8.

Ne glede na to, da so si bili nekoč Iljmenjevi in Čerkasovi dobri prijatelji, so se njihovi otroci, ki so hodili v šole v istem gubernijskem mestu, v Pokidošu, seznanili sami od sebe. Olga in Varja ste hodili v isti razred in živeli v istem zavodu, znanje s Čerkasovim pa je nastalo šele mnogo pozneje.

Olga je vsako nedeljo, ko se je vračala iz cerkve v zavod, opazila visokega črnega gimnazijca, ki jo je ne-

prestano srečaval na ulici, — gimnazijec je to storil tako: hitro se je izognil Olgi, a takoj se je spet obrnil in ji šel nasproti.

Ta srečanja so se vršila dve zimi.

Olgin bratranec Saša Krasnopoljski, ki se je udeležil izleta ob zaključku šole, je pozneje pripovedoval Olgi, da mu je dejal neki dijak:

»Ljubim te in tudi tvojo sestrično ljubim — tako lepa je!«

Ta dijak pa je bil prav tisti črni gimnazijec, ki je srečaval Olgo vsako nedeljo — Vladimir Čerkasov.

Kmalu potem je Olga obiskala svojo prijateljico — sošolko Katjo Kozlovsko. Obe ste hodili v peti razred in se skupaj pripravljali za izpite. Spremljajoč Olgo se je Katja še zagovorila pri vratih. Katja je bila že zaljubljena in je silno rada klepetala. Poznala je vse mladiče, dijake, visokošolce in častnike.

Bil je jasen, tih dan. Tih, topel veter je nežno božal lica in se mehko poigral z lasmi.

Olga je preslišala Katjino čenčanje — nenadoma je zazvenel od nekod prav iz bližine tisti tuji glas, ki ga je morda samo ona slišala spomladi — nekaj mehkega, kot da jo nekdo kliče daleč sredi polja, nekaj, kot da bi zapelo — pesem brez besed, zateglo, strastno . . . Kar nečloveški je bil ta glas in v srce je prišla žalost in dušo je prevzel nemir — šla bi nekam daleč — daleč, v brez-kraj, v brez-ciljnost, samo šla bi venomer, venomer dalje.

In glej: mimo je prišel tisti črni visoki gimnazijec.

»To je, veš,« je dejala Katja, »Vladimir Mihajlovič Čerkasov; lep je, da malo takih!«

Olgo pa je prevzela radost, da je ona — »simpatija« temu gimnazijcu, ki »je lep, da malo takih« in da razen nje nihče ne ve o tem.

Zadovoljna in vesela se je vračala Olga domov v svoji rjavi obleki s črnim predpasnikom, nagajivi veter ji je razpletel težko plavo kito, ta glas pa ji je zvenel tako od blizu — glas kakor pesem pomladi.

Skrivnostna in nema nedeljska srečavanja so prenehala.

Ali Olga se je spominjala črnega gimnazijca.

»V Petrogradu,« — Petrograd pa se ji je zdel nekaj izrednega, neki pravljичni raj, kraj večne pomladi — »tam v Petrogradu živi dijak, ki misli name še mnogo bolj kot celo moja mama.«

Šele naslednjo pomlad je Olga srečala Čerkasova. Šla je obiskat svojo prijateljico, pa ga je opazila na mostu: pogledal jo je in — kakor da se ji je nasmehnil. Tako se je vedno nekam smehljaj, kadar je koga opazoval nepremično in s posebnim namenom.

Zdel se ji je še bolj črn in pomislila je: »Tam v Petrogradu pa menda res potemniš.«

Za božič so dijaki priredili večerno zabavo. Na tej zabavi je bratranec Saša Krasnopoljski predstavil Olgi Čerkasova.

In tako sta se spoznala.

In čeprav nista ta večer spregovorila niti besede — Olga je bila oblečena zelo odlično, v sinjo bluzo, in je ves čas plesala, a Čerkasov sploh ni plesal — od tega večera dalje sta se pričela zblíževati.

Spomladi, ko so spet prišli dijaki v Pokidoš, so se začeli voziti v čolnu.

Kadarkoli se je teh voženj udeležila Olga, se je pojavil tudi Čerkasov. Vedno jo je pospremil domov.

Bil je celih pet let starejši od nje, ali trepetal je pred njo kot šolarček, sprva se še upal ni prihajati k njej in jo je poklical po kakem svojem tovarišu, šele kasneje se ji je kar sam približal.

Po navadi sta se po poti razgovarjala o Petrogradu.

»Kmalu, kajne, boste dovršili gimnazijo? In potem?«

»Šla bom v Petrograd na vseučilišče.«

Čerkasov se je strinjal z Olginim sklepom in ji začel posojevati knjige in jo vedno spraševal, kaj ji je ugajalo. Turgenjev in Tolstoj sta Olgo kar opajala, medtem ko so jo knjige o agrarnem vprašanju dolgočasile, še prečitala jih ni.

Olgine prijateljice — Katja Kozlovska, Lida Olenjina, Marusja Ivanovičeva in Liza Miloradovičeva so bile vse zaljubljene v Čerkasova in ji šepetale na uho:

»Kako je lep!«

Nekega dne, ko so pristali k bregu, — Olga in Katja ste skočili na kopno, je Čerkasov privezoval čoln: visok, v beli bluzi, z nazaj nagnjeno glavo, ves kakor »na sliki«.

Olga se je nehote ozrla nanj in pomislila:

»Zares, lep je, kako je lep! In roke ima prav tako majhne kakor jaz, samo da so rjave.«

»In, poglej, Olga, kake oči ima,« je dejala Katja, »nihče nima tako velikih in temnih oči kakor on.«

Poleg tega, da so čolnarili, so hodili tudi na sprehode v mestni vrt. Kadarkoli se je teh sprehodov udeležila Olga, je prišel tudi Čerkasov.

Ko jo je zagledal, je ves pobledel. Vsak Olgin pogled, vsak njen korak, vsaka njena beseda so imeli zanj globok pomen. Tega tudi prikriti ni mogel, vsi so vedeli.

A za Marijo Petrovno, pod katere nadzorstvom je Olga živela v Pokidošu, je bila to pripravna snov za čenče: Kadarkoli je prišla v Vatagino, je pripovedovala stari Iljmenjevi, da hodi Olga poslušat slavčke — pa ne s prijateljicami, marveč s svojim slavčkom — ali nič hudega, on utegne biti dobra »partija«.

Ko je imela Olga že vse izpite in se je vrnila domov, se je pričelo dopisovanje.

Že v prvem pismu je Čerkasov razodel Olgi vso svojo zgodbo.

Že dolgo pozna Olgo. Ko jo je prvič videl v gimnazijski cerkvi — ona je bila takrat še majhna deklica — mu je v srcu nekaj vztrepetalo in vprašanje vsega njegovega življenja je bilo že rešeno. Blazno se je bil vanjo zaljubil. In odslej ji je neprestano sledil, venomer je iskal kraje, kjer bi jo utegnil videti. Med izpiti jo je čakal na bulvarju, in kadar je šla mimo, je hotel vedno vstati s klopi in ji povedati rečenico, ki jo je že davno znal na pamet: oprostite mi, tako rad bi se z vami seznanil, pa ne vem, kako naj to napravim. In božično večerno zabavo je priredil nalašč zato, da bi se z njo seznanil. Kaj mu je na njej tako ugajalo? Vse. Posebno pa oči: zaradi njihove čistosti in nedolžnosti in še zaradi nečesa, kar sploh ne gre v besedo.

Ko je prejela Olga prvo pismo, je med drugim pomislila: »A glej, domači in tetka so mi govorili, da imam sive in grde oči in da bi jih morala pogosto zakrivati!«

Dopisovanje je trajalo celo leto. Olga je redko pisala. Pričakovala pa je njegovih pisem. Vsa je hrepenela po življenju v Petrogradu.

Olga je imela samo eno željo — čimprej dovršiti gimnazijo in pričeti to omamno življenje v Petrogradu, kjer živijo vsi resnično življenje, ljudje, krožki, vse.

To zadnjo zimo svojih gimnazijskih let je bila Olga članica nekega dijaškega krožka, kjer ji pa ni prav nič ugajalo. Na prvi seji tega krožka so postavili vprašanje: »Ali je Bog, ali ga ni?«

Gimnazijci so ga zanikali, Olga in druge dijakinje pa so trdile, da je Bog. Tedaj je osmošolec Verigin nenadoma izjavil, da je vprašanje rešeno:

»Večina glasov se je izjavila, da Boga ni.«

Olga se je uprla: večine vendar ni biló. Ali Verigin se sploh ni brigal za njen ugovor in je zaključil: Boga ni.

Drugo vprašanje:

»Ali se sme nositi steznik in plesati?«

In spet so z večino glasov sklenili:

»Nositi steznik in plesati je nenravno.«

Ko je bila prejela spričevalo in zlato medaljo, je Olga odpotovala v Petrograd in se vpisala na predavanje Beštrževskega.

V Petrogradu se je hitro našla s Čerkasovim.

On je storil zanjo vse, česar koli ga je naprosila.

Vedla se je napram njemu prosto in neprisiljeno, ne umevajoč čuvstva, ki se mu je ob vsakem srečanju z njo vse globlje rezalo v srce in je vedno močnejše preplavljalo njegovo dušo.

Olga ni še nikogar ljubila in ni mogla podoživljati take ljubezni, ljubezni, v kateri pozabljaš sebe in vse okrog sebe, čas in kraj, in ki vidiš v njej in samo v njej ves svet, vse stvari.

Kaka sreča za Čerkasova, da je Olga na njegovi zemlji, v njegovem domu — glej, zdaj sedi in pije čaj, kako ga gleda, in ti pogledi spreminjajo ves svet v samo lepoto, v samo srečo! Kaj, ali je mogoče, da so v tem malem paviljonu tako bogate sobe? — vse do današnjega dne ni bil tega opazil. Saj nič ne vidi, nič ne sliši, samo njo gleda, samo njo poslušá.

Čerkasov je stopil iz paviljona: tako je obstal tam, kjer se je ustavil in še začutil ni, da se je udaril z glavo ob naddver, ker se je bil pozabil pripogniti. Saj si kar ne upa verjeti, da je ona res tu.

A kaj bi se zgodilo, če bi bil zamudil vlak? Brez njega bi prav gotovo ne bila prišla. On jo je poiskal v vagonu in jo pregovoril — ona se je hotela peljati naravnost v Vatagino.

No, nekega dne, je za trdno pričakoval, bo prišla kar sama od sebe, nenadoma, brez napovedi.

Kako je srečen!

»Vladimir Mihajlovič, ali ste že pozabili žvižgati?«

Olga se je preoblekla: zdaj si je nadela lahko rožnato bluzo, in videti je prav taka kot takrat v Pokidošu, tam za vrtnimi vrati... takrat, ko je pela pomlad...

»On je naš slavček,« je odvrnila Nelida Maksimovna, ki je bila zdaj še bolj zaposlena kot prej.

Olga ji je bila po srcu: visoka, rdečih lic, črnih obrvi — tako ženo si je predstavljala za Čerkasova: ta je bila zanj kakor umerjena.

Samo nekaj je starko motilo: Olga je imela kratko postržene lase.

»Hočete, da vam žvižgam iz Fausta?«

Čerkasov vam je zažvižgal, kar ste hoteli, celo arije, ki jih ni zmožel nihče drugi.

»Ne, ne, raje iz Demona! Ali se še spominjate, kako je bilo v Marinskem gledališču . . . vi, jaz in Zina?«

Ko so šli z doma na polje, je Olga začela pripovedovati poslednje doživljaje iz Petrograda—o aretacijah.

Vse to je bilo njej nekaj novega in nad vse važnega.

In že se ni več smejala, kot se je smejala po poti, oziraje se na gozdove, ki se jih je tolikokrat spominjala po zimi v Petrogradu v pogovoru s svojo prijateljico, dijakinjo Zino Raševsko.

10.

V Bobrovki zdaj niso več klicali k zajutrkju ali h kosilu z zvonjenjem, kakor nekoč; zdaj je vabil ostri glas Nelide Maksimovne, ki je prihajal iz njenih usten, zoženih v obliki srca; starka se je vsakokrat čez mero visoko stegovala po prstih svojih nog.

In razlegel se je tako prodirljiv glas, da se je vsa perotnina, kakršnakoli, od gosk do piščet razbežala na vse strani kakor pred potuhnjenim psom Sokolom ali pred čmernim Bujanom, ki je v vročih dneh ves divji preganjal ptice, misleč menda, da so ptice in bolhe isto.

Zdaj, ko je prišla ura, je Nelida Maksimovna, ki se je hotela postaviti pred gosti, spustila iz sebe tak silovit brlizg, da je celo jastreb, ki se je že naslajal ob preži na purana, odletel in zakrožil nad železniško postajo, kjer je svojo jezo prav po jastrebje stresel na zaprašen slamniki neke lepe deklice, ki je, čakajoča na vlak, hodila gori in doli vzdolž rumenega postajniškega poslopja.

Toda videti je bilo, da se ni nihče zganil na klic Nelide Maksimovne in na jastrebovo roganje, ki se je razpelo preko neba kot puhast oblak, pa tudi prav tako naglo usahnilo, — samo sive ptičice, vse zalite z

žitnimi zrcni, ki so jih pozobale na skladiščih žita, samo vrabčki so nenadoma prileteli pod streho postaje in se zbrali v obliki nekakega grba ali monograma in tako nadomestili električne žarnice, ki jih ni bilo.

In kakor prej se je nebo razneževalo v svoji globoki modrini, da bi moral biti človek res iznajdljiv, če bi si mogel umisliti še lepšo modrino, in sonce je na dnu starega ribnika, kjer so nekoč švigali plemeniti jesetri in brkati somi, — ki zdaj še vedno živé v blatu (in kadar se pripeti kaka nesreča, sanja o njih vrtnar Grigorij) — majsko sonce je vroče pripekalo in s svojo močjo kuhalo vrag vedi kaj.

Fjodor Falaleič, bivši upravitelj, ki je živel v Bobrovki kot nekak bližnji sorodnik, resen človek, od vseh spoštovan, ki so mu, ko je zapustil službo, prinesli kmetje v dar ikono in zlato medaljo, si je domišljjal, da je velika vodna žaba, se usedel na majhen splav in je važno gladeč z dolgimi tenkimi prsti svojo sivo brado, zakvakal kot živa žaba.

Na drugem koncu ribnika, kjer stoje vrbe, so Kuzemka, Artjuška in Kuprjaška pa mali Evgenjka in Vasjutka slekli svoje srajčke in se spremenili v zamorčke; kot živi vragci so z vikom in krikom lezli drug na drugega — da bi drug drugega pohrustali do kosti.

Tako se je vse pretvarjalo in spreminjalo, ali kaj drugega naj bi se vendar dogajalo tega lepega veselega popoldneva.

Že cela ura je minila, kar jih je Nelida Maksimovna poklicala k obedu, a v jedilnici so brenčale samo muhe, in site, da bi se kar razpočile, so se dremajoče usedale na stare slike — na konje in gospe v sinjem, ki so se sprehajale s svojimi kavalirji po dvorcu, skritem v zelenju, —

na pisane ptice in morske ribe, od katerih je vel
vzduh po morju.

In šele tedaj, ko se je snežnobela Kuška, ki se je
dovolj naspala na sončku, dvignila z mehke trave in se
oprezno stopajoč po svojih občutljivih šapah, zadovoljna,
da bo prišla pravočasno — saj ji ne bi nič škodila dobra
južina —, prijazno poklonila vsemu živemu dnevu in se
odpravila k stopnišču — šele tedaj so se odprla vrata
v jedilnici na stežaj.

* * *

Helena Stepanovna Čerkasova je vse razgibala ne
glede na to, da je bila stara, majhna in drobna in da je
zavzemala malo prostora, — pač po neki notranji sili in
ne da bi ganila s prstom. Pod njenimi živimi očmi je vse
nenadoma oživel in zašumelo, z jedi, ki se je že davno
sesedla, je, o, čudo, spet dahnila dišeča, gosta para.

Za Heleno Stepanovno je pridrsal Fjodor Faleleič
v svoji paradni obleki, odišavljen z vonjavami, s ka-
terimi se je rosil na velike praznike, na godovne dni
in vselej, kadar se je šel fotografirat.

Olga je vstopila spet s tistim mladostnim, nalezljivi-
vim smehljanjem, ki vpliva tako, da se moraš še ti brez
vzroka smejati. Za Olgo pa Vladimir Mihajlovič. Po-
slednja je prišla Varja, črna in vitka kot njen brat. Nje-
ne kretnje pa so razodevale izmučenega človeka, ki mu
noge odpovedujejo in ki vendar mora stati in hoditi.

»Čemu? Zakaj? Česa potrebujejo?«

To so muhe mrmrale, — ne več šumele — mrmrale
so nezadovoljne, ker jih je splašilo ropotanje s stoli,
klopot korakov prihajajočih ljudi, ki so se po uvodnih
pozdravih razposedli okrog mize in odgnali muhe.

Pahomič in Terentij, stari slugi, ki sta videla v
svojem življenju mnogo stvari, ki jih do smrti ne po-

zabiš, sta se držala skrajno ponosno, izražajoč s svojim vedenjem tisto dostojanstvo, ki pritiče vsaki odlični hiši in ki preide nehote na vse žive in mrtve stvari.

Snežnobela Kuška, ki se je pravkar pritihotapila v predsobo, se je, zaslutivši vihar, vrnila v vežo in smuknila v kuhinjo, kjer se je srečno prikradla do glavnega kuharja Lavrentija Mokejiča, ki je pripravljajl neko tako izredno duhovito jed, da se je celo njemu zdela nemogoča — Kuška je zbežala za trenutek na svež zrak. Stisnila je rep pod brco kuhinjskega pomočnika Kondratija, ki je s cigareto v ustih prav po kuharsko zmerjal pomagača Astaško in potem otresel pepel, švignila je kakor blisk po koridorju na stopnišče, odtod v Varjino sobo, kjer je potrpežljivo čakala ugodne prilike za tečno kosilce.

11.

Tak je bil običaj: kadar je sedel za mizo gost, so potekale ure šumno in v hrupnih razgovorih.

Helena Stepanovna je venomer govorila, ne brigajoč se za druge. Nikomur ni dovolila govoriti. Oči so ji begale nemirno živo, poskakovala je na stolu kakor na konju, vilice v njeni krhki roki so skakale in se pobliskavale kakor jegulja in besede so ji vrele čudovito hitro, kar trkljale so se in žvenketale.

Helena Stepanovna se je spravila nad Olgo in jo zasipala s vprašanji o Petrogradu, o skupnih prijateljih, kamor je sicer Olga imela dostop, čeprav ni tja nikoli šla, o Vladimiru Solovjevu, ki je bil prijatelj njenega rajnkega moža, o katerem je Olga nekoliko pač slišala, ali ni čitala niti vrstice iz njegovih del, in o mnogih drugih stvareh, ki Olge sploh niso zanimale.

Pravzaprav pa je bilo tudi Heleni Stepanovni vse to malo mar, in vpraševala je samo zato, da je obnavljala spomine na veselo in bleščeče petrograjsko življenje, kjer je njen pokojni mož blestel na plesih in večernih prireditvah in bil tako očarljiv, da so se vse dame ob srečanju ž njim onesveščale.

»Onesveščale so se,« je rekla Helena Stepanovna, kakor da se še sama čudi temu dejstvu, ali o tem je bila globoko prepričana in je govorila na dolgo in široko.

Njeni spomini na moža pa se niso zabrisali, marveč so z vsakim letom privzeli še ostrejšo jasnost in z vsakim letom so na svetlo priplavale še nove in nepričakovane podrobnosti, ki bi pokojniku, če bi vstal iz groba, kar ušesa zdaljšale, ali pa bi se križal brez konca in kraja.

Ali ljubezen je pač taka — ona je najiznajdljivejša pripovednica.

Spominjajoč se plesov in svečanosti je Helena Stepanovna pripovedovala vse petrograjske spletke, ki so prisilile starega Čerkasova, da je izstopil iz službe in se nastanil v Bobrovki, kjer so jima napočili dnevi popolne in neskaljene sreče, kjer sta se čutila kot naj-srečnejša človeka na zemlji.

Ko je bila Helena Stepanovna tako poklicala v spomin svojo prošlo srečo, nakar je po navadi zaključila svoja spominjanja, je zdaj prvikrat ustavila svoje oči na Olgi, in ko je s pogledom zdrsula preko njenih kratko ostrizanih valovitih las, ki so komaj zakrivali vrat, je ta hip tako poskočila s svojim krožnikom, da je ubogi Fjodor Falaleič, ki se je pravkar spravil na kokošje bedro, da bi ga kar najslastneje oglodal, ves prestrašen skoraj pogoltnil kost in se brez besed začel daviti. Sicer pa je ob tej nezgodi hitro priskočil na pomoč Lavrentij

Mokejič, ki je vedel za neko posebno točko na hrbtu pod lopatico, po kateri je treba samo malo bolj krepko udariti, in vsak predmet, ki se je bil zataknil — bodisi kost ali koščica — je takoj zdrknil naprej, ali pa je, kar se je zgodilo bolj redko, poskočil kar nekam na dno črev, da ni zapustil več nobenega sledu za seboj. Ker pa so se slične nezgode dogajale neprestano, ni kuharjevo delo vzbujalo niti najmanjše osuplosti.

Pahomič in Terentij sta opravljala službo tako dostojanstveno, da, še bolj dostojanstveno, ker so se v pripovedih Helene Stepanovne bliskale same najimenitnejše osebnosti. O, takrat so bili sijajni in zavidanja vredni časi, ne pa take budalosti. »Ej, ne dočakava več takih časov,« sta sama pri sebi mislila Pahomič in Terentij, »razen, če nama Bog dodeli na drugem svetu prav tako službo.« Sumneča Helena Stepanovna se ni mogla pomiriti, dokler ji nisi pojasnil zadnje potankosti — kar si spregovoril, tega se je držala, tak je bil njen red — in si nikakor ni mogla misliti, kaj bi dejal rajnki Mihael Dimitrijevič, če bi videl Olgo brez njene težke, svetloplave kite.

Vladimir Mihajlovič se je vmešal v pogovor in sklenil povedati vso to, kakor se je izrazil, razburljivo zgodbo o kiti.

* * *

Ko je Olga dospela v Petrograd, ji je ostalo še dvanajst rubljev. Vsega skupaj jih je imela trideset, ali osemnajst jih je potrošila za vožnjo. Prve dni sploh ni obedovala — en filipovski kolaček — to je bilo vse. Pisati domov ji je branila misel, da bi jo utegnili zavrniti, poleg tega pa bi pomenila vsaka prošnja domov neke vrste uklonitev, zato je odločno sklenila: od trenutka dalje, ko je nastopila proti vsem, ne strašič se

nepriilik, s katerimi so jo plašili doma, vztrajati do konca.

Njena tovarišica Finikova, ki si jo je Olga vzela za zgled — Finikova je nosila sinjo katunasto bluzo z graškom brez kakega okraska — Finikova je opozorila Olgo: »Daj si ostriči lase, plačali ti bodo.«

Pa sta se odpravili k lasuljarju na sedmi liniji.

»Hočem si dati ostriči lase,« je dejala Olga.

»Kaj?! Te lepe lase? Nemogoče!«

»Vseeno. Izpadajo mi.«

»Dam vam zdravilo in nič več vam ne bodo izpadali.«

»Ne, hočem, da mi jih postrizete,« je Olga vztrajala pri svojem.

»Dobro, ali da se ne boste kesneje jezili name.«

»A koliko mi plačate za lase?« je vprašala Olga, ko so jo že ostrigli.

»Pet in dvajset rubljev.«

»O toliko!« je pomislila Olga.

Od lasuljarja se je Olga napotila iskat Čerkasova; sicer je vedela za njegov naslov, ali dozdej ga še ni utegnila poiskati — toliko je imela letanja zavoljo sobe in predavanj. Čerkasov je stanoval v bližini, v Zverinski ulici.

Ali, kaka neprilika: njega ni bilo doma, šel je h kosilu. Olga je sklenila, da ga počaka.

Na postelji je ležala njegova dolga dijaška bluz. Olga si jo je oblekla.

A tedaj se je vrnil Čerkasov. Kako se je vzradostil.

»Kaj? Tako lep dijak sedi pri meni?«

Olga mu je povedala zgodbo o lasch, ali on jo je komaj poslušal — tako je bil ves srečen, da je zagledal Olgo.

* * *

»Kita je bila nenavadno dolga,« se je razvnel Čerkasov, kakor da gre za nekaj nad vse važnega, za neko žalitev, s katero so bili ranili Olgo, »to je bila kita, kakršno opevajo v pesmih. Tisti nesrečni lasuljar pa jo je odrezal čisto pri korenini in še traku ni snel. In to za borih pet in dvajset rubljev!«

»Vsa vaša predavanja na univerzi ne odtehtajo enega takega laska!« je poskočila Helena Stepanovna, ki se je vnela hitreje kot kresilna goba.

»Nikoli si ne odpustim: poiskati bi vas moral. Kaj ni to greh? Saj ste vedeli za moj naslov, saj ste mi obljubili, da me obvestite . . .«

Očitajoče se je ozrl na Olgo, vrgel prtič od sebe in vstal od mize.

Helena Stepanovna, ki je trepetala za sina kakor že svoj čas za svojega moža — kako presenetljivo sta si sličila po izrazu in kretnjah — ga je skušala pomiriti.

»Olga ima tako čudovite lase, veruj mi, drugo leto ji zrastejo še daljši. Čula sem, da je treba kedaj pa kedaj prav tako na kratko postriči lase — zdravniki to priporočajo.«

»Ne, razumem, da človek ne piše domov . . .«

»Pa saj ji zrasto še daljši,« je zatrjevala Helena Stepanovna, »do pasu ji zrastó.«

»Torej, tudi traku ni snel!« se je vznemirjal Čerkasov in stopal po sobi tako trdo, da je žvenketalo posodje.

»Tak nehajte že, Vladimir Mihajlovič!« Olga je planila in udarila po mizi. Čerkasov je pobral svoj prtič in se takoj usedel.

Temne oči so mu zabliskale in pordele od misli, ki se je v njih vžgala: niti za trenutek ne zapusti več Olge,

na vsak njen korak bo pazil, povsod ji bo sledil, dom ji bo, brat in mati.

»O, Olga Aleksandrovna, že davno sem vas hotel vprašati,« se je k Olgi dostojanstveno obrnil Fedor Falaleič, ki je izkoristil nastalo tišino, »in prosim vas, da mi velikodušno oprostite moje predrzno vprašanje. Vi kot petrograjska prebivalka, ki bivate tako rekoč pri izvoru vsega dogajanja, vi gotovo dobro veste: ali je res, kar trdijo, da Sredozemskega morja ni več?«

Vprašanje je bilo tako nepričakovano, da je Olga visoko dvignila svoje črne obrvi in se za hip zmedla, ko pa se je spomnila, kaj ji je bila pripovedovala Varja o svojem čudaškem stricu in o njegovih čudaštvih, nad katerimi so se zabavali še v zavodu, se je pomenljivo spogledala z Varjo in veselo odvrnila:

»Ne, to že ni res, Sredozemsko morje je še vedno.«

»Tako?« je Fjodor Falaleič pokimal z glavo. Dvignil je prst in jezno zapretil Lavrentiju Mokejiču, ki je stopil izza vrat, da bi videl, kako bo šla gospodi v slast jed, ki jo je bil pripravil po vseh križih in težavah, pa tako, da si lahko vse prste oblizneš.

Olga, ki se ni več mogla premagovati, se je tako glasno zasmejala, da je celo Varjo, ki je ves čas molčala, prevzela veselost, snežnobela Kuška pa je izkoristila ta trenutek in se, ne bodi lena, vtihotapila v jedilnico.

Samo Čerkasov se je razburil.

»Uh, te budalosti,« je zagodrnjal.

»Kaj pa oni zvitorepec,« je Fjodor Falaleič prikimal zadovoljno, »ki je hodil okrog z načrtom, kako bi združil Volgo z Dnjeprom — za tri rublje?«

Ali zdaj je usoda neizprosno povrnila: Helena Stepanovna je planila čisto nepričakovano, — spomnila se je, da bi se že davno moral vrniti upravitelj, ki je šel v

mesto zaradi razsodbe o nekem spornem senu — bila je to že precej stara zadeva, ki jo je pričel že rajni Čerkasov.

Upravitelj pa, kakor je izvedela (in to se je dogajalo vsak dan), sploh ni mislil odpotovati, izgovarjajoč se na vreme, ki se po njegovem mnenju utegne spremeniti in seveda na slabše.

Helena Stepanovna se je nasršila in prva vstala od mize.

Pa tudi drugim ni preostalo drugega, kot da so se dvignili: použili so poslednjo mojstrsko jed Lavrentija Mokejiča, spraznili čaše in — sonce, ki se je pomaknilo od ribnika na dvorišče, je pripekalo s tako neznosno vročino v jedilnico, da tam res ni bilo mogoče več ostati.

12.

Fjodor Falaleič, ki je po nekem čudnem rodovniku izhajal iz onih Obrov, od katerih že davno ni ostal več noben potomec, — sorodstvo tedaj, o katerem je mislil, da mora govoriti z vsakomer, ki ga sreča — je obljubil, da bo Olgi pokazal nekaj takega, česar ne najdeš niti v Petrogradu niti v Parizu, celó na južnem tečaju ne.

»Liliputance?« je poskušala Olga uganiti.

»Ne Liliputance, pač pa ponos naše Bobrovke — učenega žerjava!« A še preden sta prišla do žerjava, je Fjodor Falaleič otovoril Olgo ne samo s svojimi zbirkami starinskega orožja, vseh vrst rokopisov in medalj, temveč tudi s svojim modrovanjem o predmetih, ki ni bilo pravzaprav v nikaki zvezi z orožjem ali z medaljami.

Še najostroumnejši filozof, celo Berdjajev, ki vse dni in noči samo modruje, bi ga pozavidal zaradi nje-

govega spretnega dokazovanja docela protislovnih trditev.

Slednjič je prišel na vrsto sloviti žerjav.

To je bil čisto navaden žerjav, povrhu celo ves izstradan, ki se ti tudi ni mogel prikupiti, ali imel je neko čudovito svojstvo, zaradi česar je upravičeno slovel: po neznanih zakonih in v nasprotju z zdravim človeškim razumom vam je ta žerjav pogoltnil prazno čašo, s svojimi odpadki vred pa vrnil kar dve celi čaši, ki sta si popolnoma sličili med seboj.

Sicer ni nihče preiskoval resnice, ali že vsako preiskovanje bi bila zlobnost.

Ali Fjodor Falaleič, nad čigar vzglavjem je spal žerjav, se je rotil in zaklinjal, da je to sama čista resnica in vsakomur, ki je posumil, je v dokaz pokazal dve kristalni čašici, kakršne postavljajo na mizo — in katere so prišle iz tega žerjava!

In čeprav sta v omarici manjkali dve čašici, vendar se je Nelida Maksimovna spominjala, da sta se tisti dve razbili že na rojstni dan Vladimira Mihajloviča, tako tudi ona, ki je bila edina priča, ni imela nobenega vzroka obtoževati Fjodora Falaleiča laži, — skratka: omenjeni čašici sta bili zares žerjavovi.

V moški družbi, kjer so se Fjodoru Falaleiču vsi posmehovali in mu svetovali, naj takoj ustanovi steklarino, se je izražal enostavno in kratko, ali v ženski družbi, kjer so brez pridržkov verjeli v zgodbo o žerjavovi čašici, je bil zaupljiv in ošaben.

Tudi zdaj, ko je pred Olgo preobračal ti čaši, je na dolgo in široko razlagal njihov postanek in izgubivši upanje, da bi mogla ona to kolikor toliko razumeti, ji je že hotel kratko pojasniti, ali pravočasno je vstopila Varja in odvedla Olgo v svojo sobo.

Olga je ljubila Varjo zaradi njene molčečnosti in tihosti — taka je bila v gimnaziji in v zavodu.

Olgi je bilo prijetno sedeti v tihi svetli sobici z balkonom na beli vrt in spominjati se še nedavnega lahkotnega gimnazijskega življenja, čeprav se takrat ni zdelo tako lahkotno, — ali v spominih se ji je prikazovalo od vesele in vedre strani.

»Pa ste vedno tako žalostni, Varja,« je dejala Olga in objela Varjo.

»Glejte, Olga,« Varja je odprla album, »glejte, — Vladimir, ko je imel devet mesecev — in tu je s svojo dojljo — tu kot gimnazijec v pripravljalnem razredu — in tu, ko je dovršil . . .«

»Kak črn gimnazijec!«

»A tu, ko je bil v rudarski šoli, — manjka mi samo poslednja, z univerze . . .«

»Hočete li, Varja, da vam jo jaz preskrbim?« in zroč ji v oči, jih je Olga, vse zasolzene, poljubila.

»In tam,« je Varja trpko dejala, »tam na mizi je naša skupina z gimnazije.«

Olga je vstala, vzela sliko in jo ogledovala. Spomnila se je gimnazije, prestanega strahu in krivic, ki so bile zvezane z njo. In čeprav je minilo šele eno leto, so se zdeli ti časi iz neke davne, predpotopne dobe.

V tej skupini so bile samo učenke, niti enega profesorja ni bilo zraven, tudi ne razrednic in ravnateljice — Olga je vztrajala pri tem, da ne pokličejo nikogar, najmanj pa Puro — kakor so nazivale ravnateljico.

»Ali se še spominjate, Olga, kako nam je pred mašo govorila, da moramo me šestkrat poklekniti, medtem ko gimnazijci samo trikrat, češ, da morajo biti ženske dvakrat bolj religiozne!«

»Saj, saj!«

In Olga je začela posnemati Puro in njen poslovilni govor ob koncu leta:

»... želim, da bi tako živele, da bi nihče ne rekel nič slabega o vas, ne, da bi nihče ne rekel o vas ne slabo ne dobro, da bi sploh o vas ničesar ne rekel!...«

»Videla sem jo nekoč pred odhodom. Gledam jo, ona mi prihaja nasproti. Jaz pa hitro na drugo stran.«

»Glej, tu ste pa vi!« Olga je našla v skupini Varjo, »pravi zamorček!«

»Profesor zemljepisja, Jakov Stepanovič, me je imenoval Polovko, ali se spominjate?«

»Seveda, Polovka! In zdaj ste še bolj počrneli, Varja.«

»Ko smo bili še majhni, nam je ata pripovedoval, da izvira naš rod od nekega Kana, naša Bobrovka pa je bila tabor, potoček pa je bil — reka Kajal. Ata je rad sestavljal rodovnike. Često sta posedala s Fjedorom Falaleičem v salonu, kadila sta in premišljevala. Mi pa smo vse verjeli.

Igrali smo se »napade«, imeli smo mnogo velblodov in konj, ropali smo zlato in srebro, peli smo divje pesmi in plesali v črnih šotorih, nekoč smo si zamislili, da smo nomadi v stepi...«

»Olga Aleksandrovna, čakam vas!« je zaklical Čerkasov s stopnic.

Olga mu je bila obljubila, da si bo ogledala njegovo knjižnico v starem lovskem paviljonu — a je na to čisto pozabila.

»In potem?« je Olga šepetaje vprašala in namignila Varji, naj se ne premakne.

Čerkasov je vnovič poklical in v njegovem glasu se je razodevala jeza.

Oni dve, tako različni, ena črna, druga bela, ena Rusinja z mičnim nasmehom, druga Polovka s preplašenimi očmi, sta se privijali druga k drugi.

Čerkasov je stopil še na višjo stopnico — k Varji v sobo ni nikoli stopil.

»Pridite, Olga, prosim vas!«

»Takoј pridem, takoј!« je rezko zaklicala Olga.

In v odgovor so se začuli lahki koraki po stopnicah navzdol.

Olga bi še rada ostala pri Varji, ali žalost, ki jo je sočutno navdala do te nesrečnice, jo je nenadoma odvrnila od te misli in sklenila je, da bo šla rajši pogledati »Lovski paviljon«.

13.

Hvala Bogu, da je bil Fjodor Falaleič zatopljen v čitanje avgustove številke lanskega letnika »Moskovskih Vjedomosti« — sicer sploh niso čitali v Bobrovki časopisov — in ko je Olga odhajala z balkona, je ni opazil, kajti sicer bi se ji godilo slabo: vedoč, da je ona pri Varji, se je Fjodor Falaleič namenoma usedel v sobo, skozi katero bi morala priti, in je bil zanjo pripravil že celo vrsto vprašanj.

Pod balkonom je čakal Čerkasov in Olga je odšla ž njim po stezici, posuti s cvetnimi listi, k Lovskemu paviljonu.

Ali nekaj korakov pred paviljonom je šinila izza nekega grma, prav kakor metulj, Nelida Maksimovna in začela Olgo na žive in mrtve prositi, naj bi šla ž njo pogledati perutnino, češ, da je zdaj najprikladnejši čas.

Nelida Maksimovna je menila, da mora bodoča mlada gospodinja poznati vse podrobnosti perotninar-

stva. Tako vneto jo je prosila, tako ljubeče je poljubljala Olgi ramena, da je ni bilo mogoče zavriniti.

To si moral biti potrpežljiv, da si si osvojil vse te podrobnosti.

Na srečo je imela Olga namesto potrpežljivosti neko redko lastnost: lahko je poslušala svojega sobesednika, ne da bi slišala kako besedico, vsa zatopljena v svoje misli. Nelida Maksimovna ji je pokazala različne primere in jo prosila, naj si vse dobro zapomni, ali nikomur naj tega ne izda, ker bi sicer vse propadlo!

Nataknila si je rokavico in držeč jajce v rokavici, je polagala jajca koklji tako, da bi bila piščeta po nogah operjena, in pri tem je uganjala vse mogoče umetnije, razlagajoč, kako je treba storiti, da dobiš kure raznih ali pa istih barv, in slednjič je naštela dni in ure valjenja.

»Ali Bog te obvari nedelje: to bi bili sami izrodki.«

In Nelida Maksimovna je povedala še mnogo koristnega za gospodarstvo, toliko — kdo bi preštel!

Ko je opravila s perotnino, je Nelida Maksimovna povedla Olgo v shrambo, kjer so se grmadile zaloge in vsakovrstne slaščice.

In tu se je spet znova ponavljalo, vse kakor že prej na dvorišču: od poduka na primere, s primerov na poduk.

»Najbolj imam rada marmelado,« je dejala Olga, kakor da se je predramila, ko je bila že vsa razlaga končana. Ali spregovorila je v zelo neprimerni minuti.

Nelida Maksimovna je komaj že čakala prilike, da bi spet pričela razlagati in, ne da bi trenila, je kakor da čita iz knjige, pojasnjevala vse, kar se tiče marmelade.

»Iz brusnic pa napraviš marmelado tako,« je Nelida Maksimovna govorila že čisto pojoče, »otrebi brus-

nice, nasuj jih v kotel do vrha nalit s čisto vodo in jih kuhaj vse dotlej, dokler ne začno jagode pokati, potem pa jih precedi skozi rešeto in ko izteče voda, vzemi rešeto in jih pusti, da se presušijo čez noč. Potem jih stlači skozi rešeto in še skozi sito, vzemi tri merice čežane in eno medu, če pa hočeš, da bo slajše, še dve merici medu in tolči šest ur, potem je treba to goščo prelivati in osuševati na soncu. Čez dan lahko trikrat doliješ, če ti dopušča čas, seveda če je prejšna plast že posušena. Prej pa moraš deščico dobro namazati z lanenim oljem in jo močno otreti. Nalivati pa moraš tem češče, čim gostejšo hočeš imeti marmelado.

Jabolčno marmelado pa napraviš tako . . .«

Nelida Maksimovna je kar stokala od zadovoljstva.

»Skuhaj jabolka, precedi jih skozi rešeto in jih tolči v možnarju, dodaj sladila in spet pretolči. Vse to izlivaj na deščico in daj sušiti. Jabolka pa okuhavaš takole . . .«

Ali prav tedaj pa je Čerkasov, ki je begal po vsem dvorišču, vendarle našel Olgo.

In Nelida Maksimovna ni utegnila dokončati svoje razprave o kuhanju jabolk.

Šla je za njima in ni mogla zakriti svojega zanosa in je, kakor da je že na svatbi, kar poskakovala, kot je to običaj, kadar privedejo oba mlada —

— ah, radost ti moja!

In lice ji je žarelo kakor vrtna krogla, vrtna krogla pa je gorela v soncu z vsem svojim srebrnim žarom.

14.

Olga se je začela kesati, da je prišla v Bobrovko in da ni potovala naravnost domov v Vatagino.

Olga je sploh imela to lastnost, da se ni rada dolgo mudila pri ljudeh. Kmalu se jih je naveličala.

Še bolj kot grenke redkve se je naveličala storij Helene Stepanovne o njenem pokojnem možu, in nesmiselnosti Fjodora Falaleiča in Nelide Maksimovne z njenim zanosom in z njenimi nauki in skrbnostmi Čerka-sova in Varje, ki ji je šlo vsako minuto na jok, in celo snežnobeke Kuške, ki je vtikala svoj nos v vsako stvar, ponosna kakor Pahomič in Terentij.

Dan pa se je končal s čudnim razgovorom s Fjodorom Falaleičem.

Po kosilu, ko je Olga odšla v svojo sobo, da bi se preoblekla za sprehod, se je Fjodor Falaleič pod pretvezo, da gre malo telovadit, odpravil za njo, sédel na stopnice in potrpežljivo čakal njenega prihoda.

* * *

Fjodor Falaleič (da takoj preidemo na to zadevo) je smatral stvar za nedelikatno in zato je najprej povedal Olgi zgodbo o kravarici Agrafeni, — Agrafena je prav ta hip šla čez dvorišče, s privzdignjenim krilom, v visokih čevljih, z molznjakom v rokah.

»Lani se je Agrafena najedla kopinja in v želodcu so se ji napravili tvorci, ker pa ni bilo nobenega sredstva proti tem tvorom, se je kravarica že začela pripravljati na smrt. In če bi ne bilo bradavičnika, čigar rumeni sok je pila sedem tednov, bi prav gotovo umrla! Sicer pa sem hotel z vami govoriti še o nečem drugem.«

Fjodor Falaleič je obstal in glas mu je drhtel.

»O, kako čudovit zahod! Sonce se je nagnilo v zaton. Vse življenje bi se temu divil. Glejte, kako ves svetal zapira svoje prelepe oči... in potem pride noč... Pojdimo, pojdimo, Olga Aleksandrovna, na vrt!«

»Saj, saj homo šli zdaj vsi skupaj na sprehod,« je odvrnila Olga.

Fjodor Falaleič pa jo je kar preslišal.

»Vi ste edinstvena,« ji je dejal, »da . . . da, danes, ko sem vas videl, sem vse razumel. Za vsako vašo obrv bi dal par volov!« in ponudivši Olgi roko, je z nogo odprl vratca. In, hočeš — nočeš, sta se znašla na vrtu.

»Za kaj pa gre pravzaprav?« je vprašala Olga in prekinila molk, ki je prevzel njenega svečanega druga.

»Ljudje tako malo vidijo,« je pričel Fjodor Falaleič, »in kdo je sploh zmožen čitati v duši? Poznal sem prokuratorja, ki je bil slaven po vsej Rusiji; Miraks Miraksovič Pluškov. In vsi so videli v Miraksu samo slavnega prokuratorja in se čudili njegovim znamenitim govorom. V resnici pa je živel Miraks, ki je bil daleč nad vsem posvetnim, ves samo za svojo pomarančnico in neprestano je sanjal samo o tem, da bi mu za božič zacvetele njegove kumare. Vidite, jaz sem prav tak. Daleč proč sem od malenkostnih in nizkih zanimanj Nelide Maksimovne in nič se ne brigam za Vladimirovo posmehovanje. Moje srce je polno vzvišenih misli. Ali verujete, da je mogoče odrešiti človeštvo?«

»Verujem,« je dejala Olga, ki ni mogla razumeti, kam meri to zagonetno govorjenje.

»Saj sem vedel. Kajne, kako sva se divila zahajajočemu soncu? Kdo pa ve za pot k soncu? Kdo nam pokaže pot k temu viru večne svetlobe. Prav od tega pa odvisi rešitev vsega človeštva. Brez poti — ni rešitve.«

Oddaljevala sta se vse globlje proti koncu vrta po peščeni stezici do ribnika.

»Fjodor Falaleič, ali kako priti k soncu?« je vprašala Olga, ki je že komaj premagovala dušeči jo smeh.

»Jaz vem za pot,« Fjodor Falaleič se je ustavil, ozrl se naokoli in zašepetal, »ali veste za največji izum človeškega duha — za žično železnico?«

»Mislim,« je odvrnila Olga, »da sem že čitala nekaj o tem.«

Fjodor Falaleič je nenadoma padel na kolena.

»Sprejmite moj sen. Vi ste edina, s katero bi mogel napraviti to pot k soncu po žični železnici in privedi vse človeštvo k izviru svetlobe. Takrat bo šele človeštvo odrešeno. Mi bomo osvobodili zemljo!«

Glas mu je zvenel oduševljeno, oči pa so se mu zaslepile od solz.

»Vstanite, Fjodor Falaleič,« je dejala Olga vsa iz sebe.

»Tak vi soglašate?« je skočil Fjodor Falaleič in stiskajoč Olgi roko, gledal nanjo ves vzhičen, »uresničili bomo svoj sen, dvignili se bomo k soncu, splavali bomo na ptičjih krilih kakor žerjavi preko oblakov!«

Sam Bog ve, kako bi se vse to končalo, in najbrž bi se Olga kar lomila od smeha, da ni Olge in Fjodora Falaleiča obkrožila četa otrok, ki so jih bili poslali iskat oba begunca, in otroci so se zagnali k njima s takim vikom in krikom, da je bil kljub zvrhani meri klofut, ki jo je vsakdo od njih dobil, vendarle prekinjen ta najzaupnejši razgovor.

15.

Večer se je hitro utrnil in se umaknil topli, šumeči in zveneči noči. V taki noči bi se človek sprehajal ure in ure.

Po večernem čaju se je Olga oprostila in ko je ostala čisto sama v majhnih sobicah starega paviljona, ji je bilo, kot da je v sedmih nebesih.

In od vseh se je spomnila najprvo na svojo drago Zino, ki jo je pustila v Petrogradu.

Z Zino Raševsko se je Olga seznanila že prvega dne na vseučilišču v predavalnici za starejše letnike. Misleč, da je najbolje, če séde na najvišje mesto, si je Olga izbrala sedež v zadnji klopi in iz istega razloga se je najbrž usedla poleg nje še neka dijakinja.

Čital se je referat o občinah.

»Ali boste nasprotovali?« se je k Olgi okrenila njena soseda.

»Kako bi!« je odvrnila Olga, ki ni niti besedice razumela, »in vi?«

»Kako bi!« je odgovorila soseda in se še bolj približala Olgi: tudi ona ni nič razumela.

Ali obe ste vendarle še poslušali predavanja prav tako radovedno, kot vsi dijaki, ki so pravkar prišli z gimnazijskih klopi na vseučilišče, kajti tu si slišal nekaj globokoumnega, nekaj res privlačnega v najbolj navadnem pomenu besede.

In obe ste se čutili nenavadno srečni, da se kar dihati niste upali.

»Ali si čitala Čuprovo Politično ekonomijo?« je dejala soseda, ki se ni mogla več premagati.

»Zdaj čitam,« je odvrnila Olga, ki je niti malo ni osupnil nepričakovani ,ti', »in ti?«

»Tudi jaz jo zdaj čitam.«

In spet ste ena kot druga pazljivo prisluhnili predavanju, da bi vsaj kolikor toliko razumeli vsa ta števila, s katerimi so bile posute besede.

In srečni ste vztrajali do zadnjega stavka.

In ko so se vsi dvignili, ste tudi onidve vstali s svojih sedežev.

»Pridi kaj k meni,« je dejala Olga, »vsega Hercena imam.«

»Hercena? Zares pridem. Meni je ime Zina Raševska.«

»A meni Olga Iljmenjevska. Tak glej, da prideš!«
In Olga ji je dala svoj naslov.

Od tega dne ste bili Olga in Zina dobri prijateljici.

»Jaz sem članica nekega krožka,« je rekla Zina, »ta krožek se zove »dekabristke«. Ali hočeš tudi ti pristopiti? Danes je sestanek, — predlagala te bom.«

»Seveda,« je soglašala Olga, »predlagaj me.«

In tako je Olga stopila v krožek. Vseh dijakinj je bilo dvajset. Čitale so knjižice v smislu programa, ki ga je izdelal Semevski. Tudi so pisale referate.

Olga je sprva mislila, da je to zares že »revolucija«. Pa nič manj kot Olga je bila tudi Zina prepričana o tem.

In ste obe igrali vlogi zarotnikov.

Prve čase je bilo težko življenje. Olga ni nič pisala domov, denarja ni bilo od nikjer. Pač pa je poučevala, to ji je donášalo petnajst rubljev na mesec. Kosila seveda sploh ni poznala. Zadovoljevala se je samo s čajem na vseučilišču in z maslenim kruhom za deset kopejk.

Tudi Zini niso z doma ničesar pošiljali in tudi ona je poučevala.

Zgodilo se je, da sta bili obe brez kopejke. Ali bili sta si prijateljici!

Nekoč je Olga prejela za svoje ure denar in sklenila je, da si kupi karto za kosilo, da bi vsak drugi dan kosila. In je kupila. Ostalo ji je še deset rubljev.

Lačna se je vračala s Peska na Otok.

Treba je bilo iti na parnik. Stala je na obali. In ko je tako stala in zrla na Nevo — Olga je tako rada

zrla na Nevo v plešoče sinje valove — ji je nenadoma nekdo ugrabil denar in izginil. In zaradi borih dveh kopejk bi se morala vrniti peš.

Ali našlo se je mnogo ljudi, ki so ž njo sočuvstvovali in vzklikali:

»Hej, hej, gospodično so okradli!«, vendar nikomu ni prišlo na misel, da bi Olgi kupil vozovnico za dve kopejki.

Pa se je Olga vrnila domov.

To jo je močno bolelo.

In nenadoma je prihitela Zina:

»Olga, rubelj imam!«

In Olga se je takoj oblekla in obe ste odšli na Otok in si tam za cel rubelj kupili kruha in žemelj.

Olga je premišljevala o tatu:

»Grd človek!« in je pristavila: »Pa saj je takih ljudi malo!«

Ali, da ji ni nihče ponudil dveh kopejk za vozovnico, to ji tedaj še na misel ni prišlo. Tudi Zina ni še o takih stvareh premišljevala, tega niti opazila ni.

Imeli ste mnogo skupnih potez. Obe istih let, obe ste se zanimali za iste stvari, tudi zrastle ste v podobnih okoliščinah, zato ste se tako dobro razumeli tudi v vseh malenkostih vsakdanjega življenja, brez česar se tolikokrat ljudje tako težko med seboj razumejo, in na vse zadnje ste obe na skrivaj ponavljali skrivnostne stihe:

Proč od praznih veselj, od glupih besed,

od rok po krvi brodečih, —

v tabor dejanj iz ljubezni, v svet,

odpovej se osebni sreči.

In obe ste sanjali o tem, kako bi se žrtvovali za veliko delo ljubezni. Ali čeprav si niste mogli jasno predstavljati žrtvovanja, vendar ste mislili, da se jima

bo sčasoma vse to zjasnilo, da boste pričeli nekaj nad vse važnega in za to tudi umrli. To pa se bo najbrž zgodilo čez deset let, ko boste imeli šestindvajset let.

Nekega dne, po predavanju iz ruske zgodovine, ko je profesor S. F. Platonov govoril o Petru Velikem, je Olga poklicala Zino v kot, kjer jo je vsa vznemirjena prosila, naj bi si druga drugi prisegli, da boste obe žrtvovali svoje življenje za to, da bi prišla na zemljo resnica!

Kadar so bile Olgine sive oči razburjene, so zrle tako živo, temno modro, da je moral vsakdo, kdor jih je ugledal, kloniti.

Zina je prisegla.

»Ali pa veš, Olga, da moj brat že dela za resnico,« je tedaj dejala Zina.

»Ali res?«

»Da.«

»Kako rada bi ga videla.«

Zinin brat Sergej, montanist, je bil v istem tečaju kot Čerkasov. Še v Pokidošu je Olga večkrat čula njegovo ime od Čerkasova, ki se je izražal o svojem tovarišu zelo spoštljivo. Lani pa je Čerkasov zapustil rudarsko šolo in stopil na vseučilišče, tedaj se je tudi razšel s Sergejem in nič več se nista videla.

Olga bi se bila zelo rada seznanila s tem znamenitim človekom, ali nudila se ji ni nobena ugodna prilika.

Slednjič pa ji je vendar uspelo: Zina je povabila Olgo k sebi za veliko noč, da bi skupaj preživeli praznike, povabila pa je tudi Sergeja in njegove tovariše.

Po jutrni maši je odšla Olga, nenavadno razburjena, k Zini. Dejstvo, da je to noč vstajenja in zavest, da bo ugledala ljudi, ki se že udeležujejo za zmago

pravice, za katero bodo žrtvovali svoje življenje — to jo je skrajno vznemirilo.

Hitela je, da še nog ni čutila pod seboj, kar neslo jo je.

Vsi so bili že zbrani pri Zini. Načeloval jim je Sergej, ki so ga obkrožali njegovi tovariši. Mnogo in dolgo so se razgovarjali med seboj, ali Olga jih je le malo razumela: spominjalo jo je na tisti referat o občinah — iste besede in iste številke, s katerimi so bile posute besede.

Sergej je Olgi ugajal, ali razgovor jo je razočaral: pričakovala je, da bo zvedela, kaj in kako je treba delati, da se ves žrtvuješ, ali o tem ni čula niti besedice.

In še eno vprašanje je zanimalo Olgo: ali jih morejo ujeti in zapreti na veliko noč?

Vse to je hotela Olga vprašati, ali razgovoru o številkah in o nekih kmetih »brez konj« ni bilo konca in zato tudi ni vprašala, temveč je zase trdno sklenila: seveda jih ne smejo zapreti, saj je Kristus vstal, to pa vedo vsi.

Tretjega dne velike noči, ko je bila Olga še v postelji, pa se je začulo trkanje na vrata. Olga se je hitro ogrnila in odprla. Pojavila se je Zina, vsa iz sebe.

Pri njej so bili izvršili preiskavo, prav tako pri njenem bratu Borisu, in ona bi rada zdaj zvedela, če niso morda izvršili preiskave tudi pri Sergeju. Ker pa je bila vsa preplašena, je naprosila Olgo, naj bi ona odšla k njemu na dom in poizvedela.

Olga je z veseljem pristala in se takoj odpravila.

Ko je stopila na dvorišče hiše, kjer je stanoval Sergej, je opazila orožnike. Temu pa ni posvetila nobene pažnje, temveč se je napotila naravnost proti

stopnicam, ki so jih ji pokazali. Tam je bilo zbrano mnogo ljudi.

Orožniki so obstopili Olgo.

»Kóga iščete?«

»Sergeja Raševskega.«

»Kaj hočete pri Raševskem?«

Olga se je takoj izmislila: poreče, da je prišla k Raševskemu po knjigo.

»Po L o g i k o sem prišla.«

Olga se je prav te dni pripravljala za skušnjo in zato se je domislila Logike.

Olgo so pridržali pet ur v sobici pri Sergeju, nato so jo odvedli v oddelek Ohrane.

Orožniški general je dejal Olgi, da bi jo pravzaprav moral zapreti, da pa jo bo izpustil, ker je še tako mlada in ker ji je videti, da nima vzroka bati se policije, saj je bila šla naravnost proti orožnikom in ne po kakih skritih stopnicah, kot to delajo po navadi.

»Ali priznate, da ste v ozkih stikih s političnim ujetnikom Raševskim in ne v kakih srčnih, pač pa v poslovnih?«

General je zakročil z roko, kakor da bi pogladil Olgo po podbradku, in jo odpravil z vzklikom zadovoljstva: »Kako lepo dekle!«

Olga je vsa potrta hitela k Zini. Pribežala je k Zini in ji vse natanko povedala in od tega dne se še tesneje sprijateljili.

Pred odhodom iz Petrograda ste sklenili najrazličnejše dogovore.

Olga je predlagala čim manj spati in čim manj jesti.

Zina je odgovorila, da bo pač skušala po svojih močeh.

In s svoje strani je predlagala, da ne bo več jedla bonbonov in da se ne bo več vozila v kočiji.

Olga je odvrnila, da bo pač tudi ona skušala, da pa ji vendar ne more trdno obljubiti.

Tako ste se razšli do jeseni.

* * *

Olga je želela pisati Zini. Iskala je in iskala po svojih sobah, ali bilo ni ne papirja, ne črnila.

Olga je odprla okno.

Kako čudovita noč!

Noč, ki je oživila vse koreninice, vse bilje in trave in se posula z blestečo zvezdno roso!

Tam nekje udarja ptica s perotmi ob mračni gozd. Tam nekje bije konj s kopitom ob mehko zemljo.

O, čudovita noč!

In misli so se ji križale in medle in kakor iskrece se zvezde so tonile v njeno srce.

Ah, lepota, da bi se razjokal!

Vse se je prelivalo: dom, po katerem je Olga zahrepenela, draga Zina, ki je vanjo verovala, in to veliko dejanje, ki ga bo sprejela nase — to junaštvo, ki ga bo izvršila do popolnega žrtvovanja same sebe . . . in še nekaj, o čemer ji je šepetalo njeno dekliško srce, nekaj tako preprostega, česar pa ni mogoče razumeti.

* * *

Na drugem koncu dvorišča, blizu kuhinje, je sedel na klopi zbor prijateljev — modruhov, ki so neprestano kadili in se pogovarjali.

V sredi je sedel Fjodor Falaleič v spalni suknji z nočno čepico, okrog njega pa so bili kuhar Lavrentij Mokejič, njegov pomagač Kondratij, dva stara lakaja in vrtnar Grigorij.

Tudi ti niso mogli spati v tej pomladni noči.

Po nenavadni živahnosti, ki je prevevala vso družbo, si lahko spoznal, da potovanje na sonce ne zanima samo Fjodora Falaleiča.

Pa tudi najmračnejši od vseh, kakor ikona dostojanstveni vrtnar Grigorij že kar ni več našel besed in je samo pljuval. Saj pa je bila omotično privlačna pot k soncu predmet njihovega mirnega razgovora.

Petelin je že zapel, ko se je družba poslovila in razšla počivat. Olga pa je zaprla okno.

A tudi žabice — ponočnice, zmedeno regljajoče v ribniku, so končavale svoj nočni razgovor:

»Kuma! Kum!«

»Kje je Kum?«

»Šel v tolmun.«

»Plači Num!«

»Num!«

Čerkasov se je vračal na svojem vrancu — izbrancu s polja po stezi domov.

Utrgal je bil kamilčni cvet, ki prerokuje bodočnost in ni opazil, da mu je šop črnih las padel preko oči.

In bilo je, kakor da je odhajajoča noč sipala bele lističe in z njim vred šepetala:

»Ljubi me — ne ljubi me . . .«

16.

Dan se je pričel z dogodki.

Žerjav je poginil in Fjodor Falaleič je hudo prizadet šel od žalosti kar ležat.

Čudo, v katero je veroval — rešitev človeštva z železno vzpenjačo — je bilo zanj v zvezi z žerjavom — a žerjava zdaj ni bilo več.

Dve nesrečni žerjavovi čašici ste, sirotici, stali na polici poleg prazne kletke.

Pripetil pa se je še drug dogodek, čeprav ne tako usoden, ali tako protisloven, da je veljal za hujšega, kakor če bi bil usoden ali ne.

Vrtnar Grigorij, ki je bil sicer le v oddaljenejših odnosih do vrta in ki se je rajši bavil z iskanjem zakladov, se je ves tako predal načrtom in zasnovam Fjodora Falaleiča o soncu in žerjavu, da je sklenil kar sam in na svojo odgovornost izvesti polet k soncu.

Ker pa je vzpenjačo pojmoval čisto po svoje, se je lotil tega dela, ki bi bilo pravzaprav primerno samo za resnično blazne ljudi.

Pojem »železnica« mu ni šel v glavo, pač pa je iz pojma »finikuljarna železnica« skrivnostno besedo »finikuljarna« po dolgem ugibanju in razmišljanju izvedel iz »finika«, to je: dateljnova palma. Zdaj pa je začela kar moči burno delovati njegova zmedena domišljija.

In slednjič je ne ure, ampak leta in leta določil za izvedbo načrta o poletu proti soncu s pomočjo »finikov«.

Sama po sebi tako neznatna stvar »finik« je nenadoma prevzela čudežno svojstvo nezaslišanega motorja. Treba je, da začneš jesti datelj za dateljnom — je modroval Grigorij, — in ko si jih tako pospravil kakih sto, se izvrši v tebi nepričakovan posledek: ves organizem, ki ga je zajelo neprestano gibanje, se dvigne z zemlje v ozračje . . . in potlej letiš in letiš, kamor hočeš.

»Kaj pa ti razumeš! Tvoja pamet sega od nosa do ust,« je zavračal vrtnar Grigorij vse pomisleke Lavrentija Mokejiča, ki mu je svetoval, naj opusti svoj načrt in preneha s takimi poizkusi.

Kljub vsej vročini, ki je od včeraj še bolj pritisnila, da človek ni vedel, kam bi ji utekel, je Grigorij, oblečen v topel sibirski kožuh, stal na vseh štirih in z usti pobiral dateljne, zložene v kupček, in požirajoč jih kar cele s koščicami vred čakal trenutka, ko se bo pričelo v njem neprestano krožno gibanje, ki ga bo dvignilo kvišku —

in tedaj bo poletel k soncu.

»Saj si bo čreva pretrgal! No, bo že poizkusil!«

Lavrentij Mokejič, ki je klečal pred svojim prijateljem, je stiskal pesti, pripravljen, da vsak trenutek uporabi svojo pest kot najizdatnejše sredstvo, kajti zdaj — zdaj se utegne pripetiti nesreča.

In to se je tudi zgodilo.

Grigorij še ni pogoltnil funta dateljnov — a vsega skupaj jih je bila kar cela gora iz zaloge Nelide Maksimovne — ko se je nenadoma začel dušiti. Mnogo se je moral truditi Lavrentij Mokejič, da mu je iztepel vse dateljne s svojo izurjeno pestjo.

In komaj živega, vsega zmučenega Grigorija so prenesli v njegovo čumnato.

Tako nesrečno se je pričel dan. Pa tudi vsenaokrog so se pripravljale nevšečnosti: soparica se je gostila, na nebu ni bilo niti oblčka, vse je čutilo, da se pripravlja nevihta.

* * *

Čerkasov, ki je bil odličen strelec, je sklenil učiti Olgo streljati v tarčo. Več ur vse do kosila so za Lovskim paviljonom odjekali streli, dražeči lovskega psa Bujana, ki je begal po dvorišču, ne vedoč, kaj se godi.

Pa tudi tu je čisto malo manjkalo, pa bi se zgodila nesreča: Čerkasov, ki je Olgi naravnaval roko, je usmeril

pištolo nekam nespretno nase, roka se mu je stresla in krogla mu je padla pred noge.

* * *

Kosilo je minilo v splošni razdraženosti.

Mnogo se je govorilo o žerjavu, o vrtnarjevih dateljnih in o streljanju.

Na koncu kosila je Olga izjavila, da namerava jutri odpotovati v Vatagino. To pa je bilo nekaj docela nepričakovanega, saj so vsi mislili, da bo Olga tu dolgo ostala, morda za celo leto.

Začeli so jo na vse načine prositi: poskušali so jo pridržati z vožnjami v čolnu po znameniti reki Kajalu, z izleti po hribih tja do mlina, z lovom, s plesi in petjem. Ali vsa prizadevanja je Olga odklanjala. Edino Nelida Maksimovna je bila prepričana, da se bo že zvečer vse spremenilo, in čeprav je hitela pripravljat Olgi za popotnico raznovrstne slaščice in tiste čudovite medene kolače, ki so bile njena posebnost, vendar je vse to delala z veseljem in smehljaje se, saj ne bo nikake škode, četudi bi Olga ne odpotovala. Zvečer, ko je šlo sonce v zaton, so se pojavili Bog vedi odkod oblaki, leno in brezbrizno so plavali, približujoč se drug drugemu.

Nemogoče je bilo ostati v sobi z zaprtimi okni, okna pa so bila iz previdnosti trdo zaprta.

Fjodor Falaleič, ki je nosil v naročju po sobah svojega mrtvega žerjava, je stopil na stopnišče v skritem upanju, da bosta grom in ploha obudila v življenje njegovo drago čudodelno ptico — njegovega žerjava!

Oblaki pa so se grmadili . . . viharjni, zgoščeni v sive valove so se kopičili drug k drugemu, toneči v ogromno, kot morje brezmejno tišino.

Kako se ne bi sam nebesni svod zrušil pod tako neizmerno težo!«

»O, Gospod, odvrni od nas oblak in temó!«

Nelida Maksimovna je šepetala in prekríževala okna, vrata in vse kote.

Olga in Čerkasov, ki sta šla na vrt, sta dospela do ribnika in se vrnila domov.

In nenadoma je nekaj tam v dalji izgubilo potrpljenje in se z zamolklim bobnenjem kotalilo preko neba, a na zemlji, ki se je pritajila v molčanje, je vse zadrhtelo do korenin.

In nekje v srcu je vztrepetalo.

Čerkasov, ki je toliko let tajil besede, ki jih je govoril samo samemu sebi, je zdaj začel govoriti odkrito, naravnost zroč Olgi v sive, žive oči, čuteč jo, ne več kakor v sanji, pač pa živo, kraj sebe.

Pripovedoval ji je, o čemer ji je že nekoč pisal v svojem prvem pismu, da je že takrat v gimnazijski kapelici, ko je bila še čisto majhna, vedno videl samo njo in vse od tedaj mislil samo nanjo, čutil in živel je samo zanjo. Sanjal je o tem, kako bi pomagal narodu, a tedaj je jasno začutil, da smoter njegovega življenja ni narod, tudi ne pomoč narodu, temveč samo ona, ona edina — ona mu je smisel in cilj življenja — in zaradi nje je stopil na vseučilišče, samo, da bi ji bil bliže... in vse bo storil zanjo — samo zaželi naj, pa bo šel kamorkoli, samo ukaže naj mu... on jo takó — takó ljubi!...

»Ali jaz vas ne ljubim!«

In nenadoma so Olgi sive oči potemnele.

In spet je tisto v dalji izgubilo potrpljenje — zakrižali so se sinji bliski in divje je zagrmelo.

On pa je zajokal.

Sédel je pod vrbo in zajokal.

17.

Nelida Maksimovna je prekrížala vse sobe v prizemlju in šla še na vrt k Varji. Varja, ki je čutila kar grozo pred nevihto, je prestrašena sedela v kotu pri postelji in prisluškovala grmenju.

V sobi je pred ikono gorela razen večne luči še »sveča groze«.

Nelida Maksimovna je še tesneje zaprla okna, pomolila in sedla v naslanjač pred posteljo.

»Na vse mislim, Varenjka,« je dejala Nelida Maksimovna in šla s prsti čez ustnice, »onadva se hosta — hvala Bogu — poročila, ali ti, ti Varenjka, kaj bo s teboj? Ti živiš kot nuna v samostanu. Ni prav, da brat in sestra, ki živita pod isto streho, ne spregovorita besedice med seboj.«

»Saj sem vam že pravila, Nelida Maksimovna, kaj pa naj storim? Ali naj si zadrgnem vrv okrog vratu?«

»Spreobrniti ga je treba, Varenjka!«

»Kaj bo to pomagalo? Upiral se bo. Odkar je šel iz gimnazije, se ni več postil.«

»Kaj govoriš? Ne gre za to, temveč za nekaj čisto drugega.«

»No, kaj? Pa kaj nameravate?«

»Kaj si tako plašna, Varenjka? Če ga spreobrneš, se bo navezal nate kot na zakonsko ženo in niti koraka ne bo storil brez tebe.«

»Kaj pravite vendar? Na kakšno zakonsko ženo?«

Varja se je prestrašena umaknila starki.

»Bog me vari, saj nisem tako dejala, samo to hočem, da vladaj mir, ali miru ni v hiši, kjer se sovražita

brat in sestra kot najsrditejša besa. A to je le za primero, kar sem dejala: da se naveže nate kot na zakonsko ženo . . .«

»Ničesar ne razumem.«

»Tvoja kri je vroča in sladka, kani jo malo na vato.«

»Kaj, naj si mar prst odrežem?«

»Glej jo, norico, čemu pa prst? Samo nekaj kapljic krvi na vato, potem je treba še tvojih laskov, — s škarjicami jih čisto lahko odrežeš, pa samo malo, veš, samo malo, vse to izročiš meni. Kar boš želela, to bom izvršila, jaz že vem, kaj je treba storiti, da ga spreobrnemo . . .«

»Vi ste znoreli! Ali vas ni sram? Ne bom vas poslušala in ne govorite mi več, slišite!«

Varja je vstala iz postelje in šla k peči v kot.

»No, dobro, Varenjka, ne bom več o tem govorila,« je starka ponižno skimala z glavo in se tudi dvignila, in senca njene čepice je kot rogovje prebodla Varjo, »ali premisli vendar, kaj vidiš v tem slabega? To delam iz ljubezni do tebe. Škoda, da ni več tvojega pokojnega atka, on bi ti isto povedal, . . . saj nisi prva . . . vse to so malenkosti, kaj naj ti škodi! Vatka s kapljo krvi in z laski . . . to sežgeš z molitvijo na ognju, potem mu daš piti čaja in on se bo spreobrnil.«

In tretjič — zdaj pa se je vse streslo — je udaril grom s tako silo, kakor da ste dobesedno trčili dve jekleni gori, in — nebo se je prelomilo in usula se je ploha.

* * *

V hiši je vladalo razburjenje. Vsi so se zbrali v jedilnici, kjer so ostali zelo dolgo. Vsakdo je bil zapljen v svoje težke misli. Ali grom ni oživil mrtvega

žerjava. Jutri zjutraj ga bo začel Fjodor Falaleič gatiti, to je za celo leto dela, in potem — kdo ve — bo morda tudi nagačena ptica kazala prav tako čudežne lastnosti in bo požirala, če že ne čašic, pa kake druge posode.

Fjodor Falaleič je zdaj vendarle oživel.

Ali, zakaj namerava Olga tako naglo odpotovati? Saj še prilike ni imel, da bi se ž njo porazgovoril, in vendar ji mora povedati še nekaj zelo važnega: pri dovršitvi tako velikega dejanja kot je rešitev vsega človeštva — in Olga je pristala na sodelovanje — lahko tudi propadeš! Varja, ki je vsa drhtela, se je venomer križala, ne ganivši se z mesta, a je storila prav, ker je bila videti taka, da bi se morda na prvi korak zrušila brez zavesti.

Helena Stepanovna se je presedala venomer brbljajoč in pripovedovala o resničnih in izmišljenih nevihtah v Bobrovki. Neprestano je opominjala Olgo, naj se ne približuje oknom, in je vzklikala vsakikrat, kadar je v bližini treščilo.

Čerkasov je hodil po sobi. Niti za trenutek se ni mogel usesti. Ni bil obupan. Cel roj misli mu je jačil srcé.

»Ona me ne ljubi —« je premišljal — »ali morda me bo še vzljubila. Saj je še tako mlada, saj še ne ve, kaj je ljubezen. Zdaj je čula šele prvič o tem. Sama še ne ve, kaj je prav za prav odgovorila. Morda me zdaj že ljubi!«

In za oknom je bučala viharna noč. Svatbeni sprevod se je na grmečih okovanih vozovih spustil z nebá, z daljnega svobodnega morja na našo zemljó, kjer viharijo nesreče.

O, kdo je zapalil ogenj na koncu tega mračnega polja?

Ali kuje kovač — in žerjavica bliska v reko — ali pa gradijo nov dvor z zlatimi slemeni?

Usoda — Nevesta — Pomlad.

Nevihta se je zaganjala v vrata, burja je lomila drevesa, škrlatni žamet je pokrival gozdove, po poti pa se kotali velik biser, z vrha na vrh se kotali prstan zlat —.

Usoda — Nevesta — Pomlad.

18.

Jasno jutro je sledilo viharni noči. S sinjim odelom se je prekrila zemlja, s tako širokim, kot bi ga ne mogel nihče napraviti.

Drevje se je ogrnilo v dragocene poročne zelene halje, močne veje so se opasale z zelenimi pasovi in ročaji. Po dvorišču in na vrtu so stale velike luže in na sprehod še misliti ni bilo mogoče.

Do odhoda je bilo še mnogo časa. A sedeti v sobah, ko pa je bilo zunaj tako lepo, kdo bi prenesel.

»O, kake dobre kolače znam peči!« je dejala Olga Nelidi Maksimovni, ki je zdaj pa zdaj stekla iz hiše v paviljon, kjer je pripravljala slaščice.

»No, mamica, pa jih napravite!« je starka odvrnila in Olgo poljubila na rame. Tega je bilo Olgi prav treba. Zdaj je vsaj lahko tekla za Nelido Maksimovno in skakljala po mokri travi.

Čerkasov, ki je Olgo iskal vsepovsod, se je razvnel, da je bilo joj. Spravil se je nad Nelido Maksimovno in ji zagrozil z vsem mogočim.

»Kakšne novotarije že spet!« je vpil, »že spet ti kolači! Teči po dežju brez galoš! To je že od sile!«

Potem je pregovoril Olgo, da je obula galoše in ji predlagal, naj bi šla na vrt. Tam je po klopici razprostrl voščeno platno in nanj posadil Olgo. In čeprav se je sonce že bližalo poldnevu in počivalo na svojem zlatem krovu, vendar je bilo vse sveže, veselo in zeleno in vse je dihala prosto, s polnimi prsi.

»Zakaj pa zdaj slavček ne poje?«

»Dežja se je zbal in se skrila.«

»Pa zažvižgajte in odzove se vam.«

Čerkasov je zažvižgal kot pravi ptičar

kakor dnevni,

kakor nočni,

kakor slavček iz tihih sanj.

Slavček pa se ni odzval.

»Ne, ne, poglavitnega ne znate,« je dejala Olga.

»Pa kaj je poglavitno?«

»Glejte, tako: tjuh, tjuh, tjuh...«

Čerkasov se je zahohotal.

»Tjuh... tjuh... tjuh...« je ponovil oponašajoč Olgo.

In gledal jo je, izgubljen od sreče, s tako neizmerno ljubeznijo, kakor da bi se v tem zvoku skrivala zanj vsa njena duša in glej, on je zdaj ta zvok ponavljal za njo.

In ko je zapel resnični slavček, ki je prelivajoč vseh vrst zvoke za hip utihnil, je Čerkasov od sreče kar umiral.

»Čujte, čujte, zdaj bo zapel svoj tjuh... tjuh...!«

On pa je gledal Olgo z neizmerno ljubeznijo, ves prevzet od nepopisne sreče: na vekov veke, do konca svojega življenja bo hranil v spominu to minuto, zaprtih oči bo vedno in vedno videl njene tanke ustnice, kako se zožujejo v ljubki »tjuh-tjuh«.

Po kosilu je Olga odpotovala. Čerkasov, ki jo je spremil do postaje, se je vrnil v Bobrovko.

Bobrovka brez Olge — to je pusta, brezljudna samota.

Vse je utonilo nekam v pozabo. Varja je na starem klavirju igrala nežne sonate, ki jih je tako rada poslušala babica — žalost je vela iz njih, vse se je zdelo, da tone v prošlost, v včeranjjo prošlost, vse beži v nepovrat.

Kot navadno nista drug z drugim spregovorila niti besedice.

Molče so kosili, molče so pili čaj, le kdaj pa kdaj je kanila beseda, pa spet se je razprostrl molk.

Po kosilu je Helena Stepanovna spet dolgo vpila na svojega upravitelja, ki že spet ni ničesar opravil, sklicujoč se na svoje namere, ki se prav nič niso tikale gospodarstva. In nato je spet sama v svoji spalnici jokala, mrmrajoča kletve in vzdihne pa tudi molitve za pokoj duši nepozabnega Mihajla Dimitrijeviča.

Fjodor Falaleič je bil ves zaposlen z gačenjem žerjava v utici, pokrit s puhom in s perjem.

Pomagal mu je vrtnar Grigorij, še vedno dostojanstven kljub včerajšnjemu dogodku, si grizel brado, in težko dihajoč pljuval.

Zvečer so se zgodaj razšli.

Varja je šla v svojo sobico na vrh.

Čerkasov se je odpravil na polje.

»Gospod!« ga je na pragu ustavil Rodion, ki mu je privedel konja.

»Kaj hočeš?«

»Zaradi zemlje bi se rad pogovoril,« je stokal Rodion, »nimamo mnogo zemlje.«

Čerkasov je prijel za uzdo.

»Fjodor Prohorski je pravil, da pod zemljo žive ljudje, tedaj bi šli lahko k podzemskim, da bi jih vprašali zaradi zemlje.«

Čerkasov je uzdo nategnil.

»Fjodor je pravil,« je nadaljeval Rodion, »da se je ulegel na zemljo, zemlja je bila topla, vsa razgreta, in je poslušal — pod zemljo so se pogovarjali. ‚Prohor,‘ je dejala ženska, ‚pojdimo h kosilu.‘ In Prohor je odgovarjal: ‚Pa pojdimo!‘«

Čerkasov je udaril po konju in že je izginil za plotom.

* * *

O kakšna bolest je ležala na srcu stare gospodarice — od vseh strani ji je stiskalo srcé.

Vse se je nenadoma zrušilo — jasno je videla, da nima ničesar več pričakovati, in ni lahek grob, kamor bo, nemirna, kmalu — kmalu legla.

In čemu je mučila nesrečno Lasko?

Kaj je s tem pridobila?

Nič.

»Laska!« je klicala Nelida Maksimovna v noč,
»Laska! Ks ... ks ...«

In težko ji je starki, brezzobi in nagubani.

»Ks ... ks ... ks ...«

Ni odgovora.

Snežnobela Kuška, ki je lajala samo pred velikimi prazniki in se je na starost navadila prebujati se brez potrebe, je molče prišepala k stopnišču, oduhala velo starko in mirno počepnila k njej. Morda jo je vendar razumela.

O, koliko let ste preživeli skupaj!

Žal ji je bilo Laske.

Kako ljubek, brkast nosek je imela! Bila je tako dobra mačica. Nič se ni prepirala. Spet je Nelida Maksimovna poklicala.

Nihče se ni odzval.

Pa se je starka spomnila svoje sestre, perice Agafje in kuharja Demjaniča — bil je prejšnji kuhar in prijatelj njenemu srcu.

Vse to je pomrlo, drugo za drugim, veter je odpihal, v prah se je spršilo!

In, ne da bi hotela peti, celo izgovarjati ne, je vsa zasolzena šepetala pol pojoč, pol govoreč mračno, žalostno kolednico — sveto pesem:

*Pisana mati, mačeha zlobna
me je, o, mati, poslala
v temne gozdove, v samotno to sobo
v samotno to sobo
mleti rž.*

*Prvo sito sem zmlela - kokoši molče.
Drugo sito sem zmlela - kokoši molče.
Tretje sito sem zmlela - kokoši molče.*

*Pa je prišlo, o, mati, mati,
črno, veliko, kosmate noge,
kosmate noge, železni rogovi,
nos okovan, odtrgan rep.*

*Pa me prijelo
je za desnico
pa me odvedlo
je v temne gozdove,
skoz temne gozdove, čez góre visoke,
čez góre visoke, čez bistre vodé...
šla sem, o, mati, skozi gozdove
s svečo gorečo,
šla sem, o, mati, skozi gozdove*

*s piščalko pojočo,
reke preplavala sem
s solzami grenkimi. . .*

Tedaj pa se Kuška ni mogla več premagati in je zalajala, tako močno je zalajala kot že sto let ne.

20.

Na postaji je pričakala Olgo samo Natalija Ivanovna. A za Natalijo Ivanovno ni bilo to kar takó. Ali je mar užitek, mučiti se petnajst vrst do postaje?

Da, Olga je sklep, da bo skrivaj odpotovala v Petrograd, res izvršila.

Zato je tudi Natalija Ivanovna prišla na postajo. To je gledala Olgo, petrograjsko Olgo, visokošolko Olgo! Natalija Ivanovna je bila ponosna na Olgo in srečna, ker je bila tudi Olga srečna!

A kaj se je zgodilo čez zimo v Vataginu brez Olge?

Vsi so bili živi in zdravi, vsi, Olgine prijateljice in znanke in vsi sorodniki in babica in tetka in Ana Pavlovna.

»Z Lupičevimi pa smo se sprli zaradi konja!« je dejala Natalija Ivanovna potrto.

»Zaradi konja?« je vprašala Olga.

»Da, zaradi starega konja.«

Iljmenjevi so imeli konja, ki so ga imenovali »starca« — bil je že tako star, da ni bil več sposoben za delo in v staji je pričakoval svojega konca. Pa ti pride sosed Lupičev — Lupičevi niso Iljmenjevi! — in pravi, kaj to, če je konj star, tudi staro moč lahko izkoristiš, naj tudi starega konja vprežejo v delo. In stopil je k Aleksandru Pavloviču, da bi mu prepustil

tega konja, saj so si sosedi in konja jim nihče ne vzame, saj ga bodo imeli takorekoč pred očmi, kakor če bi jim stal doma v staji, pa še delal bo povrhu. Aleksander Pavlovič se je vdal in oddal konja, tistega starega konja. A Lupičev — Lupičevi niso Iljmenci! — je vpregel konja takoj v delo in, kot se je sam izrazil, v lahko, nenaporno delo. A glej, kaj si utegnil opaziti z dvorišča pri Iljmenjevih: konj je bil na delu že od rane-ga jutra. A zanj je vendar napočila doba smrti, ne dela.

Glavno pa je bilo to, da so tega »starčka«, ki je že toliko let »služboval«, znova priganjali. Delal je, mučil se je, postaral se je v delu in — zdaj ni več potreben? Leta in leta je delal pošteno, zdaj pa — hajdi! Pa so spet zahtevali konja nazaj. Lupičev ga je seveda vrnil, toda — zamera, pa še kakšna zamera! Čemu so mi ga tedaj sploh dali, je Lupičev govoril, bolje bi bilo, da so ga bili obdržali doma, to pa je bilo samo norčevanje, ne, ne, to ni bilo pošteno! On je konja vendar zaposlil, in delo je bilo lahko in nikakor ne pretežko, konj se ni nič pritoževal, pustili so ga, da je mirno delal in še z veseljem je delal, sicer bi bil sebi in ljudem v napoto — da, da, to je žalitev, velika žalitev!

»In to samo zaradi konja!« je dejala Natalija Ivanovna, »in tudi k nam ga ni več. Samo Darja Ivanovna se kdaj pa kdaj prikaže.«

Olga je poslušala in mislila:

»Spor zaradi konja! Neverjetno! No, seveda, spreš se lahko s socijalnim demokratom, prepiraš se lahko z marksistom zaradi njegovih smešno preprostih nago-vorov in principov mase, ali zaradi konja! . . .«

»In kaj še?« je vprašala Olga, kajti njeno rodno Vatagino je prezimilo brez nje in ona je hrepenela po njem in zato hoče zvedeti zdaj vse.

»Hčerka batjuške o. Evdokima se bo omožila,« je povedala Natalija Ivanovna, »pojutrišnjem bo poroka. Ti, Olga, moraš vsekakor k njim. Zelo se te bodo razveselili. Batjuška pa se je nate zjezil. Pa saj ga ne razumem. Tako sem mu tudi povedala: ali je mar grdo, če je odšla v Petrograd na visoko šolo?«

Na stopnišču je čakal Aleksander Pavlovič. Nekam tih je postal, mehko je govoril z Olgo in v jasnih očeh se je skrivala neka otožnost. Bil je videti zares srečen, ali skrival je svoja čuvstva.

»Ali se spominjaš, atek, kadar si se pripeljal k meni, si mi vedno prinesel polno košarico?«

Vsem je prinesla Olga darove. Miši — svojemu dragemu bratu — zvezek Šelgunova z nadpisom:

*. . . nove sile
plemenitih mladih dni
v že starinsko formo
ne prelij!*

V teh besedah mu je hotela mnogo povedati in celo najgloblje stvari, ali Miša ni nič razumel.

Ireni je prinesla rumeno svilo za bluzo.

Leni — črno, po ceni uro, s čim naj bi tudi kupila dražjo. Lena pa jo je že drugi dan izgubila v travi, česar pa je bila Natalija Ivanovna celo vesela, kajti: »Nima smisla podarjati ure!« Nataliji Ivanovni pa je Olga prinesla bonbone.

Aleksandru Pavloviču je hotela dati knjigo, ali ni vedela kakšno.

No, saj je vseeno, bonboni so bili za vso hišo.

Zvečer ste prišli tudi Vera Strešnjeva in Lena Borova.

Lena Borova se je sprva odtuževala, misleč, kakor je pozneje sama priznala, da bo Olga ohola, češ: »Visokošolka!«

21.

Večer je minil v pripovedovanju o petrograjskem življenju.

Olga ni pripovedovala svojih skrivnosti, nič ni omenjala »revolucije«, pač pa je govorila o vsakdanjih stvareh, — vse in nič. Olga je bila mnjenja, da o najpoglavitnejših stvareh ne sme nihče govoriti, in da moraš biti vedno oprezen in se ne smeš vsakomur zaupati, sicer boš povod posmehovanju, ki mu ne uideš, posebno ne tam, kjer »s e g o v o r i«.

Olga je pripovedovala o svojem dejanju in nehanju na vseučilišču in o damah-prefektinjah.

Posnemala je Varvaro Petrovno — tudi vseučilišče je imelo svojo Varvaro Petrovno — ako ji govori: »Iljmenjeva, razidite se!«

In kadar pripoveduje Olga take stvari drugim, ne samo svojim prijateljicam, ki jo poslušajo z odprtimi očmi in jo občudujejo, ker je bilo samo njej rečeno »razidite se«, pripomni njena nekdanja učiteljica:

»Ti, Olga, pa se nisi prav nič spremenila. V gimnaziji si tako govorila o Puri, zdaj pa o Varvari.«

Olga pa se zamisli, ali skrbno skrije svojo misel: »Da se morda nisem spremenila? O, ne, v meni je nekaj, česar še ni bilo lani!«

Ta skrivnost pa je misel o revoluciji, ali o tem ne smeš praviti nikomur. In Olga je še pripovedovala, kako je dvakrat delala izpit in obakrat z lepim uspehom.

* * *

Olga ni bila nikdar sama, vedno je bila v družbi in tako ji le ni brez razloga zaklicala pri predavanju prefektinja »razidite se!«

Olga je pri izpitih vedno prišepetavala. Bila je tudi neka slušateljica Jegorova, pa tako nesposobna, da so ji bili izpiti največja muka: pri enem je padla, drugega je odložila na jesen.

Pa je v šali dejala Olgi: »Pojdite k izpitu iz vero-uka vi namesto mene.«

Olga je privolila.

»Zares?«

»Seveda, čemu pa ne?«

Izpit je trajal dva dni.

Prvi dan je napravila Olga izpit zase. Drugi dan je šla za Jegorovo. Ko je od proforskega zbora ostal le še en sam profesor — ravnatelj je bil že odšel — je Olga vzela listek.

Profesor pa je Olgo pogledal:

»Saj ste že napravili izpit?«

»Še ne.«

»Kako se pišete?«

»Jegorova Aleksandra.«

Saj res, — Jegorova še ni dobila ocene.

In tako je Olga drugič delala izpit.

Olga je govorila za Jegorovo glasno in odločno, medtem, ko je prava Jegorova govorila plaho in tiho.

Slušateljice so imele Olgo rade in med letom so ji podarile mnogo svojih slik. Jegorova ji je poklonila svojo fotografijo z nadpisom:

»Ne obračajte pozornosti na sledove prošlosti, ki ni bila brez napak.«

To pa se je nanašalo na njeno sliko: na fotografiji je nosila Jegorova broško, a po nedotakljivih Olginih

pravilih je veljalo kot grdo nositi broške ali kakršnekoli okraske, trebalo je živeti čim preprosteje.

* * *

Olga je tudi pripovedovala o svojem prvem dnevu v Petrogradu. Ob njenem prihodu je deževalo, petrograjska slana, zmrzel nos... Poiskala si je sobico v hotelu na Jekaterinhofskem prospektu. O, čutila se je tako osamljeno. Potem: njen prihod na vseučilišče. Brez denarja, brez dovoljenja z doma. Kaj storiti?

Slušateljica Finikova, ki je vzela Olgo k sebi na dom, pa ji je prišla na pomoč.

»Pojdite k dekanu, prosite ga, tako ste lepi. Če treba — jočite!«

»Ah, ko pa ne morem prositi!« se je Olga upirala.

Olga ni mogla nikdar prositi zase. Finikova je Olgo kar privlekla k dekanu v pisarno.

»Sprejmite me, — ne morem —,« samo to je Olga spravila iz sebe. In oblile so jo solze.

Olgo so seveda sprejeli in še istega dne jo je Finikova odvedla v menzo. »To so že prave slušateljice, a ta je bodoča!«

Tako je predstavila Olgo.

In Olga je postala slušateljica.

Tudi je Olga pripovedovala zgodbo o laseh.

Čeprav ni bilo v tej zgodbi prav nič revolucionarnega, vendar so v Pokidošu še dolgo govorili o tej zadevi:

»Olgi so postrigli lase v Petropavlovski trdnjavi!«

Onim pa, ki so se upali dvomiti o tem, so takoj zavezali usta z zadnjim in neovrgljivim dokazom: »Tako pravijo!«

* * *

Olga ni hotela iti na svatbo popove hčerke, ali Natalija Ivanovna jo je pregovorila.

V cerkvi se je zbralo vse Vatagino: prilepili so se na okna, zamašili so vrata — taka gneča je bila.

In ko je šla mimo Olga v svoji zlato bleščeči se bluzi, so vsi mladeniči — kakor je pozneje pripovedovala Fatevna — trdili:

»Vsi mi bi se s tako oženili, samo škoda, da je brez kit, da je ostrižena!«

»Ali jaz sem jim dejala,« je pravila Fatevna, »gospodična je imela tifus, o, to je težka bolezen; če si sam ne odrežeš las, pa ti lasje sami izpadejo!«

K ženitovanju je prispel tudi doktor Perepjolka.

Perepjolka je že star človek, ali gledajoč Olgo se je kar pomladil, kajti tudi on je bil nekoč visokošolec, in zdaj se je tega prav gotovo spomnil. Perepjolka je Olgo povabil v svojo kočijo.

In ko ji je hotel odstopiti svoj prostor in prisesti h kočijažu, ga je Olga pridržala.

»Žensko vprašanje!« je veselo vzkliknila.

In Perepjolka je še bolj oživel.

Perepjolka je govoril z Olgo brez prestanka.

Pravil ji je o njenih prijateljicah v Pokidošu in se posebno zavzemal za Gusevo.

»Ali dovolite, Andrej Fedorovič,« ga je Olga prekinila, »kaj pa najdete tako posebnega na njej? Če bi se vsaj zanimala za kaj, ali če bi imela kak poklic, tako pa...!«

Perepjolka se je zganil:

»Razumem, razumem, po vašem človek sam v sebi ne more biti lep!«

Olga je samo skomignila z ramami.

»Ali je sploh treba to še pojasnjevati? Človek, ki se ne zanima za nobeno stvar, sploh ni človek, kaj šele lep!«

Pa sta vzela v besedo ženitev in popovo hčerko.

»Ne razumem,« je dejala Olga, »kako se je mogoče omožiti! Bolje je iti v grob!«

»No, no . . . Ali imeti človeka, ki vam je res blizu!« je Perepjolka skromno vprašal.

»Čemu pa? Jaz živim za ves svet in ves sveti živi zame!«

»Prav, prav! Ali družina, otroci . . .!«

»To pa kratkomalo zavračam. Ljudje morajo živeti drug z drugim kot bratje.«

Popova hčerka, »nevesta«, se je zares razveselila Olge.

»Kako sem vesela, da ste prišli!« se je zahvalila Olgi. Za tem je tudi sam batjuška, oče Evdokin, sklenil z Olgo mir.

»Petrograjska visokošolska — učenjakinja!« Tako se je izrazil batjuška, ko se je obrnil k Olgi.

In zgodilo se je tako, da je Olgin samovoljni odhod v Petrograd — kakor pač vedno vpliva vsako drzno in neodvisno dejanje — dvignil Olgo visoko v očeh vataginskih malih ljudi in še celo v onih pokidoških, ki jim je najvišji ukaz »govori se«.

A trebalo je pomisliti, da je bila Olga prav za prav še deklica — sedemnajstletna! Kjerkoli se je pojavila, povsod je zavladala in vsi so se obračali k njej.

* * *

Olgo so si izbrali za vzor. Vsakdo je čutil, da mora pred njo povedati nekaj, s čimer bi prekril svojo zaostalost in našel priznanje. To pa seveda ni vsakomur in vedno uspelo.

Neka važna pokidoška osebnost — bogati sosed Iljmenjevih, Kubrikov, ki tudi ni hotel zaostati, je pripovedoval Olgi, želeč ji pokazati, kako je svobodoljuben, da je na plemiški zbor prišel v ruski srajci.

»Vsi so me zaradi tega napadli. Jaz pa sem jim dejal: zaman me napadate, to nosim v znak liberalizma!«

Olga pa je pomislila:

»Tepec!«

Na rojstni dan Natalije Ivanovne je Ksaverij Matvjevič poslal pismo s slikovitimi pozdravi vsej iljmenjski hiši —

»Izročite moje čestitke lepi Irini Aleksandrovni, blagorodni in nesebično privlačni Olgi Aleksandrovni, vedri in sveži Jeleni Aleksandrovni, ki spominja na dišeč popek, in vataginskemu Párisu!«

In slava se je širila vse do Lubencev, do samega Ksaverija Matvjeviča in Aleksandre Kensorinovne in dobrosrčni starček, potujoč od soseda do soseda na svojem vozu z »apostoli« — kakor je imenoval svoje vole — je našel za Olgo dobro pogojeni čisto svojevrstni izraz.

23.

Dnevi so šumno minevali.

Olga je prinesla ta šum v vataginsko tihožitje.

Vera Strešnjeva, Lena Borova in njen brat Kostja, ki je pravkar postal kadet, Lampad in njegova sestra Asklijodota so se ves večer in še čez polnoč sprehajali tja do tatarskih grobov in do mlina, in prepevali so in se igrali. Olga jih je naučila novih pesmi.

Ali svojih skritih pesmi jim ni razodela. (»Odrečimo se staremu svetu!« »Padli ste, žrtve . . .« — ne, teh

posvečenih pesmi ne sme nikomur izdati), ali naučila jih je drugačnih, kakršne so peli na dijaških večerih:

Čas beži . . .
kdo nam vrne
prošle dni?
Kdo nam vrne
trud prestan?
Čakaš, čakaš . . .
in bodočnost?
Vse zaman.

Ali:

*S pošteno roko je tvoj oče nabral milijon,
s trdom zgradil je palačo vzosito,
a tvoja mati gre ponosito,
v bogatem kašmiru prezira ves svet.*

Olga je prvokrat slišala to pesem od neke sibirske dijakinje.

Prepeli so vse pesmi in potem aj, kot pravi otroci, so se šli igrat konje: Lampada so vpregli, Olga je bila kočijaž in po cesti je zdrvela trojka . . . naprej, naprej . . . zdaj je naša vsa pot!

Olga vodi.

In bili so tako veseli, tako dobro so se imeli, kakor še nikdar tako. Olga je bila voznik, vsi so se ji pokoravali.

In karkoli ji je šinilo v glavo, vse so odobravali.

Ali vsi pa tudi niso gledali Olge tako vdano.

Nekateri — starejše Irine prijateljice — so vedno in povsod obsojali Olgo. Pa so se spravile nanjo in nobene prilike niso izpustile, da ji ne bi oporekle sleherne besedice.

»Visokošolka!«

»Kmalu boste spremenili svoje nazore.«

»Kake nazore!« je Olga skočila, sicer pa po navadi sploh ni odgovarjala, »jaz sploh nisem nikoli imela nazorov, šele zdaj sem začela misliti in razumevati.«

»Ali veš, Olga,« ji je nekoč dejala njena bivša učiteljica, »lahko se zgodi, da ti ne bodo več dovolili v Petrograd?«

»Kaj? Da meni ne bodo dovolili?«

In Olga je to povedala s takim poudarkom, da bi najnevernejši Tomaž verjel, da bodo Olgi dovolili, in če ji le ne bi, kaj zato, ona bo šla vendarle.

* * *

Pa kaj je to? Kakšno moč je razvilo v Olgi eno samo leto petrograjske neodvisnosti?

Ta njena moč vre iz njene ognjene volje, iz razpaljenosti njenega prebujenega duha. To so peroti — ni je verige, ki bi jih uklenila, ni je temnice, ki bi jih ujela.

Človekova moč, človekov čar ne izvira iz besed, ki jih človek govori, marveč iz ognja in volje njegovega srca, iz tistega ognja, ki napaja in dviga besede.

In vsakdo, ki ni šel skoz življenje brez sledov, vsakdo je nosil v sebi ta plamen in s svojim ognjem je zažigal, karkoli je srečal, in iz njegovih sledov so vstajali požari. In taka je ostala tudi Olga, ko se je prebudila iz sanj . . . in tedaj je stopila v življenje . . .

Usoda — Nevesta — Pomlad.

KAZALO

	Stran
Alekseja Remizova predgovor za slovenski prevod . . .	7
Aleksej Mihajlovič Remizov	9
Na sinjem polju	11
Hiša z belima stolpoma	13
Skrivnostni zajček	28
Sodček	40
Pravopisni napaki	44
Velika noč	49
Črna babica	57
Vroče poletje	108
U s o d a	145
Delež	147

